

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ:
ΝΕΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ»

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ
ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
(Α.Μ.: 1012201903037)

Θέμα: «Οι Μυστικές Εταιρείες που προετοίμασαν τον Αγώνα του 1821»

Επιβλέπων Καθηγητής: Θανάσης Χρήστου
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Ιάκωβος Μιχαηλίδης
Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Σωτήριος Ριζάς

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2022

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	4
Εισαγωγή	7

Α' Κεφάλαιο

Εισαγωγή στις Μυστικές εταιρείες.....	8
1.1 Μυστικές εταιρείες- ορισμός	8
1.2 Τεκτονισμός-Τεκτονικές στοές- Μυστικές εταιρείες	8

Β' Κεφάλαιο

Η Φιλική Εταιρεία	10
2.1 Οργανωτική δομή της Φιλικής Εταιρείας.....	10
2.2 Βαθμοί μύησης.....	10
2.3 Κωδικοποιημένο αλφάβητο	12
2.4 Κωδικοποιημένο μετωνυμικό και μεταφορικό λεξικό της Φιλικής Εταιρείας κατά Φιλήμονα.....	12
2.5 Συνθηματικά ονόματα επιφανών στελεχών της Φιλικής Εταιρείας	18
2.6 Το σύμβολο Φιλικής Εταιρείας	18
2.7 Η σφραγίδα των Φιλικών και το καταστατικό της	19
2.8 Σύσταση Φιλικής Εταιρείας-Μέλη	19
2.9 Κώδικας επικοινωνίας μελών	20
2.10 Διαδικασία μύησης.....	21
2.11 Όρκος Φιλικής Εταιρείας.....	21
2.12 Οι Δώδεκα Απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας	23
2.13 Η πορεία της Φιλικής Εταιρείας προς την επανάσταση	24
2.14 Δολοφονίες μελών Φιλικής Εταιρείας	25
2.14.1 Νικόλαος Γαλάτης	25
2.14.2 Η εξέλιξη των γεγονότων και η προσπάθεια αντεκδίκησης	29
2.14.3 Ύπατρος Δημήτριος.....	29
2.14.4 Ασημάκης Θεοδώρου	31
2.14.5 Κυριάκος Καμαρινός	33
2.14.6 Διόγος Τσολάκογλου	33
2.14.7 Δημήτριος Τσολάκογλου	34
2.14.8 Κωνσταντίνος Δουσίτσας	34
2.15 Ο Καποδίστριας αρχηγός της «Αοράτου Αρχής».....	35

Γ' Κεφάλαιο

Προεπαναστατικές οργανώσεις	37
3.1 Αλέξανδρος.....	38
3.2 Η Εταιρεία των Φίλων	39

3.3 Η Αττική Εταιρεία	40
3.4 Το Αδελφάτο του Ιάσιου	44
3.5 Γραικοδακική Φιλολογική Εταιρεία	45
3.6 Η Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών.....	46
3.7 Η Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου	48
3.8 Η τεκτονική στοά του Ναυπλίου	50
3.9 Ο Γεροπυροβόλος του Ολύμπου.....	52
3.10 Εταιρεία Η Αδελφότης της Τριπόλεως.....	53
3.11 Εταιρεία των Φιλοδίκαιων	55
3.12 Εταιριστικός Πυρήνας του Λιβόρνο	57
3.13 Η εταιρεία των καλών εξαδέλφων	57
3.14 Η Εταιρεία των Πέντε ή Η Σιωπή των Ελλήνων	57
3.15 Το Δρέπανο του Ζαχαρίου	58
3.16 Η Εταιρεία του Σεραφείμ Πωγωνάτου	60
3.17 Τάξεις μεμνημένων ή μυστική ομάδα ή μυστικός δεσμός.....	60
3.18 Η Εταιρεία του Ρήγα.....	61
3.19 Η Εταιρεία του Φοίνικος ή Ελληνισμός	61
3.20 Η Μυστική Εταιρεία του Ηρακλέους ή το Ρόπαλο του Ηρακλέους.....	63
3.21 Ελληνόγλωσσον ξενοδοχείονή Ελληνική Εταιρεία των Παρισίων	68
3.22 Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης.....	70
3.23 Φιλική Εταιρεία των εν Γοττίγγη Γραικών.....	73
3.24 Φιλόλαος Μυστική Εταιρεία	74
3.25 Μυστική Οργάνωση Κάσσα της Ηπείρου	74
3.26 Οι μυστικές επαναστατικές οργανώσεις των Καρμπονάρων	75
3.26.1 Σκοπός της δράσης	75
3.26.2 Οργανωτική δομή	75
3.26.3 Γλώσσα επικοινωνίας	76
3.26.4 Όρκος.....	76
3.26.5 Σημαία, Σύμβολα, Χαιρετισμοί	76
3.26.6 Φιλέλληνες Καρμπονάροι.....	76
3.26.7 Ιστορικά τεκμήρια για τη δράση των Καρμπονάρων στον ελληνικό χώρο.....	77
3.27 Εταιρεία Αγίου Όρους	78

Δ' Κεφάλαιο

Ο ρόλος της Εκκλησίας στις μυστικές υπηρεσίες που οδήγησαν στον απελευθερωτικό αγώνα.	79
--	----

Ε' Κεφάλαιο

Η λογοτεχνική προσέγγιση ως ιστορική εργαλειοποίηση για το μυστικό εταιρισμό..83

ΣΤ' Κεφάλαιο

Ο ρόλος της Ελληνίδας στην Ελληνική Επανάσταση και η εμπλοκή της με τις μυστικές οργανώσεις.	88
6.1 Ελισάβετ Υψηλάντη	89
6.2 Κυριακή Ναύτη.....	89
6.3 Μαριγώ Ζαραφοπούλου.....	90
6.4 Ευφροσύνη Νέγρη	90
6.5 Σεβαστή Κρουστάλα Ξάνθου	91
6.6 Δόμνα Βισβίζη	91
6.7 Κυρα-Φροσύνη	91
6.8 Ρωξάντρα Καρατζά.....	92
6.9 Δομνίτσα Ραλλού Καρατζά Αργυροπούλου	93
6.10 Μαρία Γεωργίου Υψηλάντη	93

Ζ' Κεφάλαιο

7.1 Συνοπτικός Χρονολογικός Πίνακας Ίδρυσης Εταιρειών.....	95
7.2 Σχόλια Χρονολογικού Πίνακα.....	97
Επίλογος.....	101
Πηγές και Βιβλιογραφία	
Α. Πηγές.....	103
Β. Βιβλιογραφία.....	107
Παράρτημα	110
Περίληψη.....	140

Πρόλογος

Το 1821 αποτελεί την πιο σπουδαία ιστορική καμπή της νεότερης ιστορίας. Ο αγώνας των Ελλήνων για ελευθερία που χαρακτηρίστηκε εθνικοαπελευθερωτικός δεν προσέλαβε τον χαρακτήρα εξέγερσης για διεκδίκηση κεκτημένων. Είναι εντελώς διαφορετικοί οι όροι. Στην εξέγερση για διεκδίκηση κοινωνικών αγαθών δεν γίνεται λόγος για εθνική ανεξαρτησία. Οι Σέρβοι και οι Ρουμάνοι έκαναν εξέγερση, οι Έλληνες όμως όχι. Πολλές φορές η επανάσταση αντιμετωπίστηκε από πολλούς με μεταφυσικούς όρους και προσέλαβε τον χαρακτήρα του θαύματος. Έπαψε όμως να εξετάζεται ως ιστορικό γεγονός με όλες τις παραμέτρους, οικονομικές, πολιτικές, ψυχολογικές, κοινωνικές¹. Βέβαια ήταν μία “τρέλα” όπως είπε και ο Κολοκοτρώνης στην Πνύκα το 1838 μπροστά σε μαθητές. «Ο κόσμος μας έλεγε τρελούς. Ημείς αν δεν είμεθα τρελοί δεν εκάμαμε την επανάσταση». Σημαντικό και καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία αυτής της “τρέλας”, του πόθου για λευτεριά, έπαιξαν διάφορες μυστικές εταιρείες, πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας, που είναι η πιο γνωστή και πιο πλησιέστερη χρονικά στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.

Στην παρούσα εργασία θα εξετάσω ιστορικά την πορεία όλων αυτών των εταιρειών στα πλαίσια που επιτρέπουν οι πηγές. Τη δομή τους, τον σκοπό που συστάθηκαν, την επιρροή που άσκησαν στην αναγέννηση του ‘εθνισμού’ μία λέξη άγνωστη πριν το 18ο αιώνα, αλλά και την αρνητική και κακόβουλη δημιουργία και δράση πολλών εξ αυτών, όπως διασπάθιση δανείων, υποθήκευση της τύχης των Ελλήνων από την αρχή του απελευθερωτικού αγώνα μέχρι τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους. Την ιστορία βέβαια πάντα θα ταλανίζει το δίπολο “καλοί” “κακοί”. Αλλ’ ιστορία δεν είναι μία μανιχαϊστική διελκυστίνδα που από τη μία τραβούν οι “καλοί” και από την άλλη οι “κακοί” και όποιος νικήσει. Ιστορία είναι ο συνολικός ρους της ανθρώπινης πορείας στην οποία μετέχουν οι πάντες και οι καλοί και οι κακοί. Έτσι στην πορεία της δημιουργίας των μυστικών εταιρειών είναι αναπόφευκτες οι αντιθέσεις, οι ρήξεις και επιβεβλημένες σε κρίσιμες καμπές οι συγκλίσεις.

Όμως κρίνεται επιβεβλημένη ως ιστορική αναγκαιότητα παραφράζοντας τον αφοριστικό λόγο του φιλοσόφου και στοχαστή Χρήστου Μαλεβίτη, καλούμαστε να συλλέξουμε και να διαλέξουμε σαν τη μέλισσα, χωρίς διακρίσεις, εκείνο που θα

1Σ. Ι. Καργάκος, «Η Ελληνική επανάσταση του 1821», τ. Α, σ. 18

χρειαστεί για να δημιουργήσουμε το “μέλι” της δικής μας συγγραφής που συχνά είναι πικρό.

Έτσι οι φιλελληνικές μυστικές εταιρείες με αποκορύφωμα την Φιλική έπαιζαν το ρόλο και τον σκοπό που συστήθηκαν αρχικά για δημιουργία αυτογνωσίας στο γένος, μεταλαμπαδεύοντας τις αρχές του Διαφωτισμού, ελευθερία, ισότητα, αδελφосύνη, αργότερα για ενίσχυση του αγώνα υλικά και ηθικά και κάποιες διαλύθηκαν ή μετασχηματίστηκαν κατά την έναρξη της Επανάστασης.

Οι κακόβουλες ιδιοτελείς μυστικές εταιρείες συνέχισαν την ύπαρξή τους ταλανίζοντας το Ελληνικό έθνος κράτος με τις ραδιουργίες τους εξυπηρετώντας δόλια συμφέροντα. Είχαν σκοπό να υποδουλώσουν το ελληνικό έθνος με νέα δεσμά² και μετά την απελευθέρωση αλλάζοντας τον δυνάστη από Οθωμανό σε Εβραίο τραπεζίτη. Οι περισσότερες εταιρείες ήταν κακόβουλες και στρέφονταν κατά των συμφερόντων του ιδρυθέντος ελληνικού κράτους. Σκοπός τους ήταν να διασπάσουν την συνοχή του αποδομώντας την ανεξαρτησία του μέσω της υποτέλειας που δημιουργούσαν από δανεισμό και προστασία.

Κλείνοντας τον πρόλόγό μου αυτό, βλέποντας το ελληνικό γένος σαν καράβι που αμφιταλαντεύεται και κλυδωνίζεται στα κύματα του ιστορικού γίγνεσθαι στην πορεία των αιώνων αλλά ποτέ να μην βυθίζεται, βλέποντας το έμβλημα του Καποδίστρια που οραματίστηκε το Φοίνικα, αρχαίο πουλί, να αναγεννάται από τις στάχτες του παραμένοντας ακέραιο και αλώβητο, έρχονται στο νου μου δύο γαλαροί στίχοι από τα απομνημονεύματα του στρατηγού Μακρυγιάννη, *«Όλα τα θεριά πολεμούν να μας φάνε και δεν μπορούνε. Τρώνε από μας και μένει και μαγιά»*.

Εν αρχή, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον διευθυντή σπουδών και καθηγητή μου, κύριο Αθανάσιο Χρήστου, για το ήθος που κομίζει ο δημόσιος λόγος και η παρουσία του. Μετέτρεψε τη διδασκαλία σε πανηγύρι διονυσιακό και απολλώνιο μιας και μας προσέφερε απλόχερα την ερωτική μέθεξη με τη νεότερη και σύγχρονη ιστορία αυξάνοντάς μας το κριτικό πνεύμα και μετουσιώνοντάς μας σε ιστορικά υποκείμενα, σε ένα ιδιότυπο μορφολογικό και πνευματικό κόσμο. Η συγγραφή και η διδαχή του είναι ένα άυλο πολύπλοκο και μαγευτικό σύμπαν, μόνο που δεν αποτελείται από άστρα και γαλαξίες αλλά από λαγαρές λέξεις, στοχασμό μεγάλου διαμετρήματος, εμβρίθεια, αρτιότητα, αυθορμητισμό, δομημένο λόγο και σεβασμό στις πηγές. Ως λάτρης της τέχνης, που την ανέδειξε με τις παρουσιάσεις, γίνεται ταυτόχρονα και

² Γ.Ζώρζος, *«Μυστικές εταιρείες 1821»*, Απολλώνιο Φως, 2004, σ.6

ποιητής του ιστορικού γίνεσθαι, μιας και με τον χειμαρρώδη και ταυτόχρονα ηφαιστειώδη λόγο του ζωγραφίζει πουλιά που περιμένεις να κελαηδήσουν *«καρφώνοντας ταυτόχρονα τις λέξεις στις ψυχές μας να μην τις παίρνει ο άνεμος»* όπως ποιητικά είπε ο αείμνηστος Μανώλης Αναγνωστάκης .

Ευχαριστώ πολύ τους συνεπιβλέποντες καθηγητές μου κ.κ.Ιάκωβο Μιχαηλίδη και Σωτήριο Ριζά που από το εκπαιδευτικό τους μετερίζι μου προσέφεραν άπλετη γνώση στη νεότερη και σύγχρονη ιστορία και απαντήσεις σε πολλούς προβληματισμούς μου. Θερμές ευχαριστίες οφείλω στον αγαπητό φίλο Κουτσολία Νίκο, Δρα Αρχαίας Ελληνικής Ιστοριογραφίας, για τις πολύτιμες κατευθύνσεις του κατά τη διάρκεια εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Επίσης ευχαριστώ τον πατέρα μου, Πέτρο Νικολόπουλο, που ως άλλος μύστης των μυστικών εταιρειών με μύησε στην αγάπη για την ιστορία, με αποτέλεσμα να την σπουδάσω ως επιστήμη, να διδαχθώ από αυτήν και να την αναγάγω ως σηματορό στη ζωή μου γιατί αναμφισβήτητα η ιστορία είναι ένας ποταμός γνώσης που πηγάζει από το παρελθόν, εκβάλλει στο παρόν και επηρεάζει το μέλλον. Έτσι, η εμβριθής μελέτη και γνώση της σε αναγεννά πνευματικά και ηθικά, σε κάνει να κρίνεις, να διακρίνεις και να οικοδομείσαι, να μπορείς να αποκαθάρεις τους ρύπους και να αποκρυσταλλώνεις την αλήθεια..

Τέλος, αυτήν τη διατριβή την αφιερώνω στη σύζυγό μου Μάγδα Τριανταφυλλοπούλου, ιστορικό τέχνης, για την πολύτιμη βοήθεια και συμπαράσταση που μου παρείχε σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσης μεταπτυχιακής μου εργασίας είναι οι μυστικές εταιρείες που προετοίμασαν την Επανάσταση του 1821. Επικεντρώνομαι κυρίως στην ίδρυσή τους, στους σκοπούς τους, και στο ρόλο που έπαιξαν στην επανάσταση. Η εργασία αυτή αναπτύχθηκε σε διάφορα κεφάλαια σύμφωνα με τη θεματολογία που επεξεργάζονται.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στην έννοια και στον ορισμό των μυστικών εταιριών.

Στο δεύτερο κεφάλαιο εστιάζομαι αποκλειστικά στην «Φιλική Εταιρεία». Συγκεκριμένα, εξετάζονται διεξοδικά το οργανόγραμμά της, οι κώδικές της, τα συνθηματικά ονόματα των Φιλικών, το έμβλημά της και η σφραγίδα της, ο όρκος, η διαδικασία μύησης, η εξελεγκτική πορεία της προς την Επανάσταση καθώς επίσης και οι δολοφονίες μελών της από την ίδια την οργάνωση.

Στο τρίτο κεφάλαιο καταγράφονται διάφορες προεπαναστατικές μυστικές οργανώσεις. Κάποιες από αυτές έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην Επανάσταση ενώ άλλες, μέσω του μυστικιστικού πέπλου που τις κάλυπτε, έκρυβαν τα κακόβουλα σχέδιά τους.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη αναφορά στο ρόλο που έπαιξε η επίσημη ορθόδοξη Εκκλησία στις μυστικές αυτές οργανώσεις.

Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται ο μυστικός εταιρισμός μέσα από την εργογραφία Ελλήνων και ξένων λογοτεχνών.

Το έκτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στο ρόλο που έπαιξε η Ελληνίδα στην Ελληνική Επανάσταση και η εμπλοκή της με τις υπάρχουσες μυστικές οργανώσεις.

Τέλος, στο Παράρτημα επισυνάπτω αρχειακό υλικό που σχετίζεται με την έρευνα που έκανα για την εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής μου διατριβής.

Α' Κεφάλαιο

Εισαγωγή στις Μυστικές εταιρείες

1.1 Μυστικές εταιρείες- ορισμός

Ο ορισμός που δίνεται από τις περισσότερες εγκυκλοπαίδειες για τις μυστικές εταιρείες αφορά μία κλειστή κάστα ανθρώπων που συναθροίζονται μυστικά σε αυτές και κρατούν επίσης μυστικούς τους σκοπούς τους. Σε πολλές από αυτές τις συγκεντρώσεις τα μέλη τους κατά τις ομιλίες, ανακοινώσεις, δρώμενα, φορούν και μάσκες για να μη γνωρίζονται μεταξύ τους. Τόπος συνάντησής τους ήταν οι στοές.

1.2 Τεκτονισμός-Τεκτονικές στοές- Μυστικές εταιρείες

Κρίνω σκόπιμο να προβώ σε μία ευσύνοπτη παρουσίαση του τεκτονισμού (μασονισμού) ως μυστικής οργάνωσης μιας και όπως θα δούμε στη συνέχεια αυτής της μελέτης κύρια μέλη των εταιρειών, όπως της Φιλικής Εταιρείας η οποία ήταν το απόσταγμα των περισσότερων μυστικών εταιρειών που ιδρύθηκαν πολλές δεκαετίες πριν από αυτήν, ήταν μέλη τεκτονικών στοών και κατ' επέκταση μνημένοι στον ελευθεροτεκτονισμό.

Η ελληνική επανάσταση κατά τον ιστορικό Αλεξ. Δεσποτόπουλο *«Δεν ήταν τυχαία εξέγερση με αφορμή επεισόδια ή άλλες ευνοϊκές συγκυρίες, ούτε υποκινήθηκε από ξένους για την εξυπηρέτηση συμφερόντων τους. Μολονότι όχι άσχετη με την ωρίμανση σε κάποιο βαθμό των αντικειμενικών συνθηκών εμφανίζει την πρωτοτυπία να είναι αποτέλεσμα πολιτικής βουλήσεως, δηλαδή να έχει άμεσα προέλθει από ειδική απόφαση που επέζησε με τον μηχανισμό μυστικής επαναστατικής εταιρείας επί εξίμιση χρόνια και έφτασε στην πραγματοποίησή της το 1821»*³.

Αυτή είναι η ιδιαιτερότητά της σε σχέση με άλλα επαναστατικά κινήματα καθώς επίσης η δυναμική εξελικτική της πορεία που ξεπέρασε τους γεννήτορές της δημιουργώντας νέες ηγεσίες. Ελάχιστοι από τον αρχικό πυρήνα των γεννητόρων έλαβαν μέρος στον επαναστατικό αγώνα. Παρόλα αυτά η φύτρα που έριξαν στις ψυχές των μνημένων Ελλήνων ρίζωσε βαθιά κι έδωσε καρπούς. Έτσι ο σκοπός τους επετεύχθη.

³Συλλογικό, *«Το εικοσιένα. Η κιβωτός του ελληνισμού»*, σ.57

Ο Σαράντος Καργάκος αναφέρει στη σελίδα 89 του πρώτου μέρους του έργου του *“Η ελληνική Επανάσταση του 1821”* τον Τουρκολόγο Νικηφόρο Μοσχόπουλο που μελέτησε το δωδεκάτομο έργο του κορυφαίου Τούρκου ιστορικού, Δζεβνέτ Πασά, για την περίοδο 1773-1826, την ιστορία της Τουρκίας, ότι ποτέ οι Έλληνες δεν δέχθηκαν τον Μωάμεθ Β τον Πορθητή ως νόμιμο κυβερνήτη αλλά μόνο ως αυτοκράτορα της Ανατολής, Βυζαντίου. Πάντα έμενε ο πόθος στις καρδιές των σκλαβωμένων Ελλήνων για ελευθερία⁴. Τα επαναστατικά κινήματα ήταν πολλά με το τραυματικότερο και αιματηρότερο να γίνεται το 1770, γνωστό ως τα Ορλοφικά. Δημιουργήθηκαν 1.069 μικρές επαναστατικές εστίες από το 1453 έως το 1821 και δώδεκα επαναστατικά κινήματα. Το ενδέκατο ήταν το πιο αποτυχημένο καθώς το 1770, πριν από τη μεγαλύτερη επαναστατική ενέργεια που διεξήχθη πενήντα ένα χρόνια μετά, η επανάσταση του 1821, η οποία διήρκησε εννέα χρόνια, μέσα από δυστοκίες και παλινωδίες, κατάφερε να επικρατήσει.

Οι μυστικές εταιρίες θέριεψαν τις ελπίδες, μορφοποίησαν το όνειρο για επικείμενη βοήθεια από τους Γάλλους και αργότερα από το ξανθό γένος (Μόσκοβος), πήραν τα όπλα και με τη βοήθεια του φιλελληνισμού και τις πολύτιμες προσπάθειες των Μεγάλων Δυνάμεων οδήγησαν στην δημιουργία ανεξάρτητου κράτους⁵.

⁴ Οι πηγές του Νικηφόρου Μοσχόπουλου *«Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης κατά τους Τούρκους ιστοριογράφους εν αντιπαραβολή και προς Έλληνες ιστορικούς»*, Αθήνα 1960, σ.109

⁵ Κ. Ν. Σάθας, *«Τουρκοκρατούμενη Ελλάς. (1453-1821). Ιστορικών δοκίμιον περί της προς ανατίναξιν του Οθωμανικού ζυγού επαναστάσεων του ελληνικού έθνους»*, Αθήνα 1869, σ. 449

Β' Κεφάλαιο

Η Φιλική Εταιρεία

Το 1814 στην Οδησσό ιδρύεται η Φιλική Εταιρεία από τον Αθανάσιο Τσακάλωφ, καταγωγής από τα Ιωάννινα, Εμμανουήλ Ξάνθο από την Πάτμο, και Νικόλαο Σκουφά από την Άρτα, όπου έμελλε να παίξει το σημαντικότερο ρόλο από όλες τις άλλες εταιρείες στην προετοιμασία της Επανάστασης. Τα ιδρυτικά της μέλη είχαν πλέον πείρα από άλλες εταιρείες στο παρελθόν⁶. Δανείστηκαν πολλά στοιχεία από τις μασονικές στοές και τα χρησιμοποίησαν στην ιδρυθείσα Φιλική Εταιρεία όπως ονομάστηκε.

2.1 Οργανωτική δομή της Φιλικής Εταιρείας

Η οργανωτική δομή της Φιλικής Εταιρείας ήταν συγκεκριμένη. α) Μύηση όσων το δυνατόν περισσότερων μελών εφόσον εξακριβωθούν τα φιλελληνικά και φιλελεύθερα αισθήματά τους και η αφοσίωσή τους στον σκοπό της εταιρείας. β) Κατανομή σε βαθμίδες ιεραρχικές ανάλογα με τις ικανότητές τους.

2.2 Βαθμοί μύησης

Οι βαθμοί μύησης ήταν επτά.

α) Οι βλάμηδες (αδελφοποιτοί) Η ονομασία αυτή προερχόταν από τον όρο της αδελφοποίησης, μιας παράδοσης διαδεδομένης στις πατριαρχικές οικογένειες, σύμφωνα με την οποία δύο ή περισσότερα πρόσωπα έδιναν όρκο αδελφικής αγάπης και αφοσίωσης και δεσμεύονταν να παραμείνουν εφ' όρου ζωής αδελφοί. Πρόκειται για τον πρώτο βαθμό μύησης και προοριζόταν για τους απλούς και αγράμματους ανθρώπους αγροτικών κυρίως περιοχών όπου ο θεσμός του αδελφοποιητού ήταν ευρέως διαδεδομένος. Με αυτόν τον τρόπο διασφαλιζόταν η μυστικότητα της οργάνωσης καθώς οι Οθωμανοί δεν θα υποψιάζοταν κάτι ύποπτο γνωρίζοντας ήδη τον όρο αυτό⁷.

⁶ Σαράντος Ι. Καργάκος, «Η Ελληνική επανάσταση του 1821», τ. Α, σ. 95-96

⁷ Μαθητές ΣΤ Δημ. Σχ. Περιστερίου, «Δοκίμιον Ιστορικών Περί της Ελληνικής Επαναστάσεως», Περιστερί, Μάιος 2012

β) Οι Συστημένοι. Πρόκειται για τη δεύτερη βαθμίδα μνήσεως. Η διαφορά τους από την πρώτη, είναι ότι οι ασπασζόμενοι την οργάνωση ήταν άτομα εγγράμματα. Παρόλα αυτά ούτε αυτοί γνώριζαν πάρα πολλά για την Φιλική Εταιρεία⁸.

γ) Οι Ιερείς. Πρόκειται για τα κύρια στελέχη της οργάνωσης. Ήταν αρμόδιοι να χειροτονούν τους Βλάμηδες και τους Συστημένους και να διακρίνουν έπειτα από προσεκτική παρακολούθηση ποιοι από τους προαναφερθέντες μπορούσαν να μνηθούν στους ιερείς⁹.

δ) Οι Ποιμένες. Η τέταρτη βαθμίδα παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με την προηγούμενη όσο αφορά τα απαιτούμενα προσόντα της και το τελετουργικό μύησης. Οι ποιμένες στρατολογούνταν από την τάξη των ιερέων. Έδιναν νέο όρκο όπου δήλωναν ότι θα τηρούσαν αυστηρά τα καθήκοντά τους, ότι δε θα δέχονταν στις τάξεις τους άσωτους ή φιλάργυρους και ότι δεν πρόκειται για κανένα λόγο να μαρτυρήσουν το βαθμό τους¹⁰.

ε) Οι Αρχιποιμένες. Πρόκειται για τα μέλη του αμέσως επόμενου βαθμού. Αναφέρονται από τον Φιλήμονα. Πρόκειται για πρόσωπα με κατηχητική αποστολή κυρίως¹¹.

στ) Οι Αφιερωμένοι και ζ) Οι Αρχηγοί Αφιερωμένων: Η δημιουργία των δύο αυτών τελευταίων βαθμών μνήσεως οφείλονται στον Αλέξανδρο Υψηλάντη ο οποίος αναζητούσε στελέχη για το στρατιωτικό πυρήνα της εταιρείας¹². Η διαδικασία της μύησης τους διαρκούσε αρκετές μέρες. Ο μνημένος έδινε βαρύτατο όρκο επάνω στο Ευαγγέλιο, το «Μεγάλο Όρκο». Ακολουθείται η λεγόμενη «καθιέρωση» δηλαδή η αποδοχή του νέου Φιλικού ως μέλους της Εταιρείας λαμβάνοντας ταυτόχρονα «εφοδιαστικό» γράμμα¹³.

Ο βαθμός μνήσεως δεν σχετιζόταν με το βαθμό αποκάλυψης του μυστικού¹⁴. Ο σκοπός ιδρύσεως της εταιρείας δε θα ήτο επιτυχής αν υπήρχε αυτό το κενό. Τα μέλη γνώριζαν τα ίδια. Διέφερε μόνο ο τρόπος μνήσεώς τους.

Η εταιρεία αυτή αντιμετώπισε μεγάλα προβλήματα στη στελέχωσή της τα πρώτα χρόνια και μέχρι το 1818 που άρχισαν οι μνημένοι να επισκέπτονται τις ελληνικές κοινότητες και να κατηχούν νέα μέλη. Έτσι, το 1820 η Φιλική Εταιρεία

⁸Μαθητές ΣΤ Δημ. Σχ. Περιστερίου, ό.π.

⁹Μαθητές ΣΤ Δημ. Σχ. Περιστερίου, ό.π.

¹⁰«Ο όρκος των Φιλικών(1814-1821)», 25/5/2005

¹¹ Χ. Μπουτάτος: «Φιλική Εταιρεία. Οι μυσταγωγοί ήρωες του Έθνους μας», 12/06/2012

¹²Μαθητές ΣΤ Δημ. Σχ. Περιστερίου, ό.π.

¹³Χρ. Μπουτάτος, ό.π.

¹⁴Σ. Τρικούπης, «Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης», National Geographic, Α Μέρος, σ. 38

αριθμούσε 3.000 μέλη. Οι λόγοι της διεύρυνσης των μελών είναι η καλλιέργεια της ιδέας της αοράτου αρχής που όλοι πίστευαν πως ήταν ο Τσάρος της Ρωσίας.

Υπήρχαν δύο στρατιωτικές βαθμίδες των αφιερωμένων και των ποιμένων και τέσσερις πολιτικές. Οι βλάμηδες που ήταν η πιο χαμηλή βαθμίδα, οι αγράμματοι, ο απλός λαός γενικά. Στους συστημένους που ήταν η επόμενη βαθμίδα εντάσσονταν οι μικροέμποροι και υπάλληλοι και στις άλλες δύο βαθμίδες τους ιερείς και τους ποιμένες εντάσσονταν οι μορφωμένοι και οι ευκατάστατοι. Η «Ανώτατη Αρχή» αποτελείτο από τους ιδρυτές της οργάνωσης που την περίοδο 1815-1818 διευρύνθηκε μπαίνοντας νέα μέλη όπως Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος, Αθανάσιος Σέκερης, Νικόλαος Γαλάτης, Άνθιμος Γαζής, Αντώνιος Κομιζόπουλος.

2.3 Κωδικοποιημένο αλφάβητο

Το κωδικοποιημένο αλφάβητο που χρησιμοποιούσαν στη Φιλική Εταιρεία είχε 22 γράμματα:¹⁵

α= η	θ= 2	ξ= 4α	φ= γ
β= ξ	ι= 3	ο= 8	χ= δ
γ= υ	κ= 4	π= 9	ψ= 9α
δ= ψ	λ= 5	ρ= ο	ω= ε
ε= ω	μ= 6	σ= α	
ζ= 1	ν= 7	τ= β	

Επειδή, ωστόσο, αυτό θα μπορούσε να «σπάσει» εύκολα κάπου εδώ αρχίζει η κρυπτογράφηση. Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό από το αλφάβητο λείπουν τα γράμματα Η και Υ τα οποία αντικαθιστούσε συνήθως το Ι για να γίνεται πιο σύνθετη η αποκρυπτογράφηση. Ο σκοπός του αλφαβήτου αυτού ήταν να μην μπορούν να ανακαλύψουν την αλληλογραφία τους.

2.4 Κωδικοποιημένο μετωνυμικό και μεταφορικό λεξικό της Φιλικής Εταιρείας κατά Φιλήμονα

Α

Αγαπητικός σήμαινε συγγενής

αγαπητός ήταν ο Κανδιώτης

¹⁵Π. Τσακαλίδης, «Το κρυπτογραφικό αλφάβητο της Φιλικής Εταιρείας», 01/03/2021

αγκάθι ήταν ο εχθρός
 αγοράζω σημαίνει μανθάνω
 αδιάφορος ήταν ο Απόστολος Κλέντος
 αίρεση ήταν η εβδομάς
 ακίνητον σήμαινε φυλακή
 αμέτοχος ήταν ο Νίκος Κωνσταντάς
 ανδρείας ήταν ο Αριστείδης Παππάς
 άνθος σήμαινε φίλος
 ανόητος ήταν Π. Πάνος
 άξιος ήταν ο Γκίκας
 αβαθής ήταν ο Σουλτάνος
 απαιτών σήμαινε ο μέγας διερμηνεύς
 αποτέλεσμα ήταν το καταδίκασμα
 απλούς ήταν ο Ιωάννης Μπούμπας
 αποτυχόντες ήταν οι Σέρβοι
 αρμόδιος ήταν ο Γρηγόριος Δικαίος
 αεροβόλα σήμαινε επικύρωσης
 ασήμαντοι ήταν οι Ευρωπαίοι Κωνσταντινουπόλεως
 ασθένεια σήμαινε περιορισμός
 αϋπνία σήμαινε έλλειψης¹⁶

B

βαρώ σήμαινε δίδω
 βριάρεως ήταν ο στρατηγός
 Βρονταί ήταν οι αξιωματικοί Έλληνες
 βροχή ήταν η αρχή των Φιλικών¹⁷

Γ

Γέρων ήταν ο Μέιτλαν
 γλυκείς είναι οι Ιταλοί¹⁸

¹⁶Σακελλάριος Γ., «Φιλική εταιρεία Εν Οδησσώ», Τύποις Ε. Χρυσογέλου, 1909, σ.46

¹⁷Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.46

¹⁸Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.46

Δ

δαχτυλίδιον ήταν η λόγχη
 δανείζω σήμαινε γράφω
 δέντρα ήταν τα τουφέκια
 Δεπουτατζιόνα ήταν το υπουργείο
 δίδυμος ήταν ο Λουδοβίκος
 Δοκησίσοφος ήταν ο Λάμπρος Πάλλης
 δυναμωτικά ήταν οι τροφές
 Δυστυχείς ήταν οι αρχιερείς της συνόδου¹⁹

Ε

εκδικητικοί λέγονταν οι προεστοί της Πελοποννήσου
 ελέφας έλεγαν το μέγα πλοίο
 εορτή σήμαινε μην
 ερεθίζομαι σήμαινε οδεύω
 ευγενής έλεγαν τον Στούρζας
 ευεργετικός και Αρχιμανδρίτης ήταν ο Καποδίστριας
 ελπίζοντες ήταν οι κατάδικοι²⁰

Ζ

ζεστός έτσι ονόμαζαν το Διαμαντή Πογωβίνο²¹

Η

ημερωθέντες ήταν οι Βαρβαρέσοι
 Ηράκλειας ήταν ο Αλεξ. Στούρας²²

Ι

ιατρικά ήταν οι ενδυμασίες
 ίππος ήταν το μικρό πλοίο

¹⁹Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²⁰ Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²¹ Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²²Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

ισχυρογνώμων έλεγαν τον Φραγκίσκο αυτοκράτωρ²³

Κ

Καυκάς Κομήτης έλεγαν τον Κωνσταντίνο Πεντεδέκα

καλός ήταν ο Αλέξανδρος Υψηλάντης

καμήλα ήταν το εμπορικό πλοίο

Καπετάν Γιάννης έλεγαν το Καρατσάδα

καπετάν Δημήτρης φώναζαν το Μουρούζη

καπετάν Ευστάθιος ήταν ο Χατσερίδης

καπετάν Μαμουνης οι Σούτσοι

καπετάν Ευμορφόπουλος οι Καλλίμαχοι

Κατάλληλος έλεγαν το Δαμιανό γραμματέυς του ρωσικού προξενείου

κατάπαυσης ήταν ο θάνατος

καταφρόνησις εννοούσαν την συγχώρεσις

κλεψιγαμία σήμαινε δολοφονία

κονδυλομαχαιο έλεγαν τον Γραμματικό

κοπάδι ήταν ο στόλος

κοπιώντας ήταν οι ίπποι

κρεδιτάρω σήμαινε στέλλω

κρεμοτάρταρο έλεγαν το μπαρούτι

κύκλωψ έλεγαν τον κατάσκοπο

κυνηγότυχος ήταν ο Αντώνιος Τσούνης²⁴

Λ

λογαριασμός ήταν τα στρατεύματα²⁵

Μ

μάκαινα ουτιδανή ήταν ο Γεώργιος Γάτσος

Μακαριταί χαρακτήριζαν την οικογένεια Ναπολέοντος

ματαιότης ήταν η αποτυχία

μαύρισμα σήμαινε κρύψιμο

²³ Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²⁴Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²⁵Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

μέτοικοι ήταν οι Τούρκοι
 μέτριος ήταν ο Ανδρέας Σφαέλος
 μπιλάντσον ήταν ο πόλεμος²⁶

N

Νικόλας ήταν οι Γάλλοι
 νηστεύοντες οι Βούλγαροι
 Νότης σήμαιναν πολεμοφόδια²⁷

Ξ

Ξεβούλωμα εννοούσαν την προδοσία
 ξεκαθάρισες σήμαινε εκατό χιλιάδες
 ξύλινος σήμαινε Ηνωμένοι Επαρχίαι
 ξύπνημα έλεγαν την άρνηση²⁸

O

οινοπλουτών ήταν ο Ηγεμών Μολδαβίας
 οκνηρός ήταν ο Ιωάννης Μπίλιας
 ολιγότερο ήταν το μύθευμα
 οψάρια ήταν τα σπαθιά²⁹

Π

Παιχνιδιάρης ήταν ο Σταυρόπουλος
 παραγυρόμενος νέος ήταν ο Αντώνης Καραπάνος
 Παραγιός ήταν ο=Καπού Κεχαγιάς
 πεθερός ήταν ο Αλή πασάς
 πατήρ ήταν ο Ζώης Ζωσιμάς
 περιποιητικός ήταν ο Γουλιάνωφ
 πλεονέκται ήταν οι έμποροι Έλληνες

²⁶Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²⁷Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²⁸Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

²⁹Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

πληρωμή σήμαινε ημέρα
 πλούσιοι ήταν οι Αρμένιοι
 Πολλοί ήταν οι Κεφαλλήνιοι
 ποιμένες ήταν οι Βλάχοι
 ποιηταί ήταν οι Έλληνες εις τον στόλο
 πολυφροντιστος ήταν ο βεζύρης
 πόνος σήμαινε εναντιότης
 πουλω σήμαινε λαλώ
 πορνικός στα κρυφά
 πρόθυμος ήταν ο Μ. Ριζάρης
 πρόθυμοι ήταν οι Έλληνες
 προίκα έλεγαν τη στρατιωτική βοήθεια
 πτερωτόν ήταν ο ταχυδρόμος³⁰

Σ

Σιδηροί ονομάζονταν οι Άγγλοι
 Σκέπασμα ήταν η οικία
 Σκοτίνιασμα έλεγαν την υποψία
 Σταθεροί ονομάζονταν οι Γενίτσαροι
 Στεφάνωμα αποκαλούσαν την ειρήνη
 Συμπέθεροι ήταν οι Αλβανοί
 Σύννεφα αποκαλούσαν τα Μέλη της Φιλικής Εταιρείας³¹

Τ

Τέλος αποκαλούσαν το φθάσιμο
 Τιμημένα ήταν ο όρος για φανερά
 Τσιράκι αποκαλούσαν τον πρέσβυ
 Τραγουδιστής ήταν το κανόνι
 Τυροφάγο ονόμαζαν τον Ηγεμόνα της βλαχίας³²

Υ

³⁰Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.47

³¹Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.48

³²Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.48

Υπανδρία ήταν ο κωδικοποιημένος όρος για την Συμμαχία
Υποδήματα αποκαλούσαν τα χρήματα³³

Φ

Φαλιμέντο προσφωνούσαν τον κήρυκα
Φατούρα σήμαινε μία χιλιάδα
Φιλάνθρωπος και Ηγούμενος ήταν ο αυτοκράτωρ Αλέξανδρος
Φίλαντος ήταν ο Βασιλιάς της Πρωσίας
Φόβο έλεγαν την νύχτα
Φρόνηση αποκαλούσαν τη φυγή³⁴

Χ

Χορευτές ήταν ο στρατός των κλεφτών
Χοροί ήταν το κλέψιμο
Χρονικός σήμαινε Κόνσολος³⁵

2.5 Συνθηματικά ονόματα επιφανών στελεχών της Φιλικής Εταιρείας

ο Αθανάσιος Τσακάλωφ ήταν ο Α.Β.
ο Νικόλαος Σκουφάς ήταν ο Α.Γ.
ο Εμμανουήλ Ξάνθος ήταν ο Α.Ζ.
ο Αλέξανδρος Υψηλάντης ήταν ο Καλός
ο Καποδίστριας ήταν ο Ευεργετικός,
ο Παπαφλέσσας ήταν ο Αρμόδιος.³⁶

2.6 Το σύμβολο Φιλικής Εταιρείας

Ως έμβλημα της Φιλικής Εταιρείας επιλέγει ο Φοίνιξ, το ιερό πουλί των αρχαίων Αιγυπτίων, μεγέθους αετού με ερυθρόχρυσα φτερά. Σύμφωνα με την παράδοση ο Φοίνιξ έφτιαχνε μία φωλιά με αρωματικά κλαδιά και ανάβοντας φωτιά καιγόταν μέσα σε αυτή. Στη συνέχεια αναγεννιόταν από τις στάχτες του.³⁷Ο

³³Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.48

³⁴ Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.48

³⁵ Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.48

³⁶Σακελλάριος Γ.,ό.π., σ.48

³⁷ Σ. Ι. Καργάκος, ό.π., σ.95

χριστιανισμός χρησιμοποίησε σαν σύμβολο τον Φοίνικα για να προσδώσει την ιδιαιτερότητα της ψυχής ως αθάνατου δημιουργήματος του Θεού. Στο Ιάσιο χρησιμοποιήθηκε το σύμβολο του Φοίνικα που αναγεννάται από τις στάχτες του από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη μαζί με τις παραστάσεις του Αγίου Κωνσταντίνου και της Αγίας Ελένης στην επαναστατική σημαία που ανυψώθηκε στο ναό των Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης. Η σημαία είχε ως επίγραμμα: *«Εκ της τέφρας μου αναγεννιέμαι»*.

Έτσι οραματίστηκε ο Αλέξανδρος Υψηλάντης την απελευθέρωση του ελληνικού έθνους, ότι θα αναγεννηθεί μέσα από τις στάχτες του μη ελπίζοντας βοήθεια σε ξένη δύναμη αλλά στις δικές του δυνάμεις και πιθανόν στους άλλους υπόδουλους λαούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

2.7 Η σφραγίδα των Φιλικών και το καταστατικό της

Στο Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Αθηνών υπάρχει η σφραγίδα της υπέρτατης αρχής. Στο μέσον αυτής και στον πρώτο κύκλο της περιφέρειας έχει ένα σταυρό και δεξιά και αριστερά του σταυρού τον αριθμό 16. Στο άνω μέρος του σταυρού έχει το γράμμα Ε. Στην πρώτη περιφέρεια του κύκλου της σφραγίδας έχει τα αρχικά γράμματα των εννέα ονομάτων των Φιλικών που ήταν πρώτοι στην ιεραρχία.

Το καταστατικό της Φιλικής Εταιρείας όριζε ότι *«Η εταιρεία συνίσταται από καθ' αυτό Γραικούς Φιλοπάτριδας και ονομάζεται Εταιρεία των Φιλικών»*. Ο σκοπός αυτών είναι *«η καλυτέρευση του ίδιου έθνους και αν ο Θεός το συγχωρήσει την ελευθερία του»*.

2.8 Σύσταση Φιλικής Εταιρείας-Μέλη

Όπως προανέφερα, η εισδοχή των μελών στη συγκεκριμένη οργάνωση ακολουθούσε μια μυστική μνητική διαδικασία η οποία επισφραγιζόταν με όρκο δέσμευσης. Η προσέγγισή τους, ο προσηλυτισμός τους και η κατήχησή τους γενικότερα ήταν μέλημα των *«αποστόλων»* οι οποίοι ήταν προικισμένα άτομα που μπορούσαν να υπενθυμίσουν στους καταπιεσμένους ραγιάδες τις χαμένες αξίες της ελευθερίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της αξιοπρέπειας καθώς επίσης να τους διδάξουν την ένδοξη ιστορία του έθνους τους. Το 1818 καταγράφεται ένας σημαντικός αριθμός μνημένων ο οποίος αυξάνεται διαρκώς τα επόμενα δύο χρόνια. Αρκετοί ιστορικοί θεωρούν ότι είχαν μνηθεί στην «Φιλική Εταιρεία» πάνω από 600.000 μέλη.

Χιλιάδες ήταν επίσης και τα καταγεγραμμένα μέλη στη Ρωσία, Βεσσαραβία, Μαύρη Θάλασσα καθώς επίσης και στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες.³⁸

Το 1820 ο Εμμανουήλ Ξάνθος αναθέτει την αρχηγεία της Φιλικής Εταιρείας στον Αλέξανδρο Υψηλάντη ο οποίος άρχισε να οργανώνει εντατικά την κήρυξη της ελληνικής Επανάστασης. Στρατολόγησε πολλούς ανεκπαίδευτους αγωνιστές, ζήτησε από Φιλικούς να μεταφέρουν παντού μηνύματα ξεσηκωμού για το γένος, ζήτησε από πλούσιους Έλληνες εμπόρους της διασποράς να ενισχύσουν το ταμείο για τον αγώνα. Ο στρατός του υπολογίζεται να άγγιζε τους 7.000 άνδρες. Ανάμεσά τους πολλοί Βούλγαροι, Σέρβοι και Βλάχοι.

Όσο αφορά την επαγγελματική σύνθεση των μελών της Φιλικής Εταιρείας, ο ιστορικός G.Frangos, βασιζόμενος σε στοιχεία που άντλησε από την αλληλογραφία των Φιλικών, αναφέρει ότι προέρχονται από 23 διαφορετικές κατηγορίες επαγγελματιών. Η πλέον πολυπληθής ήταν αυτή των εμπόρων καθώς αντιστοιχούσε στο 53,7% των μελών της. Αμέσως μετά ήταν τα επαγγέλματα που απαιτούσαν εκπαίδευση ανώτερη του μέσου όρου, όπως οι γιατροί, δικηγόροι, δάσκαλοι, φοιτητές. Ακολουθούν σε ποσοστό 11,7% οι προεστοί, κυρίως Πελοποννήσιοι. Οι κληρικοί όλων των βαθμίδων αποτελούσαν το 9,5% των εταιρικών. Οι στρατιωτικοί, συμπεριλαμβανομένων τους αρματολούς και κλέφτες, αντιστοιχούσαν στο 8,7%. Οι αγρότες αν και ταξικά αποτελούσαν το μεγαλύτερο ποσοστό των Ελληνόφωνων περιοχών δεν υπερέβησαν το 0,6% των μνημένων καθώς ήταν προσκολλημένοι στην παράδοση και παρέμεναν μακριά από τις διαδικασίες εθνικής συγκρότησης. Επηρεασμένοι από τέτοιου είδους διαδικασίες ήταν περισσότερο οι αστικές κοινότητες και αυτές της Διασποράς.³⁹

2.9 Κώδικας επικοινωνίας μελών

Κάποιο σημαντικό πρόσωπο θα μπορούσε να έχει ακόμα και αριθμούς. Χαρακτηριστικά παραδείγματα:

- ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ήταν ο 113 ,
- ο Αναγνωσταράς ήταν ο 108,
- ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης ήταν ο 110,
- Οι Πρόκριτοι του Μοριά ήταν οι Εκδικητικοί,

³⁸ «Η Φιλική Εταιρεία», 20/05/2016

³⁹ «Η Φιλική Εταιρεία», 20/05/2016

οι Φαναριώτες ήταν οι Οινοπόται

οι Αρχιερείς της Συνόδου ήταν οι Δυστυχείς

Ο Ρώσος αυτοκράτορας Αλέξανδρος ήταν ο φιλόανθρωπος!

Τέλος, χρησιμοποιούσαν αριθμούς για να μιλήσουν για ένα μέρος. Το 2 ήταν η Πελοπόννησος, το 5 ήταν οι Σπέτσες, το 6 η Ύδρα, το 20 τα Γιάννενα, το 26 η Ρούμελη, το 39 το Βουκουρέστι, το 51 το Γαλάτσι, το 62 η Κωνσταντινούπολη, το 66 η Μυτιλήνη, το 68 η Σμύρνη και το 83 η Τεργέστη!

2.10 Διαδικασία μνήσεως.

Η διαδικασία μνήσεως διαρκούσε τρεις μέρες. Ο ιερέας των Φιλικών, όπως λεγόταν ο προσηλυτιστής, μύσσε τον κατηχούμενο που λεγόταν προσήλυτος, με τον κάτωθι τρόπο: Μετά από διάφορες νουθεσίες και κατευθύνσεις την τρίτη ημέρα γινόταν συγκέντρωση σε απόκρυφο και ασφαλές μέρος μεταξύ κατηχητή και κατηχούμενου. Στο συγκεκριμένο σημείο που γινόταν η συνάντηση υπήρχε ένα τραπέζι, μία εικόνα και ένα κερί.

Πριν τη διαδικασία μνήσεως του υπενθυμίζετο η ιερή υποχρέωση που φτάνει μέχρι και το θάνατο μετά τον όρκο σε περίπτωση διαρροής των μυστικών της εταιρείας. Ως εκ τούτου, είχε κάποιος το δικαίωμα να παραιτηθεί πριν την ορκωμοσία.

Ο κατηχούμενος γονάτιζε μπροστά στο τραπέζι. Προτάσσετο η εικόνα από τον κατηχητή που ασπαζόταν ο κατηχούμενος. Ο κατηχητής έκανε το σταυρό του και έσβηνε όλα τα κεριά εκτός του κίτρινου που το έδινε αναμμένο στο κατηχούμενο. Η συγκίνηση ήταν πάντα μεγάλη. Το ημίφως δημιουργούσε πιο έντονα τη συγκινησιακή ατμόσφαιρα.

Κρατώντας στο αριστερό χέρι το κερί ο κατηχούμενος άρχισε να απαγγέλει: *«Αυτό το κηρίον είναι ο μόνος μάρτυς του οποίου η δυστυχής πατρίς μου λαμβάνει, όταν τα τέκνα ομνύωσι τον όρκον της ελευθερίας των».*

Ο κατηχητής διάβαζε τμηματικά τον όρκο και ο κατηχούμενος επαναλάμβανε ενώ προσευχόταν ταυτόχρονα. Ο όρκος ήταν η πιο σπουδαία στιγμή της μνήσεως.

2.11 Όρκος Φιλικής Εταιρείας

«Ορκίζομαι ενώπιον του αληθινού Θεού, ότι θέλω είμαι επί ζωής μου πιστός εις την Εταιρείαν κατά πάντα. Να φανερώσω το παραμικρόν από τα σημεία και τους λόγους της, μήτε να σταθώ κατ' ουδένα λόγον ή αφορμή του να καταλάβωσι άλλοι ποτέ,

ότι γνωρίζω τι περί τούτων, μήτε εις συγγενείς μου, μήτε εις πνευματικόν ή φίλον μου. μήτε εις κανέναν δεσμόνυποχρεωτικόν. Και μάλιστα, οποιονδήποτε δεσμόν αν είχα, και τον πλέον αδιάφορον ως προς την Εταιρείαν, θέλω τον νομίζει ως ουδέν.

Ορκίζομαι ότι θέλω τρέφει εις την καρδίαν μου αδιάλλακτον μίσος εναντίον των τυράννων της πατρίδος μου, των οπαδών και των ομοφρόνων με τούτους, θέλω ενεργεί κατά πάντα τρόπον προς βλάβην και αυτόν τον παντελή όλεθρόν των, όταν η περίστασις το συγχωρήσει. Ορκίζομαι να μη μεταχειριστώ ποτέ βίαν δια να αναγνωρισθώ με κανένα συνάδελφον, προσέχων εξ εναντίας με την μεγαλυτέραν επιμέλειαν να μην λανθασθώ κατά τούτο, γενόμενος αίτιος ακολούθου τινός συμβάντος, με κανένα συνάδελφον.

Ορκίζομαι να συντρέχω, όπου εύρω τινά συνάδελφον, με όλην την δύναμιν και την κατάστασίν μου. Να προσφέρω εις αυτόν σέβας και υπακοήν, αν είναι μεγαλύτερος εις τον βαθμόν και αν έτυχε πρότερον εχθρός μου, τόσον περισσότερον να τον αγαπώ και να τον συντρέχω, καθ' όσον η έχθρα μου ήθελεν είναι μεγαλυτέρα. Ορκίζομαι ότι καθώς εγώ παρεδέχθην εις Εταιρείαν, να δέχομαι παρομοίως άλλον αδελφόν, μεταχειριζόμενος πάντα τρόπον και όλην την κανονιζομένην άργητα, έως ού τον γνωρίσω Έλληνα αληθή, θερμόν υπερασπιστήν της πατρίδος, άνθρωπον ενάρετον και άξιον όχι μόνον να φυλάττη το μυστικόν, αλλά να κατηχήση και άλλον ορθού φρονήματος.

Ορκίζομαι να μην ωφελώμαι κατ' ουδένα τρόπον από τα χρήματα της Εταιρείας, θεωρών αυτά ως ιερό πράγμα και ενέχυρον ανήκον εις όλον το Έθνος μου. Να προφυλάττωμαι παρομοίως και εις τα λαμβανόμενα εσφραγισμένα γράμματα. Ορκίζομαι να μην ερωτώ κανένα των Φιλικών με περιέργειαν, δια να μάθω οποίος τον edέχθη εις την Εταιρείαν. Κατά τούτο δε μήτε εγώ να φανερώσω, ή να δώσω αφορμήν εις τούτον να καταλάβη, ποίος με παρεδέχθη. Να αποκρίνομαι μάλιστα άγνοϊαν, αν γνωρίζω το σημείον εις το εφοδιαστικόν τινός.

Ορκίζομαι να προσέχω πάντοτε εις την διαγωγήν μου, να είμαι ενάρετος. Να ευλαβώμαι την θρησκείαν μου, χωρίς να καταφρονώ τας ξένας. Να δίδω πάντοτε το καλόν παράδειγμα. Να συμβουλεύω και να συντρέχω τον ασθενή, τον δυστυχή και τον αδύνατον. Να σέβομαι την διοίκησιν, τα έθιμα, τα κριτήρια και τους διοικητάς του τόπου, εις τον οποίον διατριβώ.

Τέλος πάντων ορκίζομαι εις Σε, ω ιερά πλην τρισάθλια Πατρίς ! Ορκίζομαι εις τας πολυχρονίους βασάνους Σου. Ορκίζομαι εις τα πικρά δάκρυα τα οποία τόσους αιώνας έχυσαν και χύνουν τα ταλαίπωρα τέκνα Σου, εις τα ίδια μου δάκρυα, χυνόμενα κατά ταύτην την στιγμήν, και εις την μέλλουσαν ελευθερίαν των ομογενών μου ότι αφιερώνομαι όλως εις Σε. Εις το εξής συ θέλεις είσαι η αιτία και ο σκοπός των

*διαλογισμών μου. Το όνομά σου ο οδηγός των πράξεών μου, και η ευτυχία Σου η ανταμοιβή των κόπων μου. Η θεία δικαιοσύνη ας εξαντλήσει επάνω εις την κεφαλήν μου όλους τους κεραυνούς της, το όνομά μου να είναι εις αποστροφήν, και το υποκείμενόν μου το αντικείμενον της κατάρας και του αναθέματος των Ομογενών μου, αν ίσως λησμονήσω εις μίαν στιγμήν τας δυστυχίας των και δεν εκπληρώσω το χρέος μου. Τέλος ο θάνατός μου ας είναι η άφευκτος τιμωρία του αμαρτήματός μου, δια να μη λησμονώ την αγνότητα της Εταιρείας με την συμμετοχήν μου».*⁴⁰

2.12 Οι Δώδεκα Απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας

Στη Φιλική Εταιρεία δημιουργήθηκε ο επονομαζόμενος θεσμός των «Δώδεκα Αποστόλων». Καθένας από αυτούς ήταν αρμόδιος σε μία ευρύτερη γεωγραφική ζώνη με σκοπό να προωθήσει το έργο της. Σε αυτό το ιδιότυπο θεσμικό μετερίζι έπρεπε σύμφωνα με τον Σκουφά να επιλεγούν άτομα του λαού οι οποίοι θα ήταν «ένθερμοι πατριώτες. Οπλαρχηγοί, μικρέμποροι, υπάλληλοι, λόγιοι».⁴¹

Οι Δώδεκα Απόστολοι που επιλέχθηκαν μεταξύ άλλων ήταν:

- Κυριάκος Καμαρινός για τον Μπέη της Μάνης Πέτρο Μαυρομιχάλη
- Ηλίας Χρυσοσπάθης για τη Μεσσηνία
- Αντώνης Πελοπίδας για την Πελοπόννησο
- Χρήστος Παπαγεωργίου ή Αναγνωσταράς για τα νησιά του Σαρωνικού
- Ιωάννης Φαρμάκης για τη Μακεδονία και τη Θράκη
- Ασημάκης Κροκίδας για την Ήπειρο
- Δημήτριος Ύπατρος για την Αίγυπτο
- Γαβριήλ Κατακάζης για τη Νότιο Ρωσία
- Ανδρέας Λουριώτης για την Ιταλία
- Γεωργάκης Ολύμπιος για τη Σερβία
- Δημήτριος Βατικιώτης για τη Βουλγαρία
- Κωνσταντίνος Πεντεδέκας για τη Ρουμανία⁴²

⁴⁰Κ. Βασιλείου, «Ο όρκος της Φιλικής εταιρείας και η σημασία του», 21/12/2020

⁴¹Μ. Τσέα, «Οι δώδεκα Απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας», 05/01/2021

⁴²Σ.Ελμαζής, Α.Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, «1821 και Μυστικές Εταιρείες», Απρίλιος 2021, σ. 477

2.13 Η πορεία της Φιλικής Εταιρείας προς την επανάσταση

Η πορεία της Φιλικής Εταιρείας από την ίδρυση της έως τις παραμονές της Επανάστασης πέρασε από πολλές παλινωδίες, υφέσεις και εξάρσεις ως προς την οργανωτική της δομή και την ενίσχυση της οικονομικά.

Μπορεί να ξεκίνησε από ένα όνειρο η οργάνωση των Ελλήνων για την απελευθέρωση της Ελλάδας και ένα μύθο της «αόρατης αρχής» για να αφυπνιστούν οι Έλληνες, να ενισχυθούν ηθικά και να προσχωρήσουν στην εταιρεία, όμως η ανυπαρξία της «*Αοράτου Αρχής*» και η μη δημοσίευσή της είχε δημιουργήσει προβλήματα δυσπιστίας σε πολλά μέλη της. Καθίστατο επιτακτική η ανάγκη ανακήρυξης αρχηγού και δημοσιοποίησής του, με πείρα και χαρίσματα, ενώ τα ονόματα των συμβούλων θα μπορούσαν να παραμείνουν μυστικά.

Γενικά η ύπαρξη της μυστικής εταιρείας ήταν γνωστή και όλοι είχαν συνειδητοποιήσει ότι δεν υπήρχε χρόνος αναβολής της Επανάστασης⁴³. Υπήρχαν πολλά προβλήματα εκτός της έλλειψης εμπιστοσύνης στους εκπροσώπους της εταιρείας. Τα περισσότερα έσοδά της είχαν δαπανηθεί σε ταξίδια και οι διαχειριστές αναλώνονταν στο να γράφουν οδηγίες και να καταρτίζουν σχέδια σύμφωνα με τον αόριστο πατριωτισμό τους και την αχαλίνωτη φιλοδοξία τους. Οι άνθρωποι που προκάλεσαν την θύελλα του ξεσηκωμού αισθάνονταν αδύνατοι να κυβερνήσουν τις τύχες τους⁴⁴.

Η πρόταση στον Ιωάννη Καποδίστρια για ανάληψη της ηγεσίας της Επανάστασης απερρίφθη από τον ίδιο, όχι από έλλειψη πατριωτικών αισθημάτων αλλά γιατί δυσπιστούσε ως προς την ικανότητα των Φιλικών καθώς και προς την αποτελεσματικότητα των κινήσεων του λαού και την υπομονή αυτού να αντέξει αυτήν τη θύελλα που κανένας δεν ήξερε πώς θα τελειώσει.

Τελικά η αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας καθώς και η προετοιμασία του αγώνα ανατέθει στις 12 Απριλίου 1820 στον Αλέξανδρο Υψηλάντη, πρίγκιπα και αρχιστράτηγο του ρωσικού στρατού.⁴⁵

Η επανάσταση ξέσπασε στις παραδουνάβιες ηγεμονίες με αρχηγό τον πρίγκιπα Υψηλάντη. Ενδεχομένως να έγιναν λάθη. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι το ξέσπασμα της Επανάστασης, ασχέτως αν καταπνίγηκε, αποτέλεσε την θρυαλλίδα για να αρχίσει ο ξεσηκωμός στην Ελλάδα.

⁴³G. Finley, «*Ιστορία της ελληνικής επανάστασης*», σ.164

⁴⁴G. Finley, ό.π., σ. 165

⁴⁵G. Finley, ό.π., σ. 165

Κατά τον George Finley⁴⁶ στις μυστικές εταιρείες δημιουργούνταν πολλές ραδιουργίες και αν τα μέλη δεν υπάκουαν θεωρείτο ότι παράβαιναν τις μυστικές υποχρεώσεις.

Ο Finley αναφέρει ότι υπήρχαν στη Φιλική Εταιρεία προδότες και όταν γίνονταν αντιληπτοί δινόταν εντολή από την ανωτέρα διεύθυνση της εταιρείας να δολοφονηθούν ώστε να μην καταστρέψουν τη συνοχή αυτής και ότι σε πολλούς φόνους, ακόμη και των ιδίων των αποστόλων της Φιλικής υπήρξε συνένοχος και ο Υψηλάντης.

Χωρίς να επιδιώκω να αναιρέσω τον Άγγλο ιστορικό Finley, δεν μπόρεσα να εντοπίσω ασφαλείς πηγές και στοιχεία για την συνενοχή του Αλέξανδρου Υψηλάντη στις δολοφονίες μελών της Φιλικής Εταιρείας που υπήρχε φόβος προδοσίας ή προδοτών. Δεν επιδιώκω να εξωραίσω τα πράγματα εμβαθύνοντας στη μελέτη αυτή και διερευνώντας τις πηγές.

Πράγματι δολοφονήθηκαν αρκετά μέλη όπως ο Νικόλαος Γαλάτης, Κυριάκος Καμαρινός, Δημήτριος Ύπατρος, Ασημάκης Θεοδώρου, Δημήτριος Τσολάκογλου και άλλοι.⁴⁷ Θα αναφερθώ στις δολοφονίες αυτές διεξοδικά για να αξιολογηθεί ο λόγος των στυγνών αποφάσεων των δολοφονιών αυτών.

2.14 Δολοφονίες μελών Φιλικής Εταιρείας

2.14.1 Νικόλαος Γαλάτης

Γεννήθηκε το 1792 και απεβίωσε κατόπιν δολοφονίας του το 1819. Ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας με έντονη δραστηριότητα και δολοφονήθηκε στην Ερμιόνη της Αργολίδας. Καταγόταν από το χωριό Ανωγή της Ιθάκης και ήταν γόνος εύπορης και ευγενούς οικογένειας. Είχε καταγωγή από την ιπποτική οικογένεια των Τόκκο που έλκουν τ' όνομά τους από την πόλη Τόκκο της Ιταλίας. Εγκαταστάθηκαν εκεί όταν το κατέκτησαν κατά την είσοδο των Γότθων που εκστράτευσαν με ηγέτη τον βασιλιά Τοτίλα.⁴⁸

Ο ίδιος συστηνόταν ως κόμης και υποστήριζε ότι η οικογένειά του έχει συγγένεια με τον Καποδίστρια, πράγμα που δεν έχει διερευνηθεί ότι ισχύει καθώς και ο τίτλος του. Είχε τεθεί στις υπηρεσίες του Αλή Πασά. Υπάρχουν πολλές εκδοχές να ήταν μέλος της Φιλόμουσου Εταιρείας. Γνώριζε ξένες γλώσσες, Ιταλικά, Γαλλικά και

⁴⁶G. Finley, ό.π., σ. 166

⁴⁷Εφ. Πρώτο Θέμα, 24/03/2017

⁴⁸«Οίκος των Τόκκων», 20/04/2021

μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στην Πετρούπολη το 1816 από τον Νικόλαο Σκουφά. Το κωδικοποιημένο όνομά του ήταν Α.Δ. Παρόλη τη μόρφωση που κατείχε καθώς και άλλα θετικά προσόντα αλλά και αρετές, όπως έντονη θέληση και πατριωτικά στοιχεία θεωρείτο ότι είχε και πολλά αρνητικά χαρακτηριστικά που δεν βοηθούσαν την οργάνωση, όπως επιπολαιότητα, αλαζονεία και τυχοδιωκτισμό.⁴⁹

Δήλωνε ότι ήταν εξάδελφος του Καποδίστρια για αυτό το λόγο έγινε πειστικός και προσεταιρίστηκε από μέλη της Φιλικής Εταιρείας να μεταβεί στην Μόσχα, να μιλήσει μαζί του και να του προτείνει την ανάληψη της ηγεσίας της Φιλικής Εταιρείας.

Ο Γαλάτης έστειλε επιστολή στον Καποδίστρια για να συναντηθούν. Ο Καποδίστριας ενημέρωσε τον τσάρο που σύμφωνα με τον ίδιο τον παρότρυνε να συναντηθούν ώστε να πληροφορηθούν τους λόγους της συνάντησης με κάθε λεπτομέρεια προσπαθώντας επίσης να εκμαιεύσουν όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες. Ο Καποδίστριας αν και έδειχνε επιφυλακτικός εδέχθη. Συναντήθηκε δύο φορές μαζί του κατόπιν παρότρυνσης του Τσάρου. Ο Καποδίστριας διέκρινε επιπολαιότητα στο νεαρό Γαλάτη και ζήτησε από τον τσάρο Αλέξανδρο να απελαθεί μια και ήταν πολύ πιθανό να ανακαλυφθούν από τα στελέχη των οθωμανικών πρεσβειών και να διακυβευόταν το μέλλον πολλών αθώων Ελλήνων, πράγμα που έγινε. Απελάθηκε στη Μολδαβία.⁵⁰

Υπάρχουν διάφορες απόψεις ότι ο Γαλάτης λειτουργούσε ως πράκτορας του ίδιου του τσάρου που εν γνώση του χρηματοδοτήθηκε από τον Καποδίστρια φεύγοντας με ένα μεγάλο ποσό που θα το χρησιμοποιούσε για τις ανάγκες της Φιλικής Εταιρείας.⁵¹

Ο τσάρος ήταν γνώστης εξ ου και η επιμονή του να συναντηθεί ο Καποδίστριας δύο φορές μαζί του. Πιθανόν να θέλησε ή να ήταν πράκτορας με σκοπό να υποκαταστήσει μελλοντικά τον Καποδίστρια ως κυβερνήτη της Ελλάδας. Απορία προκαλεί η εμμονή του να δηλώνει πως είχε την υποστήριξη του τσάρου.

Υπάρχει επίσης μία άλλη ιστορική εκδοχή πως ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν από την αρχή αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας. Ήταν εν γνώση πολλών Φιλικών αλλά οι όλες ενέργειες για επαφή, η κατηγορηματική άρνηση του Καποδίστρια, ήταν στα πλαίσια του παιχνιδιού για καμουφλάζ για να αποφευχθεί η υπόνοια για την αρχηγία.⁵²

⁴⁹ «Νικόλαος Γαλάτης», 20/04/2021

⁵⁰ «Νικόλαος Γαλάτης», ό.π

⁵¹ «Νικόλαος Γαλάτης», ό.π

⁵² «Νικόλαος Γαλάτης», ό.π

Δύο πράγματα πρέπει να αξιολογηθούν ότι ο Γαλάτης πηγαίνοντας στη Μόσχα, μετά την είσοδό του στην Εταιρεία, μύησε αρκετά σημαντικά πρόσωπα όπως τους Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο, Φιράρη, Πατζιμάδη, Πεντεδέκα και Ριζάρη.

Οι κατηχήσεις αυτές ήταν πολύ σημαντικές για τη Φιλική Εταιρεία. Δύο χρόνια από την ίδρυσή της ήταν σε εμβρυακή κατάσταση. Μόνο τρία μέλη ήταν μυημένα. Συνεπώς ο ρόλος του ήταν καθοριστικός διότι άρχισε να ζωντανεύει η εταιρεία με την είσοδο νέων μελών και την οικονομική συνεισφορά τους απαραίτητη για τις ανάγκες της επανάστασης.

Μετά την απέλασή του στη Μολδαβία προέβη σε μυσίες και άλλων σημαντικών προσώπων όπως ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Μετά απελάθηκε στο Βουκουρέστι και κατόπιν κατέληξε στην Κωνσταντινούπολη. Η εντολή απέλασης από την Βλαχία δόθηκε από τον τότε ηγεμόνα και πρίγκηπα της Μολδαβίας Σκαρλάτο Καλλιμάχη.⁵³

Υπήρχαν πολλές καταγγελίες για τη ζωή του, δεν είχε σωστούς κώδικες συμπεριφοράς. Διήγαγε ανήθικο βίο και του καταμαρτυρούσαν διασπάθιση χρημάτων της εταιρείας. Οι καταγγελίες πολλαπλασιάζονταν όταν απείλησε πώς θα κατέδιδε στις τουρκικές αρχές όλους όσους εμπλέκονταν με την Εταιρεία αν δεν τον αποδέχονταν ως αρχηγό. Άρχισε να αιωρείται ο κίνδυνος της πιθανής ανίχνευσης της οργάνωσης από προδοσία και να δημιουργείται σοβαρή ανασφάλεια και καχυποψία από μέρους των ενταγμένων στο πρόσωπό του. Η απειλή αυτή έγινε σε συνεδρίαση που διεξήχθη στην Κωνσταντινούπολη για αλλαγή ηγεσίας. Τα μέλη εμπιστεύθηκαν στον Σέκερη, ένα νεαρό μέλος, τα γράμματα που αφορούσαν την αλληλογραφία των προσηλυτών, όπως αναφέρει ο Φιλήμων, αλλά και τον γενικό συντονισμό.

Ο Γαλάτης θύμωσε πολύ με αυτήν την ενέργεια των άλλων μελών. Θεωρώντας τον εαυτό του αδικημένο μία και είχε μύησει πολλά μέλη ως τότε αλλά και είχε συλλέξει πολλά χρήματα στο ταμείο της εταιρείας απαραίτητα για τη δράση τους. Έφυγε εκνευρισμένος πηγαίνοντας να κατηγορήσει την οργάνωση στον Χάλετ Εφέντη αλλά συναντήθηκε με ένα πλοίαρχο από την Ιθάκη που τον μετέπεισε να μην το κάνει.

Ο πλοίαρχος μετέφερε τα τεκταινόμενα σε φίλους τρομαγμένους αλλά το επιβεβαίωσε και ο Γαλάτης ελαφρά τη καρδία επιστρέφοντας στο χώρο των συζητήσεων. Δεν υπήρχε πια ανοχή. Ξεχάστηκε η προσφορά του από την επιπόλεια

⁵³ «Σκαρλάτος Καλλιμάχης», 20/04/2021

και επικίνδυνη αυτή κίνηση και αποφασίστηκε η δολοφονία του Γαλάτη. Κατά τον Φιλήμονα αποφασίστηκε η απομάκρυνσή του από την Κωνσταντινούπολη παρόλο που δεν υπήρχε αρχικά τέτοια πρόθεση από μέρους τους, συνέπεια μεθοδευμένων επιστολών που εστάλησαν προς αυτόν με διάφορες υποσχέσεις που τα φιλόδοξα σχέδιά του και η πλεονεξία του τον έκαναν να ενδώσει και να φύγει τον μήνα Σεπτέμβριο του 1818 με καράβι για τις Σπέτσες συνοδεία του Τσακάλωφ και του Δημητρώπουλου Παναγιώτη (Μανιάτη).⁵⁴

Οι υποσχέσεις των Φιλικών στο Γαλάτη ήταν πολλές. Η πραγματικότητα όμως ήταν διαφορετική. Δεν θα του έδιναν απολύτως τίποτα. Σκοπός τους ήταν ή να τον σκοτώσουν ή να τον απομονώσουν στον Πύργο του Μούρτζινου ή να τον παραδώσουν στον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη στη Μάνη έως το ξέσπασμα της Επανάστασης.

Διερχόμενοι όμως από την Ερμιόνη Αργολίδας ο Δημητρώπουλος τον πυροβόλησε δύο φορές με αποτέλεσμα να τον σκοτώσει. Στον πρώτο πυροβολισμό ο Γαλάτης έβγαλε το σπαθί του επιδιώκοντας να μαχαιρώσει τον Δημητρώπουλο, δεν πρόλαβε όμως γιατί εβλήθει δεύτερη φορά και αυτή ήταν θανατηφόρα. Κατά τη διάρκεια της επιθανάτιας πορείας του εκστόμισε τα τελευταία λόγια προς το Δημητρώπουλο: *«Αχ με φάγατε. Τι σας έκαμα;»*⁵⁵

Υπάρχουν αρκετές πηγές που αναφέρουν πως έζησε ο Γαλάτης έως 15 λεπτά και συντετριμμένος ο Δημητρώπουλος (Μανιάτης) του είπε κλαίγοντας ότι δεν ήθελε να τον σκοτώσει και πως δεν υπήρχε άλλος τρόπος να γλιτώσουν από την κακία του. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι τα δύο πρόσωπα που δολοφονήθηκαν Γαλάτης και Καμαρινός είχαν επισκεφθεί τον Καποδίστρια και είχαν μιλήσει μαζί του.

Οι ιστορικές απόψεις για την ημερομηνία της δολοφονίας διαφέρουν, άλλοι την προσεγγίζουν στις 9 του μηνός Ιανουαρίου 1819 κι άλλοι τον Νοέμβριο του ιδίου έτους. Ο Σπυρίδων Τρικούπης αναφέρεται στα γεγονότα που έλαβαν χώρα το Νοέμβριο. Οι έντονες αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις των εταίρων, αναφέρει ο Τρικούπης, πλήγωσαν τον Αναγνώστη Δεληγιάννη στην Κωνσταντινούπολη και αποδοκίμασε την Εταιρεία.

⁵⁴ «Νικόλαος Γαλάτης», 20/04/2021

⁵⁵ «Νικόλαος Γαλάτης», ό.π

2.14.2 Η εξέλιξη των γεγονότων και η προσπάθεια αντεκδίκησης

Η πληροφόρηση του θανάτου του Γαλάτη κινητοποίησε τις τουρκικές Αρχές που επέβαλαν πρόστιμο στην Πελοπόννησο άγνωστου ποσού παρόλες τις διαμαρτυρίες πολλών ότι ουδέποτε παρείχαν άσυλο στους εγκληματίες και ούτε ποτέ γνώριζαν για τον φόνο. Αρχισαν ανακρίσεις. Ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης συνέστησε στον Τσακάλωφ και Δημητρόπουλο να φύγουν για την Πίζα της Ιταλίας για να προστατευτούν. Αυτός τους παρείχε άσυλο μέχρι εκείνη τη στιγμή στη Μάνη.

Από τη δημοσίευση της εφημερίδας «Υδραίικα Χρονικά» πληροφορούμαστε πώς στο πλοίο προς Μάνη υπήρχαν τέσσερις Φράγκοι αρχικά και επέστρεψαν δύο. Πρέπει λοιπόν να δολοφονήθηκε και ο υπηρέτης του Γαλάτη. Ο θάνατος του Γαλάτη κινητοποίησε την οικογένειά του. Ένας αδελφός του κληρικός, ο Ευστάθιος, αναζήτησε πληροφορίες για τα αίτια του θανάτου του αδερφού του Νικολάου αλλά δεν ικανοποιήθηκε με την έρευνα για τα αίτια της δολοφονίας. Θεώρησε υπαίτιους τους Φιλικούς αλλά προσέλαβε κάποιον Φωκά Σφαέλο που τον πλήρωσε να δολοφονήσει τον Αναγνωστόπουλο και τον Δικαίο Παπαφλέσσα. Έγινε απόπειρα δολοφονίας κατά τον Σφαέλο αλλά δεν πέτυχε. Όταν έγινε καλά μετάνιωσε για την απόφασή του και πήρε μέρος στη μάχη στο Δραγατσάνι όπου έπεσε ηρωικά μαχόμενος, σύμφωνα με το Φιλήμονα. Ο αδελφός του Γαλάτη, Ευστάθιος, κακοποιήθηκε.

2.14.3 Ύπατρος Δημήτριος

Ο Ύπατρος γεννήθηκε το 1888 στο Μέτσοβο. Γιατρός στο επάγγελμα υπήρξε σημαντική προσωπικότητα και στέλεχος της Φιλικής Εταιρείας από το 1818 που μυήθηκε σε αυτήν. Το 1819 μυήθηκε από αυτόν ο έμπορος Κυριάκος Τασίκας καταγόμενος από τη Θεσσαλία. Το 1819 μυήθηκαν από αυτόν και άλλοι έμποροι από Ήπειρο και Θεσσαλία.⁵⁶

Μετάβη το 1820 στην Κύπρο, στην Αίγυπτο και Λίβανο και κατάφερε να συγκεντρώσει χρήματα για τις ανάγκες της οργάνωσης. Λόγω του ότι ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων είχε έρθει σε ρήξη με τον Σουλτάνο τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας είχαν διευρυνθεί και υπήρχε άμεσος κίνδυνος διαρροής μυστικών έτσι κρίθηκε επιβεβλημένη η επίσπευση της Επανάστασης.⁵⁷

⁵⁶ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», 24/03/2017

⁵⁷ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», ό.π

Έτσι ο Ύπατρος μετέβη στο Ισμαήλιο με σκοπό την επίσπευση του επαναστατικού αγώνα. Σύμφωνα με τον Ιωάννη Φιλήμονα στο έργο του που αφορά τη Φιλική Εταιρεία, γραμμένο στο Ναύπλιο το 1834, πληροφορούμαστε πως ο Ύπατρος το έτος 1820 μετέβη στη Θεσσαλονίκη. Σκοπός του ήταν να συναντήσει σημαίνοντα πρόσωπα όπως τους Αργυρό Ταρπουχτζή, Στέργιο Πολύδωρα και άλλους αλλά υπήρξε συγχρόνως κομιστής επιστολής του Παπά Εμμανουήλ από την Κωνσταντινούπολη. Επιστολές έφερε από τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και στους καπεταναίους Γάτσο και Καρατάσο και σε πολλούς άλλους που είχαν τα λημέρια τους στον Όλυμπο.⁵⁸

Στη συνέχεια, σύμφωνα με το Φιλήμονα, ήλθε σε επαφή με τον Ζακυνθινό γιατρό Αναστάσιο Κορνήλιο ο οποίος του συνέστησε τον Τούρκο στρατιωτικό διοικητή των Ιωαννίνων καθώς και το Μαχμούτ Πασά γνωστό ως Δράμαλη λόγω της καταγωγής του από τη Δράμα. Σκοπός του ήταν να έρθει σε επαφή με τον Αλή Πασά, ότι δήθεν επιδιώκουν να τον δηλητηριάσουν, με απώτερο σκοπό να συνάψει μυστική συμφωνία εναντίον των Τούρκων.

Όμως κατά την μετάβασή του από την Δράμα στα Ιωάννινα συνελήφθη από τον Ζαφειρόπουλο, προύχοντα της Νάουσας, ο οποίος είχε σοβαρές διενέξεις με το Σελίμ Πασά για θέματα που αφορούσαν την πόλη του και τον συνέλαβε διότι τον θεώρησε κατάσκοπό του. Η υποψία του αυτή ενισχυόταν διότι ο Ύπατρος σχετιζόταν με έμπορο από το Μέτσοβο που ήταν υποστηρικτής των ανθρώπων που ερχόταν σε αντίθεση και σύγκρουση. Ο Ύπατρος με το Μετσοβίτη έμπορο Κοντογιάννη συλλαμβάνονται. Διαβάζονται τα έγγραφα που κρατούσε ο Ύπατρος και οδηγείται στον Πασά Πέιν, τον Τούρκο αξιωματούχο των Ιωαννίνων.

Όμως ο Ζαφειράκης με τους άντρες του στήνουν ενέδρα για να τον απελευθερώσουν μετανιώνοντας προφανώς για τη στάση τους και αναγνωρίζοντας τη συμβολή του στον αγώνα. Ο Ύπατρος σκοτώνεται στην συμπλοκή αυτή κομίζοντας τα ευχαριστήρια του Σουλτάνου με φερμάνι που εξέδωσε για αυτόν.⁵⁹

Η ιστορία αυτή κλείνει οριστικά το 1822 με το θάνατο του Ζαφειράκη, στη θέση Σορολιά, πλησίον επισκοπής Βέροιας, ο οποίος ξεσήκωσε τη Νάουσα κατά των Τούρκων με τους άλλους καπεταναίους Γάτσο και Καρατάσο.⁶⁰

Η δεύτερη εκδοχή που εκφράζει ο Φιλήμων για το θάνατο του Υπάτρου είναι ότι δολοφονήθηκε από τον Ζαφειράκη που παρόλο που τον μύησε στην Φιλική

⁵⁸ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», 24/03/2017

⁵⁹ «Ζαφειράκης», 10/04/2021

⁶⁰ «Ζαφειράκης», 10/04/2021

Εταιρεία καθώς και την βοήθεια που του είχε προσφέρει στη Νάουσα από μία συζήτηση που αναπτύχθηκε μεταξύ τους, εκτός των άλλων που ειπώθηκαν από μέρους του Υπάτρου προς τον Ζαφειράκη ελέγθη «βοηθός του μέλλοντος πολέμου είναι ο Αλή πασάς», φοβήθηκε ο Ζαφειράκης και τον πρόδωσε.

Στην ίδια άποψη συγκλίνει η εγκυκλοπαίδεια «ΠΑΠΥΡΟΣ ΛΑΡΟΥΣ ΜΠΡΙΤΑΝΙΚΑ» έκδοση 2007, καθώς και η Wikipedia σε άρθρο της, ενώ η εγκυκλοπαίδεια «ΔΟΜΗ» έκδοση 2005, αναφέρει πως δολοφονήθηκε από προκρίτους της Νάουσας για να μην προδώσει μυστικά και τους ενοχοποιήσει στους Τούρκους.

2.14.4 Ασημάκης Θεοδώρου

Ο Ασημάκης Θεοδώρου γεννήθηκε το 1780 στην Ζάτουνα της Αρκαδίας. Ήταν γραμματέας του Ισμαήλ Πασά Μπέη πριν την έναρξη της Επανάστασης. Έφυγε για την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου όταν απεσύρθει από τη διοίκηση της Πελοποννήσου ο Βέλη Πασάς και στη συνέχεια μετέβη στην Κωνσταντινούπολη όπου μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία.⁶¹

Το επαναστατικό κίνημα προετοιμαζόταν πυρετωδώς στις παραδουνάβιες περιοχές με αρχηγό τον Αλέξανδρο Υψηλάντη. Ο Θεοδώρου άρχισε να δείχνει χαρακτήρα καιροσκόπου και ζητώντας χρήματα από τους Φιλικούς μετέβη στην Οδησσό, γι' αυτό το λόγο όμως δεν του δόθηκαν. Δημιουργήθηκε αρνητικό κλίμα εις βάρος του, καχυποψία και επιφυλακτικότητα από πολλούς εταίρους.

Ο Ασημάκης Θεοδώρου μη καταφέροντας τον σκοπό του προδίδει στο Χάλετ Εφέντη τα μυστικά σχέδια της Φιλικής Εταιρείας, δηλαδή το σχέδιο καταστροφής του στόλου με εμπρησμό ή κατάληψη αυτού, την ανατίναξη των ανακτόρων της Πόλης και άλλες σημαντικές πληροφορίες όπως το σχέδιο και την ημερομηνία έναρξης της Επανάστασης καθώς και την συμμετοχή πολλών Φαναριωτών στο κίνημα.⁶²

Τότε άρχισε να δημιουργείται ένα έντονα αρνητικό κλίμα διότι διαδίδονταν πληροφορίες στους Τούρκους για αποθήκες που συλλέγονται όπλα, για σχέδια εξόντωσης του Σουλτάνου και άλλα, με αποτέλεσμα ο Σουλτάνος να αναλάβει άμεση

⁶¹Κ.Τσαλαχούρης, «Ο μισητός βδελληρός Ασημάκης προδίδει τους πάντες της Φιλικής Εταιρείας από Ρόδο, Αλεξάνδρεια, Βλαχία μέχρι και την Πόλη», 12/04/2021

⁶²Κ.Τσαλαχούρης, ό.π

κατασταλτική δράση: έλεγχος σε καράβια που διέσχιζαν το Βόσπορο για ανεύρεση Ελλήνων, έλεγχο σε σπίτια και φύλαξη της Πόλης από στεριά και θάλασσα.⁶³

Σημαντικές πληροφορίες για τη δράση του Θεοδώρου έδωσε η μνημένη στην Φιλική Εταιρεία και καταγόμενη από την Κωνσταντινούπολη, Μαριγώ Ζαραφοπούλα, η οποία όμως ανακαλύφθηκε από τις τουρκικές αρχές και τιμωρήθηκε με φυλάκιση και εξορία.

Οι πληροφορίες για την αποκάλυψη του μυστικού της Επανάστασης που έφτασαν και στην Βλαχία οδήγησε τον Υψηλάντη να συγκαλέσει σύσκεψη στο Κισνόβιο, στις 16 Φεβρουαρίου 1821 και λόγω της αδυναμίας να ειδοποιηθούν άμεσα οι Φιλικοί στην Ελλάδα και σε άλλες βαλκανικές περιοχές αποφάσισε την κήρυξη της Επανάστασης στην Μολδαβία στις 24 Φεβρουαρίου αντί στις 27 που είχε προαποφασιστεί. Έτσι εγκαταλείφθηκε πια η μετάβαση του Υψηλάντη στην Πελοπόννησο αλλά και η αναβολή των εχθροπραξιών που αφορούσαν την κατάληψη του τουρκικού στόλου στην Κωνσταντινούπολη.⁶⁴

Οι Φιλικοί τελικά δεν κατάφεραν να εξουδετερώσουν τον Ασημάκη Θεοδώρου αλλά κατάφεραν να τον παγιδεύσουν με έντεχνο τρόπο στέλνοντάς του προσπονημένα γράμματα, δήθεν ότι συνεννοείται με τους Φιλικούς της Πελοποννήσου. Αυτά τα γράμματα έπεσαν στα χέρια των Τούρκων αρμόδιων που τα θεώρησαν πραγματικά. Έτσι τον συνέλαβαν και τον φυλάκισαν. Αργότερα τον απαγχόνισαν όπως ομολογεί και ο Αμβρόσιος Φραντζής.

Ακόμη και στις φυλακές του φούρνου του Βοστανζίμπαση όπως τον έγραφε δεν σταμάτησε να δίνει πληροφορίες. Έγραψε πριν τον απαγχονισμό του, στο περιθώριο ενός βιβλίου «Περί ηθικής» λόγω έλλειψης χαρτιού, πληροφορίες, διάφορες εξομολογήσεις και το σχέδιο που υπέβαλε για την *«υποζύγωσιν πάλι της Ελλάδος»*.

Ο Κανέλλος Δεληγιάννης στα απομνημονεύματά του γράφει *«επυρρώθη την καρδίαν κατεφυλώθη και επρόδωσεν ολόκληρο το έθνος...»* Ο Φιλικός και ιστορικός Αμβρόσιος Φραντζής τον αποκαλεί αιμοσταγή, ολέθριο, ασυνείδητο και θεοστυγέστατο δηλ. βδελυρό, μισητό, διότι τον θεωρεί υπαίτιο της καταστροφής του Γένους από τους Τούρκους με την προδοσία του.

⁶³Κ.Τσαλαχούρης, ό.π.

⁶⁴Κώστας Τσαλαχούρης,ό.π.

2.14.5 Κυριάκος Καμαρινός

Ο Κυριάκος Καμαρινός γεννήθηκε το 1881 στην Καμάρα της Μεσσηνίας και άσκησε το επάγγελμα του εμπόρου στη Μολδαβία και στην Κωνσταντινούπολη. Μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία στις 15 Ιουλίου του 1818 από τον Παπαφλέσσα στην Κωνσταντινούπολη.⁶⁵

Ο ίδιος μύησε στην Φιλική Εταιρεία τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη στις 2 Αυγούστου 1818. Τότε πήρε γράμμα από τον Πετρόμπεη που του ζητούσε να μεταβεί στην Πετρούπολη να βρει τον Καποδίστρια για να του εξασφαλίσει χρήματα για τον αγώνα. Ο Καμαρινός πήγε στην Οδησσό και στη συνέχεια στην Πετρούπολη χωρίς βέβαια την άδεια της Αρχής. Δεν ικανοποιήθηκαν οι στόχοι του διότι συνάντησε την άρνηση του Καποδίστρια. Μετέβη στη συνέχεια στη Βεσσαραβία για να συναντήσει τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και να ζητήσει το ποσόν των δύο εκατομμυρίων γροσιών για να ενισχύσει τον Πετρόμπεη στον αγώνα που ετοιμαζόταν στη Μάνη. Λόγω όμως της αδυναμίας που υπήρχε να διατεθεί το ποσόν αυτό ο «Απόστολος» της εταιρείας όπως ονομάστηκε κατά την μύησή του, άρχισε να απειλεί ότι θα διαδώσει τις αδυναμίες της Εταιρείας στην Πελοπόννησο. Άρχισε να συκοφαντεί τον Υψηλάντη και να εκτοξεύει απειλές πώς θα διαδώσει ότι ο Καποδίστριας αποδοκιμάζει τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.⁶⁶

Οι Φιλικοί διέκριναν κίνδυνο στα λόγια του γιατί αν υλοποιείτο αυτό σίγουρα θα ματαιωνόταν η επανάσταση στην Πελοπόννησο. Έτσι αποφασίζεται η δολοφονία του που έγινε από τους Φιλικούς Ευμορφόπουλο, Καραβιά και Σφαέλο καθώς βρισκόταν σ' ένα πλοίο που περνούσε το Δούναβη, στα τέλη του 1820.⁶⁷

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η προδοσία τόσο του Καμαρινού όσο και του Γαλάτη δεν αποδείχθει ποτέ, όμως η όλη η συμπεριφορά τους έκανε τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας να αποφασίσουν τη δολοφονία τους με σκοπό να προστατεύσουν την υπόστασή της και όλα τα μυστικά γιατί διακυβεύονταν η τύχη όλου του έθνους.⁶⁸

2.14.6 Διόγος Τσολάκογλου

Πρόκειται για Ζακυνθινό κρεοπώλη. Δεν έχει διασωθεί το πραγματικό όνομά του. Το 1819 μυήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και έφτασε στο βαθμό του «*συστημένου*».

⁶⁵ «*Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος*», 24/03/2017

⁶⁶ «*Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος*», ό.π

⁶⁷ «*Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος*», ό.π

⁶⁸ Σ.Τρικούπης: «*Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*», National Geographic, 2013, τ. Α, σ.38-39

Το 1820 ήρθε σε ρήξη με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη που είχε έρθει στη Ζάκυνθο και ασχολείτο με το ζωεμπόριο. Πήγε στην Πρέβεζα και πρόδωσε στον Αλή Πασά ό,τι γνώριζε για την Φιλική Εταιρεία ο οποίος ενημέρωσε το Σουλτάνο για τα σχέδια των Ελλήνων.⁶⁹ Παρόλα αυτά δεν έγινε πιστευτός και εκλήφθηκαν ως ψευδή και ανυπόστατα τα λεγόμενά του γιατί η Υψηλή Πύλη είχε παραπλανηθεί από παλιούς αξιωματούχους που ζήλευαν τον Αλή Πασά κι από άλλους που τον μισούσαν. Λίγο αργότερα δολοφονήθηκε και ο Διόγος στα Γιάννενα. Η μεγαλύτερη πιθανότητα είναι να δολοφονήθηκε από τους Φιλικούς.⁷⁰

2.14.7 Δημήτριος Τσολάκογλου

Ο Δημήτριος Τσολάκογλου ήταν σπουδαίος πρόκριτος των Αγράφων στο τέλος του 18ου αιώνα και αρχές 19^{ου}. Κρατήθηκε όμηρος του Αλή Πασά από το 1817 έως το 1822 λόγω της ισχυρής επιρροής που ασκούσε στην περιοχή. Προκάλεσε καχυποψία και οργή στον Αλή Πασά που τον φυλάκισε.

Στα Γιάννενα πρέπει να μυήθηκε στην Φιλική Εταιρεία. Μετά την επιστροφή του στα Άγραφα επιδιώκοντας να ανακτήσει την παλιά του ισχύ κατέδωσε στον Χουρσίτ Πασά, που πήγαινε να πολεμήσει τον Αλή, τον αντίζηλό του Γεώργιο Κοβοστεργιόπουλο πως ήταν Φιλικός μαζί με άλλα τρία μέλη της οικογένειάς του. Τελικά ο Χουρσίτ συνέλαβε δέκα άτομα μεταξύ αυτών και τον Κοβοστεργιόπουλο και τους αποκεφάλισε.

Παρόμοια τύχη είχε και ο ίδιος ο Τσολάκογλου που συνελήφθη μετά από τρεις μήνες και απαγχονίστηκε μαζί με ένα γιο του στη Λάρισα από τον Χουρσίτ. Ο Τσολάκογλου αναφέρεται και στο έργο του Δημητρίου Φωτιάδη «Γεώργιος Καραϊσκάκης».⁷¹

2.14.8 Κωνσταντίνος Δουσίτσας

Ένας τελευταίος Φιλικός που αναφέρεται από τον Ιωάννη Φιλήμονα είναι ο Κωνσταντίνος Δουσίτσας που πρόδωσε στον Μεχμέτ Αλή στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, τον δραστήριο Φιλικό Αντώνιο Πελοπίδα, ο οποίος στάθηκε τυχερός διότι

⁶⁹ ⁶⁹ «Ο Έλληνας που πρόδωσε τη Φιλική Εταιρεία και τα συνθηματικά της στο Αλή Πασά», ό.π.

⁶⁹ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», 24/03/2017

⁶⁹ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», ό.π

⁶⁹ Δ. Σταθακόπουλος, «Η δολοφονία του Καποδίστρια και οι ηθικοί αυτουργοί της», 27/08/2021

⁷⁰ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», ό.π

⁷¹ «Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», ό.π

ο Μεχμέτ Αλή για λόγους ιδιοτελείς αγνόησε τα καταγγελλόμενα και δεν τον τιμώρησε. Ο Φιλικός Πελοπίδας φυγαδεύτηκε στην Ελλάδα με την βοήθεια ενός φίλου του γιατρού.

2.15 Ο Καποδίστριας αρχηγός της «Αοράτου Αρχής»

Αξίζει να μνημονευτεί στα πλαίσια της ιστορικής έρευνας ότι σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Παναγιώτη Καλεβρὰ ο Ζωσιμάς τον μύησε στην «Εταιρεία του Φοίνικος», δημιούργημα του Καποδίστρια, που αργότερα μετονομάστηκε σε εταιρεία των Φιλικών. Ο Καποδίστριας γράφει πως ήταν γνώστης της μετονομασίας αυτής.

Την ίδια άποψη εκφράζει και ο κ. Δημήτρης Σταθακόπουλος,⁷² Δρ Παντείου Πανεπιστημίου, (Οθωμανολόγος). Ο κ Σταθακόπουλος πιθανολογεί πως ο Ιωάννης Καποδίστριας ήταν αρχηγός της «Αοράτου Αρχής». Άλλωστε στην κορυφή της σφραγίδας το πρώτο γράμμα είναι το «Ι» το οποίο παραπέμπει στο βαπτιστικό όνομα του Καποδίστρια, Ιωάννης. Όμως ο Καποδίστριας ουδέποτε δέχθηκε ότι ηγείτο της Φιλικής Εταιρείας όπως ελέγγο, ούτε ο αδελφός του και οι απόγονοί του.

Αυτό βέβαια που θα πρέπει να επισημανθεί είναι το γεγονός πως ο Καποδίστριας θεωρούσε πως ένα μυστικό για να παραμείνει μυστικό δεν πρέπει να το γνωρίζει κανείς άλλος. Ως εκ τούτου διέβλεπε τις μετέπειτα εξελίξεις. Κατά τη δική μου άποψη ενεργούσε έτσι διότι πίστευε πως η προσφορά του θα ήταν πιο σημαντική ως Υπουργός Εξωτερικών όταν μετά το πέρας του αγώνα τα γεγονότα και οι εξελίξεις οι γεωπολιτικές θα παίζονταν στην πολιτική σκακιέρα. Έτσι, αν κατάφερε ουσιαστικά να παίξει και τους δυο ρόλους πραγματικά, είναι αξιοθαύμαστος.

Ο Καποδίστριας ήταν αρνητικός για την «Φιλική Εταιρεία» μετά την έναρξη του αγώνα αλλά και ως Κυβερνήτης διότι πίστευε πως η «Ιερά Συμμαχία» η οποία επεδίωκε να καταπνίξει κάθε κίνημα που δημιουργείτο θα χαρακτήριζε την Επανάσταση ως κίνημα κατά του απολυταρχισμού όπως αυτό των Καρμπονάρων, με αποτέλεσμα να συντριβεί σύντομα. Επιθυμούσε διακαώς η επανάσταση να έχει εθνικοαπελευθερωτικό χαρακτήρα και έτσι να παραμείνει χωρίς να συσχετίζεται με τις αρχές των «Καρμπονάρων» και των «Δεκεμβριστών». Αλλά και ο Αδαμάντιος Κοραής, ο μεγάλος Έλληνας διαφωτιστής, που τόσα προσέφερε στον απελευθερωτικό αγώνα, ήταν κι αυτός αρνητικός για τη δράση των εταιρειών αυτών. Αλλά και η Α' Εθνοσυνέλευση στην Επίδαυρο καταδικάζει εμμέσως και καταργεί ουσιαστικά τη

⁷²Δ. Σταθακόπουλος, «Η δολοφονία του Καποδίστρια και οι ηθικοί αυτουργοί της», 27/09/2021

σημαία της Φιλικής Εταιρείας, γιατί σε αυτό το Σύνταγμα ορίστηκε η Ελληνική σημαία ως εθνικό σύμβολο, με αποτέλεσμα να αποδομήσει τις μυστικές εταιρείες. Θεωρούμε πάντως πως η «Φιλική Εταιρεία» τελειώνει με την συντριβή του «Ιερού Λόχου» στο Δραγατσάνι καθώς δεν κατάφερε να παίξει κάποιο ηγετικό ρόλο στα πολεμικά δρώμενα στον ελλαδικό χώρο. Ξεκίνησε από αλλού αλλά δεν εξελίχθηκε. Η Επανάσταση βρήκε ευνοϊκό έδαφος στην Πελοπόννησο και καρποφόρησε.⁷³

⁷³ Δ. Σταθακόπουλος, *«Η δολοφονία του Καποδίστρια και οι ηθικοί αυτουργοί της»*, 27/09/2021

Γ' Κεφάλαιο

Προεπαναστατικές οργανώσεις

Αρκετοί είναι οι ιστορικοί και ιστοριοδίφες που προσπάθησαν στο διάβα του χρόνου να συγγράψουν γεγονότα που αναφέρονται στην αποκατάσταση της ανεξαρτησίας της Ελλάδας.

Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης τα γράμματα και οι τέχνες των αρχαίων Ελλήνων και των Βυζαντινών συνέχισαν να γαλουχούν και να εμπνέουν λόγιους καλλιτέχνες και Έλληνες της διασποράς. Οι Έλληνες καθ' όλη τη διάρκεια της υποταγής τους στον τουρκικό ζυγό δεν ξέχασαν την καταγωγή τους και την ανάγκη να αντισταθούν για να αποκτήσουν την ελευθερία τους.⁷⁴

Το φλέγον ερώτημα είναι πώς κατάφεραν να πάρουν μία τόσο βαρυσήμαντη απόφαση ανταρσίας, ποιος τους συντόνισε και πως κατέληξαν στο κατάλληλο χρονικό σημείο ορισμού της έναρξης της επανάστασης.

Μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για μία εποχή που η επικοινωνία ήταν αρκετά δύσκολη και ο συντονισμός μιας τέτοιας πράξης ακόμα δυσκολότερος. Ήδη υπήρξαν κάποια μη συγχρονισμένα προεπαναστατικά κινήματα που στόχευαν στην αποδυνάμωση των Οθωμανών αλλά ήταν όλα ανεπιτυχή.

Σύντομα, τόσο στον υπόδουλο ελληνικό χώρο όσο κυρίως στη διασπορά ιδρύθηκαν διάφορες πατριωτικές προεπαναστατικές εταιρείες, που όλες τους παρουσιάζονταν ως μυστικές και κύριο μέλημά τους ήταν η συνωμοτική δράση Ελλήνων πατριωτών εναντίον των Οθωμανών και η προετοιμασία της Επανάστασης για την πολυπόθητη Ελευθερία. Η μετέπειτα ιστορική έρευνα καταλήγει ότι ανά περίπτωση ιδρυτές τους ήταν είτε υψηλά στελέχη ελληνικής καταγωγής ξένων κυβερνήσεων όπως για παράδειγμα ο Καποδίστριας είτε απλοί έμποροι της Διασποράς ή Έλληνες λόγιοι. Όλους τους τους διέκρινε η αγάπη για τον τόπο καταγωγή τους και το ένδοξο παρελθόν τους καθώς και η ασβέστη φλόγα για την πολυπόθητη Ελευθερία.

Η πιο γνωστή από όλους μας είναι η Φιλική Εταιρεία που προανέφερα στο προηγούμενο κεφάλαιο. Η αλήθεια είναι πως πολλές δεκαετίες πριν την εμφάνιση της μαρτυρούνται απόπειρες Ελλήνων για τη σύσταση τέτοιων οργανώσεων. Αξιόλογο είναι το γεγονός ότι το 1732 ο Μυτιληναίος κληρικός Σεραφεΐμ Πωγωνάτος, όταν τον ανέκριναν στη Ρωσία είχε ισχυρισθεί πως πριν το 1700 είχε δημιουργηθεί στην Ελλάδα

⁷⁴ G. Finley, «Ιστορία της ελληνικής επανάστασης», σ.12

μυστική εταιρεία με σκοπό την απελευθέρωσή της . Ακόμη πρόσθεσε πως ο ίδιος είχε έρθει σε επαφή με τον τσάρο Πέτρο το Μεγάλο για τον ίδιο ακριβώς σκοπό.⁷⁵

Ο Πέτρος Μελισσινός (1726 -1796) θεωρείται ότι είχε και αυτός συγκροτήσει στη Μόσχα μια μυστική εταιρεία πριν τα Ορλωφικά. Ο ίδιος ήταν στρατηγός του ρωσικού πυροβολικού και μαζί με τον Κεφαλλονίτη μηχανικό Μαρίνο Χαρμπούρη και το Γεώργιο Παπάζογλου, Μακεδόνα έμπορο και στρατιωτικό στο Ρωσικό στρατό, υποκίνησαν τους αδελφούς Ορλώφ για την εξέγερση του 1770.⁷⁶

Σε όλο τον κόσμο υπήρχαν μυστικές εταιρείες που δρούσαν στο παρασκήνιο σκοπεύοντας να επηρεάσουν τα δρώμενα της εποχής. Οι εταιρείες που θα εξετάσω πιο κάτω έπαιξαν ρόλο καθοριστικό καθώς επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την Ελληνική επανάσταση. Όλες τους εμπνέονταν από το φιλελευθερισμό και το δημοκρατικισμό. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα δεν γνωρίζουμε όλες τις εταιρείες που έλαβαν δράση εκείνη την περίοδο. Αυτές που γνωρίζουμε είναι λίγες. Σκοπός μου στη συνέχεια του κεφαλαίου είναι να κάνω μία διεξοδική αναφορά σε αυτές τις οργανώσεις στο σημείο βέβαια που μου επιτρέπει και η βιβλιογραφία που συγκέντρωσα από τη ενδελεχή έρευνά μου γι' αυτό το θέμα.

3.1 Αλέξανδρος

Ο Αλέξανδρος Μουρούζης (1750/1760-1816) ήταν δραγουμάνος, μέγας μεταφραστής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Διετέλεσε πρίγκιπας της Βλαχίας και της Μολδαβίας.⁷⁷

Σύμφωνα με τον ιστορικό Σταύρο Σκοπετέα,⁷⁸ ο Φαναριώτης Αλέξανδρος Μουρούζης το 1777 ίδρυσε στη Ρωσία μυστική εταιρεία με την επωνυμία “Αλέξανδρος”. και σχετιζόταν με μασονικές στοές. Ιστορικά δεν έπαιξε σημαντικό ρόλο καθώς δεν πρόβαλε αξιόλογο έργο. Αργότερα ο Μουρούζης τη μετονόμασε “AlexanderzumGekroentenAnker”. Σύμβολό της η προτομή του Μεγάλου Αλεξάνδρου.⁷⁹

Πρόσφατα η Ίλια Χατζηπαναγιώτου- Sangmeister θεωρεί ότι οι παραπάνω πληροφορίες δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Η ίδια ισχυρίζεται πως

⁷⁵Γ.Καραμπελιάς, «Ο Εταιρισμός πριν την ΦιλικήνΕταιρείαν», περ. Άρδην. τευχ. 97 Ιούνιος- Σεπτέμβριος 2014

⁷⁶Γ. Καραμπελιάς, ό.π.

⁷⁷«Αλέξανδρος Μουρούζης»,09/05/2021

⁷⁸Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9 , 1952, σ.373

⁷⁹Γ.Ζώρζος, «Μυστικές εταιρείες του 1821», Αθήνα, Ιανουάριος 2004, σ. 37

ηγεμόνας ήταν ο Κωνσταντίνος Μουρούζης αδελφός του Αλέξανδρου. Αρνείται ότι ο Αλέξανδρος ίδρυσε τεκτονική στοά με την επωνυμία “Αλέξανδρος” ή “Η Ελληνική λέσχη Αλέξανδρος” αλλά είχε μνηθεί σε μία τέτοια μυστική οργάνωση. Συμφωνεί με την ονομασία “St.AlexanderzurdendreisilbernenAnkern”. που δόθηκε πράγματι σε τεκτονική στοά που ιδρύθηκε το 1782 στην Πέστη από τον Αλέξανδρο Μουρούζη. Δεν τη θεωρεί “ελληνική λέσχη” και η ίδια επισημαίνει ότι η εν λόγω οργάνωση διέκοψε τη λειτουργία της το 1783, ένα χρόνο μετά από την ίδρυση της, εξαιτίας των καταχρήσεων του Αλέξανδρου Μουρούζη.⁸⁰

3.2 Η Εταιρεία των Φίλων

Στο Βουκουρέστι, το 1780, ιδρύεται μυστική εταιρεία με την επωνυμία “Η Εταιρεία των Φίλων”. Σύμφωνα με Έλληνες ιστορικούς και ιστοριοδίφες πρόκειται για μία μυστική, απελευθερωτική οργάνωση που συμμετείχαν Έλληνες και Βλάχοι. Μέλος της συγκεκριμένης οργάνωσης ήταν και ο Ρήγας Φεραίος. Ο Ρουμάνος ιστορικός Alexandru Xenopol, ισχυρίζεται πως πρόκειται για την ίδια οργάνωση γνωστή ως “Εταιρεία” που ιδρύθηκε το 1790 στο Βουκουρέστι από τον ίδιο τον Ρήγα. Ο ίδιος κάνει μνεία ότι άντλησε τις πληροφορίες από τον Ρουμάνο ιστορικό G.I Ionescu Gion και από τη μελέτη του Γάλλου ερευνητή M.A. Ubicini αφιερωμένη στη “Χάρτα” του Ρήγα.

Στη μελέτη του ο Ubicini δεν αναφέρθηκε στην “Εταιρεία των Φίλων” αλλά μίλησε για την “hetairie de Rhigas”.

Ο Ιακωβάκης Ρίζος Νερουλός και ο Χριστόφορος Περραιβός, σύντροφος του Ρήγα, μίλησαν για την “Εταιρεία του Ρήγα”. Πολλοί Έλληνες και ξένοι ιστορικοί και ιστοριοδίφες έχουν υιοθετήσει την άποψη των δύο προαναφερθέντων ιστορικών. Σύγχρονη έρευνα δεν αποδεικνύει τον ισχυρισμό για την ύπαρξη της συγκεκριμένης προεπαναστατικής οργάνωσης. Θεωρούν ότι ήταν δημιούργημα μιας ομάδας συντρόφων του Ρήγα που συμερίζονταν το όραμα και τις ιδέες του. Αυτό δεν σήμαινε πως υπήρχε ένα οργανωμένο συνωμοτικό δίκτυο με ιδιαίτερο καταστατικό, κανόνες μυσσεως, κώδικα αλληλογραφίας, ιδιαίτερα σύμβολα και σημεία αναγνώρισης.⁸¹

⁸⁰Ι. Χατζηπαναγιώτου-Sangmeister, «Ο τεκτονισμός στην ελληνική κοινωνία και γραμματεία του 18ου αι.. Οι γερμανόφωνες μαρτυρίες», Περίπλους, Αθήνα 2010, σ..200-201

⁸¹Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα»

3.3 Η Αττική Εταιρεία

Σύμφωνα με τον ιστορικό Κωνσταντίνο Σάθα είχε δημιουργηθεί τον 15ο αιώνα στο Μυστρά μία μυστική οργάνωση, αδελφότητα, καθοδηγούμενη από το φιλόσοφο Γεώργιο Γεμιστό Πλήθωνα που ως τις παραμονές της Επανάστασης κρατούσε άσβεστη τη φλόγα των αρχαίων μυστηρίων και του Ελληνισμού.

Μετά την Οθωμανική κατάκτηση της Ελλάδας, υποστηρίζει ο Κωνσταντίνος Σάθας, οι Έλληνες αυτοί διανοούμενοι, νεοπλατωνικοί λόγιοι, βρήκαν καταφύγιο στη Δύση για επιβίωση. *«Δεν ήταν σβησμένοι άνθρακες της βυζαντινής σχολαστικότητας όπως κοινώς πιστεύεται αλλά άσβεστοι σπινθήρες που έκαιγαν μέσα στην τέφρα τους αναμένοντας μία ριπή αέρα για να δυναμώσουν ξανά τη φλόγα του ελληνικού πολιτισμού»*.⁸²

Οι διανοούμενοι αυτοί που έδρασαν ως μυστική εταιρεία προσπάθησαν επίμονα να αναβιώσουν την Ελληνική Εθνική Συνείδηση μέσω της αναβίωσης της Ελληνικής Παιδείας.

Τα μυστικά μέλη της εταιρείας «*Stratioti*» φτάνοντας στη Δύση δεν δίδαξαν «*ξηρά γράμματα*» υποστηρίζει με έμφαση ο Σάθας αλλά μύησαν στα μεγάλα μυστήρια της αρχαιότητας, πολλούς που ζούσαν στο σκότος του μεσαιωνικού ρομαντισμού, ευρωπαϊκούς λαούς.⁸³

Υποστηρίζει με έμφαση πως οι φυγάδες Έλληνες μετέφεραν εκτός από τα ξηρά γράμματα και νεκρά χειρόγραφα, το ίδιο το πνεύμα του αρχαίου Ελληνισμού, με ζωντάνια και πραγματικό ζήλο, με αποτέλεσμα να προκαλέσουν την Δυτική Αναγέννηση.

Ο Σάθας είναι βέβαιος ότι το αναγεννησιακό ρεύμα προήλθε από αυτούς και το τεκμηριώνει λέγοντας πως αν ήταν από τα βιβλία και τα χειρόγραφα αυτή θα είχε γίνει μία και αυτά είχαν πέσει στα χέρια των δυτικών αιώνες πριν ως λάφυρα από τους σταυροφόρους.⁸⁴ Τους θεωρεί αληθείς ιεροφάντες του Ελληνισμού όπως τον Πλήθωνα, τον Μάρουλλο, τον Γαζή και πολλούς άλλους. Τους ονομάζει «*sacerdotes*».

Ο Ιταλός αναγεννησιακός φιλόσοφος και ποιητής Ποντάνο (1426 -1503), όπως φανερώνεται από τα ποιήματα του ιδρυτή της Ακαδημίας της Νεάπολης, αναπολούσε τη μύηση που έλαβε από τον Γαζή και τον αδελφικό δεσμό που τους ένωνε ως αποτέλεσμα της μύησης αυτής.

⁸²Κ.Σάθας, «Αττική Εταιρεία», σ. 199

⁸³Κ.Σάθας, ό.π σ.201

⁸⁴Κ.Σάθας, ό.π., σ.202

Στο ποίημά του «*Magica*» (Μαγικά) ο Ποντάνο περιγράφει την τελετή μύησέως του ως περίεργη και εύχεται να έχει στο τέλος της ζωής τους κοινό τάφο η τέφρα των σωμάτων τους. Σε επιτάφιο επίγραμμα του αποκαλεί τον Γαζή ευσεβή ιερέα ενώ ο Μάρουλλος (1453-1500) τον αποκαλούσε γιο της σοφίας.

Ο σημαντικός αυτός ιστοριοδίφης Κωνσταντίνος Σάθας αναφέρει για τον ρωμαιοκαθολικό καρδινάλιο Βησσαρίωνα (1408 -1472) που ήταν μαθητής του Πλήθωνα Γεμιστού (1355- 1452) ότι δεν ήταν ένας απλός ιερέας αλλά είχε το τίτλο του Στρατιώτη “*Stratioti*”, από την πολεμική τάξη των ιππέων πολεμιστών του ελληνικού Μεσαίωνα από τους οποίους προήλθαν στα χρόνια της Τουρκοκρατίας τα σώματα των κλεφτών και των αρματολών.

Ο Βησσαρίων έγραφε στους Φραγκισκανούς μοναχούς ότι επιθυμούσε να εκστρατεύσει κατά των Τούρκων ως ο τελευταίος βασιλέας της Μακεδονίας κρατώντας το πολεμικό του ξίφος και όχι με χέρια ακίνητα. Ο Σάθας χαρακτηρίζει τον δάσκαλο του Βησσαρίωνα, Πλήθωνα, εκτός από πλατωνικό φιλόσοφο και μέλος της Εταιρείας.

Εντυπωσιακή είναι η προσφώνηση του Πλήθωνος προς τους ανώνυμους πεθαμένους εταίρους «*Εσπερινοί εις θεούς προσήσεις*». «*Αλλά ω μακάριοι ήρωες και (εσύ) η πιο θεϊκή και υπερέχουσα φύση του γένους μας, μέσω των οποίων στέλνονται κάθε φορά από τους θεούς οι αρχές μεγάλων αγαθών στην κοινωνία μας, σε εμάς που ζούμε σε αυτήν τη ζωή, χαίρετε. Ω πρόγονοί μας και γονείς, εσείς οι οποίοι έχετε γίνει εικόνες των θεών για εμάς, εξαιτίας του θνητού μας (σώματος). Ω συγκάτοικοι και σύντροφοί μας, ω αδελφοί και οικείοι, είτε υπήρξατε μεγαλύτεροί μας σε αυτήν τη ζωή είτε και νεότεροι, οι οποίοι έχετε φτάσει πριν από εμάς, εξαιτίας του θνητού μας (σώματος). Ω συγκάτοικοι και σύντροφοί μας, ω αδελφοί και οικείοι, είτε υπήρξατε μεγαλύτεροί μας σε αυτήν την ζωή είτε νεότεροι, οι οποίοι έχετε φτάσει πριν από εμάς εκεί, στην θεικότερη και μακαριότερη ζωή. Ω εταίροι και όλοι (εσείς) οι φίλοι. Ω συμπολίτες και άλλοι κι εσείς που ηγηθήκατε καλώς στα κοινά μας και εσείς που χάσατε αυτήν τη ζωή για την ελευθερία του κοινού και ομόδοξου γένους ή για την σωτηρία των υπαρχόντων και καλώς εχόντων ή για τη διόρθωση των εσφαλμένων, όλοι, και όταν η ειμαρμένη από τους θεούς μας καλέσει σε εσάς, να μας υποδεχτείτε σπλαχνικά και ευμενείς ως φίλους που θα έλθουν σε εσάς τους φίλους*».⁸⁵

⁸⁵Κ.Σάθας, «*Αττική Εταιρεία*», σ.204

Η μυστική ελληνική στρατιωτική εταιρεία υμνείται στα ποιήματα του Καμπάνου επισκόπου Κρότωνος και γραμματέως του Βησσαρίωνα με τίτλο πολεμικού επισκόπου.

Αναφέρει ο Σάθας πώς ο δάσκαλος του Βοκάκιου και του Πετράρχη Βαρλαάμ (1290 – 1348) ήταν ζηλωτής καλόγερος που ξεσήκωσε θρησκευτική επανάσταση (1342- 1349). Το κίνημα των ζηλωτών δεν ήταν ο μοναδικός δάσκαλος των δύο μεγάλων Ιταλών ποιητών. Είχαν μυηθεί από τους Πιλάτο το Σαλονικιό και τον Βαρίλλη τον Κρητικό οι οποίοι είχαν τον βαθμό του «Στρατιώτη».⁸⁶

Ο Σάθας θέλει τους δύο λόγιους και ποιητές να ανήκουν στη μυστική Αττική εταιρεία όπως ονομαζόταν, διότι τα μέλη της ήταν οπαδοί της αθηναϊκής φιλοσοφίας. Θεωρούσαν επίσης τους δύο αυτούς εταίρους απλά «εν τη δύση όργανα» αυτής της εταιρείας των Ελλήνων.

Κατά του Σάθα μία επιστολή του Γεώργιου Λαπίθη προς τον Νικηφόρο Γρηγορά(1295-1360) μαρτυρά την μεταφορά της εταιρείας στην Κύπρο. «και νυν,ωβέλτιστε, πόρρω μεν Αφροδίτη τον ταύτη προσανέχοντος του πάλαι δήμου Κυπρίωεσθήριεται, ως αν μυθολογήσαιεν Έλληνες Ερμής, δε περιπολεύει και Αθηνά, και ει την λόγου και αγχινοίας των άλλων μέλλειθεών. Όθεν και τους απανταχού γης και θαλάττηςίδοις αν συρρέοντας προς αυτήν οία δη προς μαγνήτηνσιδήρια».⁸⁷

Οι περισσότεροι πεπαιδευμένοι φιλόσοφοι και λόγιοι είχαν μυηθεί στα Αττικά μυστήρια και αποτέλεσαν τους φορείς της Αναγέννησης στη Δύση.⁸⁸

Θεωρεί ο Σάθας πως οι συγκρούσεις που αναπτύχθηκαν μεταξύ Καβάσιλα Δημητρίου και Πατριάρχη Φιλόθεου κατά των υποστηρικτών της Ελληνικής Παιδείας σε επίπεδο καταιγισμού, λιβέλων καθώς και των ελληνιστών του Βαρλαάμ Νικηφόρου Γρηγορά κατά Γρηγορίου Παλαμά (1296 -1359) ήταν τεχνικές και σκοπό είχαν να μην αποκαλύψει η εταιρεία δημόσια τους σκοπούς της.

Δημιούργησε η ίδια η εταιρεία τέτοιου είδους τεχνικά προβλήματα όπως το κίνημα των ζηλωτών για να υποκινηθούν διάφορες συζητήσεις και διενέξεις ελκυστικές για τα πλήθη αλλά άνευ ουσίας για αυτήν που με τον τρόπο αυτό εκπλήρωνε το σκοπό της.⁸⁹

⁸⁶Κ. Σάθας, ό.π., σ.204

⁸⁷Σ. Μυτηλιναίος, «Λόγος Ελληνικός. Η Μυστική Αττική Εταιρεία Των Ελλήνων», 10/06/2021

⁸⁸Κ. Σάθας, ό.π., σ.203

⁸⁹Κ.Σάθας, «Αττική Εταιρεία», σ.203

Αναφέρει επίσης ο Σάθας στο βιβλίο του «Αττική εταιρεία», πού είναι απόσταγμα της εισαγωγής του έβδομου τόμου του έργου του «Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη (1872-1894)», σελ.204, άλλους δύο σπουδαίους εταίρους, τον Ηλύσιο Καλλέτζη πελοποννησιακής καταγωγής και τον ποιητή Αλλάτιο που ήταν από τη Χίο (1586-1669). Ο πρώτος έλαβε στρατιωτικό τιμάριο στην Καλαβρία υπηρετώντας τους βασιλείς της Νεάπολης ως στρατιώτης(ελαφρώς ιππέας –ιππότης). Ανήκε στον κύκλο της Παλαιάς Πλατωνικής Ακαδημίας της Ρώμης η οποία ιδρύθηκε το 1460 από τον ανθρωπιστή Giulio Pomponio Leto και διαλύθηκε από την ένοπλη αιματηρή επέμβαση του Παύλου του Β το έτος 1468, συνδέθηκε μετά το διωγμό των Ελλήνων καθώς και των Ιταλών πλατωνικών από τη Ρώμη.⁹⁰

Ο Ηλύσιος Καλλέτζης συνδέθηκε με το στρατιωτικό οίκο των Καλάτζη που είχαν ονομαστεί Ιππότες του Μυστικού Ρόδου από τον τελευταίο απόγονο των Παλαιολόγων Ανδρέα (1453-1502). Συγκρούστηκε με πολλούς σημαίνοντες λόγιους στη Νάπολη που στράφηκαν κατά του σκοπού της εταιρείας των Ελλήνων. Υποκίνησε επίσης μεταξύ άλλων εταίρων επέμβαση με πρόσκληση ισπανικής στρατιωτικής δύναμης το 1501 στη νότια Ιταλία που κατέλαβε τελικά τη Νάπολη το 1504.

Ο άλλος σπουδαίος εταίρος και ποιητής Αλλάτιος έγραψε στη Λατινική, έζησε στην Ρώμη και με τα έργα του ύμνησε τους εθνικούς θεούς των Ελλήνων και τον Όμηρο. Συνοπτικά, αναφέρει ο Σάθας στην απογραφή του έργου του, την ελεγχόμενη χρονογραφία από την εκκλησία του Μεσαίωνα, τη λογοκρισία.⁹¹ Επεδίωξαν να αναγνωρίσουν την ιστορική επιστήμη εκτός της φιλοσοφίας.

Ο Καλλέντζης που προσκλήθηκε από τον Μάρουλο να συγγράψει απομνημονεύματα αρνήθηκε διότι έκρινε πώς ήταν αδύνατο να εκπληρωθεί του Μάρουλου η προτροπή μια και υπήρχε έντονη λογοκρισία. Τα ιστορικά βιβλία που δεν είχαν εγκριθεί καίγονταν ή νοθεύονταν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα σθεναρούς αντίδρασης στην Αναγέννηση αναφέρει ο Σάθας το γραμματέα του πάπα της Ρώμης Γεώργιο Τραπεζούντιο (1395-1472) ο οποίος έλεγχε με κάθε λεπτομέρεια όλα τα εκδιδόμενα ιστορικά βιβλία.

Αναλαμβάνοντας τη μετάφραση Ελλήνων συγγραφέων στη Λατινική αποκόπτει από τα κείμενα ότι θεωρούσε πως δεν συνάδει με τις παραδόσεις της παραδοσιακής ορθόδοξης εκκλησίας Ακόμη προέβη σε απάλειψη των Ορφικών

⁹⁰Κ. Σάθας, ό.π., σ.204

⁹¹Κ. Σάθας, ό.π., σ.205

αποσπασμάτων φοβούμενος μήπως ο ορφισμός ζημιώσει τον χριστιανισμό μέσω του συγκρητισμού.

Τεράστια δεινά πέρασαν οι πλατωνικοί. Ρίχνονταν στις φυλακές με τα έργα κλασικών συγγραφέων. Δεν ήταν μόνο λοιπόν η Ανατολική εκκλησία αλλά και οι Πάπες που έβλεπαν με κακό μάτι την Αναγέννηση που έφερναν οι Έλληνες εξόριστοι διανοούμενοι.

Ο Μάρουλλος Πολιτιανός, προέτρεπε, εξυμνώντας τον Ματθία Κορβίνο, να αναλάβει την υπεράσπιση του διωκόμενου πλατωνισμού που οι εταίροι του απελπισμένοι άρχισαν να στρέφονται σε άλλους λαούς, Γερμανούς, Γάλλους και λοιπά.

Ο Σάθας υποστηρίζει πως η Αναγέννηση έγινε αλλά δεν ολοκληρώθηκε διότι δεν έμειναν όλοι οι εταίροι κοντά στις ελληνικές αξίες.⁹² Πολλά μέλη της λιγοψύχησαν προτιμώντας κοσμικά αξιώματα από την ιστορική αθανασία και ότι αν υπήρχαν περισσότεροι Γεμιστοί και Μάρουλοι η Αναγέννηση θα ήταν σίγουρη.⁹³

3.4 Το Αδελφάτο του Ιάσιου

Στο Ιάσιο, στην πρωτεύουσα της ηγεμονίας της Μολδαβίας (σημερινή Ρουμανία) τον Αύγουστο του 1805 ιδρύθηκε από Έλληνες εμπόρους μυστική εταιρεία επονομαζόμενη «Αδελφάτο». Το καταστατικό του υπογράφηκε από τους Μητροπολίτη Ιασίου Veniamin Costache και από τον ρωμαϊκό επίσκοπο της πόλης Gherasim Clipa.⁹⁴ Το καταστατικό δημοσιεύτηκε στα ρουμάνικα από τον Constantine Erbiceanu στο συγγραφικό του έργο «Istoria Mitropolei Moldaviei & Sucevei».⁹⁵

Από το καταστατικό της όμως προκύπτει ότι πρόκειται περισσότερο για ένα επαγγελματικό σύλλογο που είχε τεθεί κάτω από την προστασία της εκκλησίας παρά για μία μυστική εταιρεία.⁹⁶ Μέλη της μπορούσαν να γίνουν τόσο Έλληνες όσο και Ρουμάνοι βογιάροι, δηλαδή ευγενείς και πλούσιοι έμποροι γενικότερα.

Οι στόχοι του «Αδελφάτου» ήταν πολλαπλής φύσεως. Αρχικά σκόπευε να οργανώσει τους εμπόρους που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή. Στη συνέχεια αποσκοπούσε στη συγκέντρωση χρημάτων μέσω συνδρομών και δωρεών με απώτερο σκοπό να βοηθήσουν μέλη που πτώχευαν, να υποστηρίξουν χήρες και ορφανά, να

⁹²Κ.Σάθας, «Αττική Εταιρεία», σ.205

⁹³Κ. Σάθας, ό.π., σ.206

⁹⁴Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.2

⁹⁵Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.2

⁹⁶Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.2

χρησιμοποιηθεί μέρος των χρημάτων προς φιλανθρωπικούς σκοπούς και τέλος να ενισχύσουν οικονομικά την τοπική εκκλησία και τη μητέρα πατρίδα.⁹⁷

Όπως προανέφερα από το καταστατικό του «Αδελφάτου» δεν πρόκυπτε ότι είχε καθαρά πολιτικούς στόχους. Οι Ρουμάνοι όμως ιστορικοί που ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό και μελετώντας τις συνέπειες του Ρωσοτουρκικού πολέμου τα έτη 1806-1812 συμπέραναν πως το σωματείο είχε απώτερο σκοπό να συγκεντρώσει χρήματα έτσι ώστε να τα χρησιμοποιήσει όταν θα φτάσει η ώρα της απελευθέρωσης των Ελλήνων.⁹⁸

3.5 Γραικοδακική Φιλολογική Εταιρεία

Στις 7 Ιουλίου του 1810 στο Βουκουρέστι ιδρύθηκε η «Γραικοδακική Φιλολογική Εταιρεία». Εμπνευστής της ήταν ο Μητροπολίτης Ουγγροβλαχίας Ιγνάτιος. Η εταιρεία αυτή είχε σύντομη ημερομηνία λήξης καθώς διαλύθηκε το 1812, αμέσως μετά το τέλος του ρωσοτουρκικού πολέμου και την αναχώρηση του ιδρυτή της από αυτήν.⁹⁹

Στο περιοδικό «Λόγιος Ερμής» είχαν δημοσιευθεί τα ιδρυτικά μέλη της Εταιρείας. Ανάμεσά τους συγκαταλέγονταν Ρουμάνοι και Έλληνες κληρικοί της ανώτερης βαθμίδας τους, ευγενείς, λόγιοι, έμποροι, γιατροί και αξιωματούχοι της ηγεμονίας της Βλαχίας.¹⁰⁰

Η εταιρεία αυτή είχε ιδιαίτερο κύρος καθώς ανάμεσα στα μέλη της αισθητή ήταν η παρουσία των Αδαμάντιου Κοραή, Δημητρίου Δάρβαρη, Ανθίμου Γαζή και Βαρθολομαίου Κόπιταρ.¹⁰¹

Σκοπός της «Γραικοδακικής Φιλολογικής Εταιρείας» σύμφωνα με το περιοδικό «Λόγιο Ερμή»¹⁰² ήταν «να εγρυπνώσιν...» τα μέλη της «εις την πρόοδο των μαθησεων και να καλλιεργήσωσι την νεωτέραν Ελληνικήν γλώσσαν αναβιβάζοντας αυτήν κατά μικρόν πλησίον της μητρός αυτής». Ως αποτέλεσμα του σκοπού αυτού έχουμε τον Μητροπολίτη Ιγνάτιο να κάνει μία εκ βάθρων μεταρρύθμιση της Ηγεμονικής Ακαδημίας που έδρευε στο Βουκουρέστι από τα τέλη του 17ου αιώνα. Την μετονόμασε

⁹⁷Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.2

⁹⁸Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.2

⁹⁹Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.3

¹⁰⁰Περ. «Λόγιος Ερμής», τ.1, 1811, σ.63-64

¹⁰¹Περ. «Λόγιος Ερμής», ό.π σ.63-64

¹⁰²Περ. «Λόγιος Ερμής», ό.π σ.6

«Λύκειον» και της προσέφερε τους απαραίτητους πόρους για να λειτουργήσει βάσει ενός νέου προτύπου κανονισμού.¹⁰³

Οι πηγές δεν προσδίδουν στην Γραικοδακική Φιλολογική Εταιρεία τον χαρακτηρισμό μυστική γιατί ο αρχικός σκοπός της ήταν εκπολιτιστικός και μορφωτικός. Οι ιστορικές όμως συγκυρίες της εποχής που ιδρύθηκε και έδρασε επιτρέπει στους ιστορικούς και ιστοριοδίφες να υποθέτουν ότι εξυπηρετούσε πολιτικά συμφέροντα της τσαρικής Ρωσίας στα Βαλκάνια. Η Ρωσία την περίοδο εκείνη αντιμετώπιζε ευνοϊκά τους πόθους και τα οράματα των Ελλήνων για Ελευθερία.¹⁰⁴

3.6 Η Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών

«Η Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών» ιδρύθηκε την 1η Σεπτεμβρίου του 1813 από *«τίνος των φιλόμουσων και φιλόκαλων ανδρών του ελληνικού γένους»*.¹⁰⁵

Ο Γ. Ψύλλας στην εφημερίδα του, στις 1 Σεπτεμβρίου 1824 ισχυρίζεται ότι αυτή η εταιρεία συστήθηκε το 1813 από αξιέπαινους ανθρώπους που είχαν μεγάλη προθυμία και ζήλο να ενεργήσουν για το συμφέρον της Ελλάδας. Μέχρι το 1821, σύμφωνα με τον ίδιο απαριθμούσε τριακόσια εβδομήντα μέλη, πολλά εκ των οποίων ήταν φιλέλληνες.¹⁰⁶ Η εταιρεία λειτούργησε ως το 1826 που ο Κιουταχής κατέλαβε την Αθήνα.¹⁰⁷

Ιδρυτές της φέρονται να είναι οι πρόκριτοι της Αθήνας Ιωάννης Μαρμαροτούρης, Πέτρος Ρεβελάκης, Αλέξανδρος Χωματιανός. Ο Ιωάννης Τσελίκaros και ο Γεώργιος Σοφιανός εντάχθηκαν αργότερα.¹⁰⁸ Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι επέλεξαν τον Άνθιμο Γαζή, δραστήριο κληρικό και λόγιο της εποχής, να διαδώσει τους σκοπούς της εταιρείας και να εγγράψει νέα μέλη. Ο Γαζής μύησε στη Φιλόμουσο Εταιρεία των Αθηνών πολλά επίσημα άτομα που ήταν εγκατεστημένα στη Βιέννη. Εκεί, στη Βιέννη, ενημέρωσε τον Ιωάννη Καποδίστρια για την ύπαρξη της συγκεκριμένης μυστικής οργάνωσης. Ο Καποδίστριας αντιλαμβάνοντας ότι η εταιρεία

¹⁰³Κ. Χατζόπουλος, *«Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.»*, 06/05/2021, σ.3

¹⁰⁴Κ. Χατζόπουλος, *ό.π.*, σ.4

¹⁰⁵Περ. «Ερμής ο Λόγιος», τ. Δ-Ε, 1814 σ.98-99

¹⁰⁶*«Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821»*, 18/02/2012

¹⁰⁷Τ. Βελιανίτης, *«Η Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών»*, Αθήνα 1993, σ.291-294

¹⁰⁸Σ.Ελμαζής, Α.Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, *«1821 και Μυστικές Εταιρείες»*, Απρίλιος 2021, σ.46

αυτή ήταν υπό την αιγίδα των Άγγλων αποφάσισε να ιδρύσει εκεί τη Φιλόμουσο Εταιρεία της Βιέννης που θα εξυπηρετούσε τα Ρωσικά συμφέροντα.¹⁰⁹

Βάσει του καταστατικού της στόχος της ήταν *«η καλλιέργεια και ο φωτισμός του ελληνικού Πνεύματος των νέων δια της σπουδής των επιστημών, εις έκδοσιν χρήσιμων βιβλίων, εις βοήθειαν ενδεών μαθητών, εις ανακαλύψεις αρχαιοτήτων, εις συλλογήν επί λίθων Επιγραφών, Αγαλμάτων τε και Σκευών, και εις ό,τι άλλο των προσοχής αξιών»*.¹¹⁰

Ο Παναγιώτης Καλεβράς αναφερόμενος στη συγκεκριμένη εταιρεία υποστήριξε ότι ήταν παρακλάδι της εφημερίδας «Το μέλλον». Η άποψή του αυτή δημοσιεύτηκε στην ίδια εφημερίδα στις 13 Ιουνίου 1867.¹¹¹

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι πολλά μέλη της οικογένειας ενός από τους ιδρυτές της, του Αλέξανδρου Χωματιανού, διατελούσαν πρόξενοι στην Αθήνα κι έτσι η εταιρεία αυτή υποστηρίχθηκε από τους Άγγλους και εξαπλώθηκε στη Μεσόγειο.¹¹²

Κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας της, στον κατάλογο μελών της απариθμούσε εκατόν τέσσερα ονόματα Ελλήνων και ξένων. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η παρουσία έντεκα γυναικών πέντε εκ των οποίων ήταν Ελληνίδες, γεγονός σπάνιο για την εποχή. Σημαντικό στοιχείο είναι ότι τα περισσότερα μέλη της ήταν Βρετανοί.¹¹³

Σύμφωνα με τον Χατζόπουλο ο κανονισμός της εταιρείας που είναι αχρονολόγητος καθορίζει τις προϋποθέσεις εγγραφής των μελών της, τα συμβολικά δαχτυλίδια και διπλώματα που τους δίδονταν, τις υποχρεώσεις και τις αρμοδιότητες τους, τον τρόπο λειτουργίας και διοίκησής της, τον τρόπο διαχείρισης των οικονομικών της πόρων, τα καθήκοντα και τον τρόπο εκλογής των εφόρων καθώς και την ίδρυση Μουσείου όπως επίσης την οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία της «Δημόσιας Σχολής Αθηνών».¹¹⁴

Παρότι που στην ουσία δεν πρόκειται για μυστική εταιρεία, την περίβαλε όμως ένα πέπλο μυστηρίου γιατί χορηγούσε στα μέλη της δαχτυλίδια με συμβολικές παραστάσεις και επιγραφές. Πολλοί θεωρούσαν ότι έπαιζε σημαντικό ρόλο στα

¹⁰⁹Σ.Ελμαζής, Α.Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, «1821 και Μυστικές Εταιρείες», Απρίλιος 2021, σ.46-47

¹¹⁰Περ. «Ερμής ο Λόγιος», τ. Δ-Ε, 1814 σ.98

¹¹¹Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.4-5

¹¹²Σ. Ελμαζής, Α. Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, ό.π., 46

¹¹³Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.4

¹¹⁴Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.4

πολιτικά δρώμενα της εποχής καθώς πολλά μέλη της όπως προανέφερα ήταν Βρετανοί και γιατί σύμφωνα με το καταστατικό της δύο από τους πέντε εφόρους της εταιρείας έπρεπε να είναι Φράγκοι.¹¹⁵ Η ίδρυσή της και η λειτουργία της συνδέθηκε με την πολιτική διείσδυση της Μεγάλης Βρετανίας στην Ανατολή.¹¹⁶ Η σφραγίδα της στο κέντρο απεικόνιζε τη θεά Αθηνά ενώ περιφερειακά ήταν γραμμένη η επωνυμία της εταιρείας και η έδρα της: «ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ»

Ο Σταύρος Σκοπετέας έχοντας ως πηγή του τον Μένδελσον Βαρθόλβη αναφέρει μεταξύ άλλων ότι η «Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών» ιδρύθηκε υπό την επίδραση αλλοδαπών παροίκων με κρυφό προεπαναστατικό σκοπό την απελευθέρωση από τον τουρκικό ζυγό και τη διασφάλιση του φιλελευθερισμού μέσω της Επανάστασης. Ο ίδιος ισχυρίζεται πως έγινε παρακλάδι της τεκτονικής εταιρείας «Φοίνιξ».¹¹⁷

Πρώτοι έφοροι της «Φιλομούσου Εταιρείας των Αθηνών» σύμφωνα με την Προκήρυξη της 1ης Οκτωβρίου 1824, διορίστηκαν οι Ιωάννης Γκούρας, Γεώργιος Ψύλλας, Ανάργυρος Πετράκης, Δ. Κ Βιτάλης και Π. Πούλος. Στο Ναύπλιο διόρισαν ως αντιπροσώπου τους τον Σπυρίδων Τρικούπη, Θεόκλητο Φαρμακίδη και Εμμανουήλ Ξένο για να φροντίσουν την στερέωση και την πρόοδο της εταιρείας.¹¹⁸

3.7 Η Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου

Σύμφωνα με τον Σταύρο Σκοπετέα η «Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου» μπορεί να χαρακτηριστεί ως το μεγαλύτερο και γενναιότερο επίτευγμα των χρόνων της Επανάστασης αξιολογώντας τον αριθμό μελών της και το ποιόν τους. Ο ίδιος ισχυρίζεται ότι οι δηλώσεις της εταιρείας της πρόδιδαν χαρακτήρα πατριωτικό, πολιτικό και κοινωνικό.¹¹⁹

Στην εταιρία συμμετείχαν αρκετά άτομα ιδιαίτερα μορφωμένοι. Είναι άγνωστο από τις πηγές πώς ακριβώς δημιουργήθηκε αλλά γνωρίζουμε ότι συνδεόταν με την κυβέρνηση του Γεωργίου Κουντουριώτη¹²⁰ και ιδρύθηκε το 1824.

¹¹⁵ Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.4

¹¹⁶Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.4

¹¹⁷Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9 , 1952, σ. 287

¹¹⁸Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ. 287

¹¹⁹Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.287

¹²⁰«Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», 18/02/2012

Τα ηγετικά μέλη επιδείκνυαν μία φιλοδυτική στάση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να πλαισιώσουν την κυβέρνηση μεγάλες προσωπικότητες του δυτικού κόσμου όπως ο Στάνο, ο Μάσσων, και ο Βύρωνας Μπλέικερ.¹²¹

Ως ιδρυτικά της μέλη, σύμφωνα με το καταστατικό της, ορίζονται οι Δημήτρης Δεσύλλας, Δημήτρης Γουζέλης, Π.Α. Αναγνωστόπουλος, Ιωάννης Θεοτόκης, Νίκ.Γερακάρης, Νικ Καλλέργης, Θ. Νέγρης, Θ. Βαλλιάνος και άλλοι.¹²² Σύμφωνα πάντα με το καταστατικό της «Φιλανθρωπικής Εταιρείας Ναυπλίου» μέλος μπορούσε να γίνει οποιοσδήποτε ανεξαρτήτου καταγωγής. Τα μέλη ήταν διαιρεμένα σε τρεις τάξεις: α) σε αυτούς που συνείσφεραν χρηματικά και έπαιζαν ενεργό ρόλο σε αυτή β) σε αυτούς που προσέφεραν μόνο χρηματικά και γ) σε αυτούς που δεν μπορούσαν να συνεισφέρουν οικονομικά αλλά μόνο προσφέροντας την προσωπική τους εργασία.¹²³

Στόχοι της εταιρείας ήταν α) να περιθάλπει τους φτωχούς, τους ασθενείς, τις χήρες και τα ορφανά και β) η εκπαίδευση ορφανών και απόρων.¹²⁴ Κέντρο της εταιρίας ήταν το Ναύπλιο.

Η διοίκησή της ήταν επταμελής και απαρτιζόταν από μέλη που ανήκαν στην πρώτη τάξη. Ο πρόεδρος της επιτροπής ήταν ένας από τα επτά μέλη, προέδρευε για ένα μήνα και η επιλογή του ανάμεσα στους άλλους βασιζόταν σε λαχνό. Η επιτροπή είχε γραμματέα, ταμεία, αποθηκάριο και γραμματέα αποθηκάριου.¹²⁵

Η «Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου» με τα χρήματα που συγκέντρωνε διατηρούσε έως το 1826 νοσοκομείο στο Ναύπλιο για τους πρόσφυγες και τους φτωχούς. Το 1826 το ανέλαβε το Δημόσιο. Επίσης είχε συστήσει «Αλληλοδιδασκικόν Σχολείον» με υπεύθυνο δάσκαλο τον Γεώργιο Κωνσταντίνου. Το σχολείο έφτασε να έχει διακόσιους μαθητές έτσι η κυβέρνηση τους παραχώρησε μεγαλύτερο οίκημα. Το σχολείο αυτό υπήρξε πρότυπο και οδηγός ώστε να δημιουργηθούν και άλλα σχολεία σε άλλα μέρη της Ελλάδας.¹²⁶

Σημειωτέον ότι τα χρόνια εκείνα ο Ελληνισμός βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση καθώς εκτός από τον επαναστατικό του αγώνα για την απαλλαγή του από το τουρκικό ζυγό είχε έρθει αντιμέτωπος και με τους εμφύλιους σπαραγμούς. Παρόλα

¹²¹ «Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», 18/02/2012

¹²² Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9, 1952, σ.268

¹²³ Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.287

¹²⁴ Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.288

¹²⁵ Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.287

¹²⁶ Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.291

αυτά και παρά τις άσχημες γεωπολιτικές συγκυρίες η «Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου» είχε καταφέρει να αποταμιεύσει ένα σημαντικό ποσό για τα μέλη της. Στις 9 Μαρτίου 1825 είχε αποθεματικό δώδεκα χιλιάδες εννιακόσια ογδόντα ένα γρόσια. Μάλιστα, ο Άγγλος φιλέλληνας Μπλάκερ και μέλος της εταιρείας της, της δώρισε για το ταμείο της δύο χιλιάδες γρόσια μέσω του Θεόκλητου Φυλακτίδη. Ο Αδαμάντιος Κοραής δώρισε στην εταιρεία εκατό βιβλία από «Τα Πολιτικά» του Πλούταρχου κι ένας άγνωστος τριακόσια βιβλία από τον Λυκούργο «Κατά Λεωκράτους» και τριακόσια από το εγχειρίδιο του Επίκτητου.¹²⁷

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι πολλές ευρωπαϊκές φιλανθρωπικές εταιρείες προσέφεραν σημαντικά χρηματικά ποσά στη «Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου». Από τις 24 Οκτωβρίου έως τις 28 Δεκεμβρίου 1827 είχε αποταμιεύσει 67.976,87 γρόσια τα οποία εν συνεχεία τα χρησιμοποίησε στην κατασκευή σχολείων σε όλη την Ελλάδα.¹²⁸

Το μεγαλύτερό της επίτευγμα ήταν να συγκεντρώσει στον Πλάτανο Ναυπλίου επίλεκτα μέλη της επιτροπής που είχαν διακριθεί για τον πατριωτισμό τους. Εκεί εξασφαλίστηκε η συμφιλίωση αντιπαρατασσόμενων μελών και μετά από πολλές συμφορές που υπέστησαν λόγω του εμφύλιου σπαραγμού να συνεννοηθούν μεταξύ τους και να δράσουν και πάλι ενωμένοι εναντίον του τούρκου κατακτητή.¹²⁹

3.8 Η τεκτονική στοά του Ναυπλίου

Λίγοι γνωρίζουν σήμερα ότι η πρώτη τεκτονική στοά στην ελεύθερη Ελλάδα ιδρύθηκε και λειτούργησε στο Ναύπλιο. Αντίθετα πολλοί πιστεύουν πως πρώτη τεκτονική στοά με την επωνυμία «Πανελλήνιον» ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1863.¹³⁰

Γνωστή στο ευρύ κοινό έγινε μετά την πρώτη δημοσίευση στοιχείων σχετικών με τη στοά αυτή το 1958 από την «Πελοποννησιακή Πρωτοχρονιά».¹³¹ Σύμφωνα με τον Σταύρο Σκοπετέα την πρώτη νύξη για την «Τεκτονική στοά του Ναυπλίου» την αντλούμε από την επιστολή του Ιωάννη Βαπτιστή Θεοτόκη προς τον

¹²⁷ «Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», 18/02/2012

¹²⁸ «Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», ό.π

¹²⁹ «Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», ό.π

¹³⁰ Γ. Τσαγκρινός, «Η αρχαιογνωσία των εξεγερμένων Ελλήνων», Περιοδικό «ΙΧΩΡ», τ.7, Μάρτιος 2001, σ.61

¹³¹ «Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», ό.π

κόμη Διονύσιο Ρώμα, γιο του προξένου της Βενετίας στην Πελοπόννησο, στις 22 Μαΐου 1825.¹³²

Στη συγκεκριμένη επιστολή ο Θεοτόκης μεταξύ άλλων αναφέρει : *«Δια του Αρχιμανδρίτου Ζένσου σας παρεκάλεσα να μοι αποστείλητε παν ό,τι αναγκαίον δια να φωτίσωμεν, δηλαδή όπως ιδρύσωμεν μίαν Στοάν Μασονικήν (LoggiaM), το μόνον μέσον ίνα ενθουσιάσωμεν και προσελκύσωμεν πατριώτας τινάς επί το σωτηρίω σκοπό να υπερασπίζωσι τα δίκαια της ημετέρας Πατρίδος κτλ. Παν άλλο σύστημα θα ήτο επικίνδυνων και θα εδημιούργει μεταξύ ημών διαφωνίας, τόσον περί της διατάξεως του Ιδρύματος, όσον και περί του αποδεικτέου κανονισμού ενώ το σύστημα του Μ. από αιώνων καθιερωμένον, δεν απαιτεί πολλήν εργασίαν, όταν δε τεθεί εις ενέργειαν δυνάμεθα να τω δώσωμεν άλλην μορφήν αλλ' εις ημάς τους ενταύθα έλαχε ο κλήρος να είμεθα πάντη ακατάλληλοι όπως αναλάβωμεν τοιαύτα, ήτοι διδαχάς, κατηχήσας κλπ.*

*Καθιστώ υμίν γνωστόν, ότι ο φίλος κ. Γερακάρης θα επανέλθει εις Πελοπόννησον. Καλόν θα ήτο λοιπόν αν δι' αυτού μοι αποστέλλοντο εν τάξει πάντα τα αναγκαίαουντα, όπως ανοίξωμεν την «Μασονική Στοάν», την οποία πλείστοι Αδελφοί τοσούτον ποθούνσι.»*¹³³.

Από το συγκεκριμένο γράμμα κατανοούμε την ανάγκη που ένιωθε μία ομάδα Ελλήνων να δημιουργήσουν «Μασονική Στοά» στο Ναύπλιο. Σκοπός τους, σύμφωνα με τον Θεοτόκη, ήταν να δημιουργήσουν τη στοά για να τη χρησιμοποιήσουν ως μέσο ενθουσιασμού και προσήλωσης Ελλήνων πατριωτών με μοναδικό σκοπό να υπερασπίσουν τα δίκαια της πατρίδας μέσω διδαχής και κατήχησης. Ο Θεοτόκης φαινόταν γνώστης της «Μασονικής Στοάς» που λειτουργούσε σε άλλα μέρη επί αιώνες και θεώρησε ότι βάσει του καταστατικού της θα μπορούσαν εύκολα να πετύχουν το σκοπό τους για τη λειτουργία αντίστοιχης μυστικής εταιρείας στο Ναύπλιο.

Για τη συγκεκριμένη εταιρία, το γράμμα αυτό είναι η μοναδική πηγή μας. Το γράμμα του Θεοτόκη έλαβε την απόκριση που περίμενε καθώς ο Ν. Γερακάρης μετέφερε από τη Ζάκυνθο στο Ναύπλιο τα αναγκαία, τυπικά και συμβολικά εργαλεία. Το 1826 στο Ναύπλιο λειτουργεί κανονικά η Τεκτονική Στοά και αυτό πιστοποιείται από το έγγραφο εισδοχής- ταυτότητα του Δρόσου Βαπτιστού από την Τήνο.¹³⁴

¹³²Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9, 1952, σ.294

¹³³Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.294

¹³⁴Σ.Σκοπετέας, ό.π., σ.295

3.9 Ο Γεροπυροβόλος του Ολύμπου

Ιδρυτής της μυστικής εταιρείας αποκαλούμενη «Ο Γεροπυροβόλος του Ολύμπου» φέρεται να ήταν ο Οδυσσέας Ανδρούτσος ο οποίος έδρασε υπό την έμπνευση του Θ. Νέγρη.¹³⁵ Η σύστασή της χρονολογείται το 1823.

Οι περισσότερες πληροφορίες που έχουμε για τη συγκεκριμένη εταιρεία οφείλονται στις επιστολές του Παναγιώτη Καλεβρά, στις οποίες ομολογεί ότι ήταν μέλος της εταιρείας δρούσε ως μυστικός πράκτορας και ως μυστικός γραμματέας του φρουράρχου Ιωάννη Γκούρα.¹³⁶ Οι αποστολές που εξετέλεσε ήταν η δράση του εναντίον των ολιγαρχικών και των ξένων επεμβάσεων οι οποίοι είχαν παράλογες απαιτήσεις καθώς επίσης εναντιωνόντουσαν σε όλους όσους προσπάθησαν να παραδώσουν την Ελλάδα σε αλλόθρησκους και αλλόγλωσσους.¹³⁷

Σύμφωνα με τον Π.Καλεβρά η ίδρυση της επονομαζόμενης εταιρείας «Ο Γεροπυροβόλος του Ολύμπου» οφείλεται σε διάφορους οπλαρχηγούς με επικεφαλή τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, οι οποίοι όταν έμαθαν τη σχέση των ξένων με τον Αλή Πασά και με την πολύτιμη συμβολή του Νέγρη αποφάσισαν να συστήσουν την εν λόγω εταιρεία.¹³⁸

Ο σκοπός της μυστικής αυτής εταιρείας ήταν η ίδρυση μιας στρατιωτικής κυβέρνησης τη γνωστή «Γοβέρνο Μιλιτάρε» του Νικηταρά. Ο Δημήτριος Υψηλάντης και ο Γεώργιος Καραϊσκάκης ευνόησαν την κίνηση αυτή του Ανδρούτσου.¹³⁹ Σύμφωνα με το καταστατικό της εν λόγω εταιρείας ο Οδυσσέας Ανδρούτσος θα ανακηρυσσόταν γενικός αρχηγός της Ρούμελης ενώ στην Πελοπόννησο θα οριζόταν ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης.¹⁴⁰

Ο ίδιος ο Π. Καλεβράς, σε ένα άλλο βιβλίο του,¹⁴¹ εξιστορεί διαφορετικά τα πρόσωπα και τα κίνητρα της εταιρείας «Ο Γεροπυροβόλος του Ολύμπου». Στο συγκεκριμένο βιβλίο του αναφέρει ότι η εταιρεία προήλθε από Τουρκοκαπεταναίους μαθητές του Αλή Πασά οι οποίοι επεδίωκαν τη σύσταση στρατιωτικής κυβέρνησης στην Ελλάδα διοικούμενη από τους ίδιους. Επικεφαλείς της ήταν οι Κωλέττης,

¹³⁵ «Μυστικές εταιρείες και ο εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας του 1821», Μάρτιος 2001, τ.7

¹³⁶ «Μυστικές εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», 11/02/2021

¹³⁷ «Μυστικές εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», ό.π

¹³⁸ Π.Καλεβράς, «Επιστολαί η κατά την Επανάστασιν της Ελλάδας και τα προ αυτής συμβάντα ανέκδοτα πολιτικά και θρησκευτικά μυστικοσυμβούλια κλπ», Εν Αθήναι 1856, σ.32

¹³⁹ Π.Καλεβράς, «Ιστορία των διαφόρων Πολιτικών και Θρησκευτικών Εταιρειών», Αθήνα 1869, σ.72

¹⁴⁰ Π.Καλεβράς, ό.π., σ.72

¹⁴¹ Π.Καλεβράς, ό.π., σ.72

Ανδρούτσος και Μαυρομιχάλης που επιδίωκαν να έχουν την στήριξη της Γαλλίας και του Γάλλου βασιλιά όσων αφορούσε τις παράλογες αξιώσεις τους.¹⁴²

Σύμφωνα με την ίδια πηγή η εταιρεία αυτή συστήθηκε ως αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ Κοραή και Κωλέττη με σκοπό να εκδικηθούν τον Καποδίστρια δολοφονώντας τον, διότι στην Ελλάδα ήταν αδύνατο μία κυβέρνηση να εναντιώνεται σε «αλλήλους» και «αλληλομαχούμενους».¹⁴³

Μία τρίτη αξιόπιστη πηγή που αναφέρεται στην εταιρική δράση και πρωτοβουλία του Ιωάννη Κωλέττη, την έχουμε σε άρθρο της Ναυπλιώτικης εφημερίδας «Ο Ήλιος».¹⁴⁴ Εδώ λαμβάνουμε τις πληροφορίες ότι τόπος ίδρυσης της συγκεκριμένης εταιρείας υπήρξε η ίδια η οικία του Ιωάννη Κωλέττη. Μέλη της ήταν οι σημαντικότεροι πολιτικοί άνδρες της Ελλάδας οι οποίοι έπειτα από τις πατριωτικές τους προκηρύξεις κατάφεραν να συγκεντρώσουν το ποσό των εκατόν πενήντα χιλιάδων δραχμών, σημαντικό ποσό για την εποχή εκείνη. Με τα χρήματα αυτά συνέστησαν σώματα εθελοντών υπό την ηγεσία του Γεωργίου Καραϊσκού. Σκοπός τους ήταν η συνδρομή τους υπέρ του Καραϊσκού και των ελληνικών ναυτικών δυνάμεων για να δράσουν ενάντια στον Ιμπραήμ.¹⁴⁵

3.10 Εταιρεία Η Αδελφότης της Τριπόλεως

Οι γνώσεις μας γύρω από την «Αδελφότητα της Τριπόλεως» είναι ελάχιστες. Σύμφωνα με τον Φωτάκο, τον Ιανουάριο του 1824 ιδρύεται στην Τρίπολη μυστική εταιρεία με την ονομασία «Αδελφότης». Ιδρυτές και οργανωτές της ήταν οι Τριπολιτσιώτες Γεώργιος Βάρβογλης, Γεώργιος Γαλανόπουλος και πολλοί άλλοι.¹⁴⁶

Σκοπός τους, όπως διέδιδαν αρχικά, ήταν η υπεράσπιση των μελών της και της πατρίδας γενικότερα. Στην πραγματικότητα στόχευαν να διαλύσουν το Εκτελεστικό και να κυνηγήσουν τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.¹⁴⁷

Η αιτία για τη σύσταση της «Αδελφότητας» στην Τριπολιτσά ήταν σαφής. Κατά τη διάρκεια της Επανάστασης τα περισσότερα στρατεύματα περνούσαν

¹⁴²Π.Καλεβράς, «Ιστορία των διαφόρων Πολιτικών και Θρησκευτικών Εταιρειών», Αθήνα 1869, σ.72

¹⁴³Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9, 1952, σ. 284

¹⁴⁴Εφ. «Ήλιος», Ναύπλιο, 24/11/1833, σ.160

¹⁴⁵Σ.Σκοπετέας, ό.π, σ. 284

¹⁴⁶Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.285

¹⁴⁷Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ. 285

από την Τριπολιτσά και διέμειναν εκεί αφού ο αρχηγός τους, ο Κολοκοτρώνης, είχε την κύρια κατοικία του στην Τρίπολη.¹⁴⁸

Σύμφωνα με το Φωτάκο οι Τριπολιτσιώτες έδειξαν ιδιαίτερο ζήλο να μνηθούν σε μία αντικολοκοτρωνική, αντικυβερνητική μυστική οργάνωση καθώς ήταν δυσαρεστημένοι από τους στρατιώτες του Κολοκοτρώνη γιατί έτρωγαν, έπιναν και διέμεναν στα σπίτια τους χωρίς να τους πληρώνουν.¹⁴⁹ Επίσης είχαν ενοχληθεί που κατά τη διάρκεια της άλωσης της Τριπολιτσάς, ο Γέρος του Μοριά δεν εμπόδισε τους στρατιώτες του Δημητρίου Υψηλάντη να λαφυραγωγήσουν τους κατοίκους από τα λάφυρα που είχαν πάρει από τα τουρκικά σπίτια.¹⁵⁰ Ένας άλλος λόγος ήταν η δολοφονία ενός σημαντικού Αρκαδιανού καπετάνιου, του Βλαντούση από τον Κωνσταντή Φουντά., υπερασπιστή του γιου του Κολοκοτρώνη Πάνου. Το γεγονός αυτό ενθάρρυνε τη δυσαρέσκειά τους και απόδωσαν πλήρη υπευθυνότητα για όλα αυτά στο Θεόδωρο Κολοκοτρώνη.¹⁵¹

Συμπερασματικά η εταιρεία αυτή στρεφόταν εναντίον της κυβερνήσεως. Τα μέλη της ενώθηκαν με την διοίκηση του Κουντουριώτη όταν αυτή βρισκόταν στο Κρανίδι και τους υποσχέθηκε να τους αποζημιώσει με μισθούς όταν εν τέλει λάβουν το πολυαναμενόμενο δάνειο.¹⁵² Μετά την εμφύλια διαμάχη η έδρα της κυβέρνησης μεταφέρθηκε στην Τρίπολη.

Αυτό επιβεβαιώνεται και στα λεγόμενα του Σπυρίδων Τρικούπη: *«εσυστήθηεν τη πόλη ταύτη μυστική εταιρεία εις αμοιβαίαν δήθεν υπεράσπισιν από των στρατιωτικών κακώσεων, κατά της εν αυτής εδρεύουσας κυβερνήσεως, ωνομάζετο δε Αδελφότης. Τετρακόσιοι ήταν οι συγκροτούντες αυτήν αρχομένου του Φεβρουαρίου, ότε ο αρχηγός αυτών Μποταΐτης απεφάσισε να τους κινείση υπό των ακόλουθων σύνθημα. Δύο πιστοί του, περιφερόμενοι τα εργαστήρια και βαστώντας κάνιστρον εν ώ ήταν η εικών του Αγίου Δημητρίου, έλεγαν «βοήθειά σου ο Άγιος Δημήτριος». Ο λόγος αυτός εδήλου παρά τοις εταίροις «κλείσε το εργαστήριο σου και οπλίσου». Τοιαύτον τρόπως οι εταίροι ειδοποιηθέντες ωπλίσθηκαν και έτρεξαν να καταλάβωσι το μεγάλο κανονοστάσιον και τας παρακείμενας οικίας, καθοδόν απήντησαν τη φρουράν, την προσέβαλαν, την διεσκόρπισαν, εκυρίευσαν το κανονοστάσιον και διανυκτέρευσαν ήσυχοι εν τας παρακείμενας οικίας, μη φροντίζοντες να καταλάβωσι και τας πύλας της*

¹⁴⁸Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9, 1952, σ. 285

¹⁴⁹Σ. Σκοπετέας, ό.π., 285

¹⁵⁰Σ. Σκοπετέας, ό.π., 285

¹⁵¹Σ. Σκοπετέας, ό.π., 285

¹⁵²Σ. Σκοπετέας, ό.π., 285

πόλεως. Εν ώ δε ούτοι ερραθύμουν, οι άλλοι έφεραν, μόλις έφεξεν πλήθος χωρικών Τριπολιτσιωτών και Καρυτινών.. Τούτους ιδόντες οι νυπό τον Μποταίτην, ως εν πλείστοι ήσαν τεχνείται και απειροπόλεμοι, εφοβήθησαν. 150 δια μιας εδραπέτευσαν οι δε λοιποί δίψαντες τα όπλα επανήλθαν ανενόχλητοι εις τας συνήθεις εργασία των.»¹⁵³

Η μυστική εταιρεία «Αδελφότης» είχε παραρτήματα σε όλη την επαρχία με σκοπό να φέρουν αλλαγές στην έδρα της διοικήσεως όπως ομολογεί και ο Φωτάκος. κάτι που επιτεύχθη σύμφωνα με τον ίδιο.¹⁵⁴

3.11 Εταιρεία των Φιλοδίκαιων

Η μυστική οργάνωση με την επωνυμία «Η Εταιρεία των Φιλοδίκαιων» είναι μία οργάνωση που οι σύγχρονοι ιστορικοί αποφεύγουν να αναφέρονται. Σημαντικά στοιχεία για τον μελετητή υπάρχουν στο Γενικά Αρχεία του Κράτους. Εκεί σώζονται έγγραφα που αναφέρονται στην ίδρυση της, στα μέλη της και στις γνώμες των Κυβερνητικών Αρμοδίων τα οποία προδημοσιεύτηκαν από τον Νικόλαο Καραντινό.¹⁵⁵

Εξαιτίας των εγγράφων αυτών τεκμηριώνεται η ίδρυση της «Εταιρείας των «Φιλοδίκαιων» από τα μέσα Νοεμβρίου 1825. Χρονικά πρόκειται για μία εποχή δύσκολη όσο αφορά τον ελληνικό αγώνα.¹⁵⁶

Ιδρυτικά της μέλη ήταν σαράντα πέντε «ευπειθείς» πατριώτες οι οποίοι υπογράφουν το έγγραφο προς την «Επιτροπή την Διευθύνουσαν τα της Δυτικής Χέρσου Ελλάδας». Αργότερα τα μέλη φτάνουν τα ογδόντα. Ανάμεσά τους είναι και ο Ελβετός φιλέλληνας Ιάκωβος Μάγερ ο εκδότης των «Ελληνικών Χρονικών» του Μεσολογίου.¹⁵⁷

Η εταιρεία είχε μία σύντομη χρονική πορεία. Σύμφωνα με τον Σταύρο Σκοπετέα είναι δύσκολο να αποφανθούμε ποια ήταν τα κίνητρα ιδρύσεώς της και ποιοι ήταν οι ιδεολογικοί προσανατολισμοί των εμπνευστών της.

Το γεγονός ότι ο Μάγερ ήταν μέλος της εξηγεί τις επιδράσεις που είχε δεχτεί από το εξωτερικό όσο αφορά το σύνταγμα και το καταστατικό της. Η συγκεκριμένη εταιρεία δεν είχε αντικυβερνητικό χαρακτήρα. Αυτό που επεδίωκε ήταν η προστασία

¹⁵³Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9 , 1952, σ.285

¹⁵⁴Σ. Σκοπετέας, ό.π., 286

¹⁵⁵Σ. Σκοπετέας, ό.π., 292

¹⁵⁶Σ. Σκοπετέας, ό.π., 292

¹⁵⁷Σ. Σκοπετέας, ό.π., 292

των ατομικών συμφερόντων και η προσπάθεια να σταματήσουν οι Έλληνες να επηρεάζονται από διάφορους καπεταναίους και οπλαρχηγούς.¹⁵⁸

Στο καταστατικό της οι ιδρυτές της μεταξύ άλλων ανέφεραν «Οι πατριώται κατά Γεννησιν και δικαίωμα Έλληνες, συνευωθέντες δια να υπερασπιζόμεθα προς αλλήλους, κυρίων και πρώτιστον σκοπόν έχομεν να υπακούμεν τας διαταγάς της Διοικήσεως και τους νόμους οπού το Έθνος εσύστησεν.

Οι πατριώται ούτοι έχουν την τιμή να σας περικλείουν ενταύθα αντιγράφων των θεμελιωδών Νόμων της Εταιρείας των παρακαλούντες την Σ. Τοπικήν Διοίκησην να συγκατανεύσει αείποτε εις το να υπερασπισθεί κατά νόμον τοιούτους Πολίτες.

Με σέβας βαθύ επαναλαμβάνομεν ότι η μόνη κεφαλή των πράξεών μας είναι η Σεβαστή Ελληνική Διοίκησης, υπέρ της οποίας ήμεθα έτοιμοι να προσφέρωμεν τας πλέον μεγάλας θυσίας. Εν Μεσολογγίω την 28η Νοεμβρίου 1825».¹⁵⁹

Σύμφωνα με τον Σταύρο Σκοπετέα το καταστατικό της εταιρείας αποτελούνταν από τέσσερα άρθρα με τρεις αρχικές παραγράφους: Οι εντολές προς τα μέλη της ήταν ρητές. α) το καταστατικό θεμελιωνόταν στα πέντε άρθρα του Συντάγματος β) τα μέλη πρέπει να συζητούν μεταξύ τους τις διατάξεις και να τις εκτελούν και γ) να ορκίζονται ότι θα διατηρήσουν το Σύνταγμα και τους νόμους, οι οποίοι «συναλλήλως εκδίδονται, και ως διατάξεις συγχωρούν.¹⁶⁰»

Το καταστατικό τους στόχο είχε i) να εξασφαλίσει την ισότητα των μελών της και τη νομιμοφροσύνη ii) να καταργηθεί οποιοσδήποτε τίτλος iii) συναινέσει στην ελευθερία της ατομικής σκέψης και στην αρχή της πλειοψηφίας iv) όλα τα μέλη έχουν τα ίδια δικαιώματα και δεν λαμβάνονται υπόψιν προηγούμενα αξιώματα. v) ο σοβαρότερος και θεμελιώδης νόμος της ήταν τα μέλη της εταιρείας να είναι ενωμένα μεταξύ τους ως αδέρφια για να υπερασπίζονται τα δικαιώματα της πατρίδας τους και να πράττουν προς κοινή ωφέλεια.¹⁶¹

Παρόλο που «Η Εταιρεία των Φιλοδίκαιων» ήταν μία φιλοκυβερνητική οργάνωση τόσο η Κυβέρνηση όσο και το Υπουργείο της Αστυνομίας ειδικότερα κατέληξαν ότι τέτοιου είδους οργανώσεις ήταν βλαβερές για τη διοίκηση και έπρεπε να καταργηθούν. Συνέχειά της ήταν η μυστική οργάνωση «Αδελφότητα» που ήθελε να

¹⁵⁸Σ. Σκοπετέας, ό.π Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9 , 1952, σ. 292

¹⁵⁹Σ. Σκοπετέας, ό.π., 292-293

¹⁶⁰Σ. Σκοπετέας, ό.π., 293

¹⁶¹Σ. Σκοπετέας, ό.π., 293

εξυπηρετήσει τα συμφέροντα του Ρουμελιωτών σχηματίζοντας ένα είδος Στρατιωτικού Συνδέσμου.¹⁶²

Ύστερα από την Καταστροφή του Μεσολογγίου, όπου ιδρύθηκε η εταιρεία αυτή, όσα μέλη της διασώθηκαν, πέρασαν στην Πελοπόννησο και έδρασαν εκεί δημιουργώντας ένα στρατιωτικό σύνδεσμο που απαρτιζόταν από πολλούς Πελοποννήσιους που εντάχθηκαν στην εταιρεία αυτή.¹⁶³

3.12 Εταιριστικός Πυρήνας του Λιβόρνο

Στο Λιβόρνο και στα Επτάνησα, στα πρώτα χρόνια του 19^{ου} αιώνα, έδρασε μία μυστική επαναστατική οργάνωση «Ο Εταιριστικός Πυρήνας». Πρωταγωνιστικό ρόλο είχε ο Χριστόφορος Περαιβός, ενώ ενεργό συμμετοχή είχε και το μέλος με το ψευδώνυμο «Παπα-ιδρωμένος» από την Κέρκυρα. Ο Νότης Μπότζαρης υποστήριξε την ύπαρξη της και στο Λιβόρνο. Ιδρύθηκε το 1806. Ο ίδιος υποστήριζε ότι υπολόγιζε στη βοήθεια του Ναπολέοντα με σκοπό την απελευθέρωση της Ελλάδας. Ο Νότης Μπότζαρης είναι ο μόνος που αναφέρεται στην ύπαρξη ελληνικής επαναστατικής εταιρείας στο Λιβόρνο.¹⁶⁴

3.13 Η εταιρεία των καλών εξαδέλφων

«Η Εταιρεία των Καλών Εξαδέλφων» ή «BonsCousins» ή «Buonos Cuginos» είναι όντως μία επαναστατική οργάνωση αλλά όχι ελληνική.

Ιδρύθηκε αρχικά από Καρμπονάρους στην Ανατολική Γαλλία και μετά από το 1806 εξαπλώθηκε στη Νότια Ιταλία. Πολλοί Έλληνες ιστορικοί και ιστοριοδίφες υποστήριξαν λανθασμένα ότι πρόκειται για ελληνική μυστική οργάνωση, που όπως πίστευαν είχε σχέση με τον Ρήγα Φεραίο.¹⁶⁵

3.14 Η Εταιρεία των Πέντε ή Η Σιωπή των Ελλήνων

Η ύπαρξη αυτής της εταιρείας έχει ως πηγή ένα έγγραφο της αυστριακής αστυνομίας από τη Βενετία. Το έγγραφο αυτό χρονολογείται από τις 11 Ιουνίου 1817.¹⁶⁶

¹⁶²Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9, 1952, σ.293-294

¹⁶³«Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821», 18/02/2012

¹⁶⁴Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου} -19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.17

¹⁶⁵Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.17

¹⁶⁶Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.17

Ο Αυστριακός ανακριτής υποστήριξε πως η αστυνομία υποψιάζεται τον καταστηματάρχη Βασίλη Σπυριδώνη ότι επιχείρησε να στρατολογήσει Αυστριακούς υπήκοους στο νησί Lesina για να γίνουν μέλη της μυστικής εταιρείας που θα ονομαζόταν «Η Εταιρεία των πέντε» ή «Η σιωπή των Ελλήνων». Αντίθετα αρκετοί Έλληνες ιστορικοί και ιστοριοδίφες λανθασμένα υποστήριξαν ότι πρόκειται για μία ελληνική μυστική οργάνωση με την επωνυμία «Αδελφοί των Ιταλών Καρμπονάρων» και με αυτοσκοπό την Ελληνική ανεξαρτησία.¹⁶⁷

Από την άλλη, εξετάζοντας τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο αντιλαμβανόμαστε ότι δεν αποκλείεται η συγκεκριμένη εταιρεία να ήταν παρακλάδι των Καρμπονάρων και να συμμετείχαν σε αυτή Έλληνες εγκατεστημένοι στην Ιταλία.¹⁶⁸

3.15 Το Δρέπανο του Ζαχαρίου

Ο Κοραΐς, που σύμφωνα με αρκετούς ιστορικούς χαρακτηριζόταν άλλοτε ως σοφός, νηφάλιος και πράος και άλλοτε ως απελπιστικά πληκτικός δεν διστάζει στην προχωρημένη ηλικία του, στα 82 του χρόνια, να επιχειρήσει να καταστρέψει τον Καποδίστρια.¹⁶⁹

Μετά την Δ' Εθνοσυνέλευση στο Άργος, το 1829, ο Καποδίστριας προσπαθώντας να δικαιολογήσει την αδυναμία του να εφαρμόσει τους νόμους που ψηφίστηκαν από τις προηγούμενες εθνοσυνελεύσεις, επικαλείται τη δύσκολη θέση που βρισκόταν το υπό σύσταση ελληνικό κράτος σε σχέση με την Οθωμανική αυτοκρατορία και τις Μεγάλες Δυνάμεις.¹⁷⁰

Ο Κοραΐς για αρκετά χρόνια επενέβαινε στα δημόσια θέματα ψευδώνυμα ή ανώνυμα για να εκφράσει τις απόψεις του γύρω από την πολιτική, τη θρησκεία ή το γλωσσικό ζήτημα. Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Καλεβρά, ο ίδιος σύστησε τη μυστική οργάνωση «Το Δρέπανο του Ζαχαρίου» η οποία εναντιωνόταν στην πολιτική του Ιωάννη Καποδίστρια.¹⁷¹

Το 1830 κυκλοφορεί ένα φυλλάδιό του το οποίο ξεχωρίζει για το ακατασίγαστο μένος που δείχνει προς τον Καποδίστρια. Στο ίδιο φυλλάδιο όμως

¹⁶⁷Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου} -19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.17

¹⁶⁸Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.17

¹⁶⁹Κ. Ηροδότου, «Κοραΐς κα Καποδίστριας: Ένα κείμενο που θεωρείται χαμένο», 10/05/2020

¹⁷⁰Κ.Ηροδότου, ό.π.

¹⁷¹Περ. «ΙΧΩΡ»,σ. 62, τ.7, Μάρτιος 2021

παραδόξως καταγγέλλει όλους αυτούς που αποβλέπουν στη φυσική εξόντωσή του. Αποκαλύπτει τους Φαναριώτες και τους εκπροσώπους της Εκκλησίας ως συνωμότες που δολοπλοκούν ετοιμάζοντας τη δολοφονία του Ιωάννη Καποδίστρια.¹⁷²

Το φυλλάδιο αυτό έχει τη μορφή διαλόγου. Είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα για να είναι κατανοητό από όλους. Στόχος του φυλλαδίου είναι να πείσει τον αναγνώστη για τις θέσεις που υποστηρίζει. Αρχικά ο Κοραής αναφέρεται στα τρέχοντα ιστορικά γεγονότα παρουσιάζοντας το διεθνές σκηνικό: Το πρωταγωνιστικό ρόλο της Ιεράς Συμμαχίας που συγκροτήθηκε μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους (1803- 1815) και το συνέδριο της Βιέννης (1814 -1815).¹⁷³

Στρέφοντας την «πένα» του στην Ελλάδα υποστηρίζει την ελευθερία του τύπου και καταγγέλλει τη διάκριση των εξουσιών του επέβαλε ο Καποδίστριας χαρακτηρίζοντάς τον ως τύραννο.¹⁷⁴

Στο φυλλάδιό του αυτό υιοθετεί ένα προφητικό και αποκαλυπτικό λόγο αντλούμενο από τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, «Το Δρέπανο Του Ζαχαρία». Στην αποκαλυπτική του αυτή γραφή σημειώνει «*Ο απροσδοκῆτως φανείς ούτος καιρός του Δρεπάνου, είναι ο αληθινός καιρός της Ελλάδας*»¹⁷⁵. Βλέπει «το δρέπανο» ως θεία τιμωρία εξηγώντας πως «*δεν θέλει παύσειν να θερίζη έως να καθαρίση την Ευρώπη όλην από την αντίχριστον ολιγαρχίαν, έως και τους βασιλείς να καταστήση ποιμένας των λαών και αληθείς οικονόμους των λαϊκών ιδρώτων*»¹⁷⁶.

Αυτό το αντικαποδιστριακό φυλλάδιο κυκλοφορεί και στην Ελλάδα και παραδίδεται στην πυρά. Ο Καποδίστριας δολοφονείται το 1831 ένα χρόνο αργότερα. Το αβυσσαλέο μένος του Κοραή δεν σβήνει με τη δολοφονία του Κυβερνήτη. Παρόλο που καταδικάζει ρητά την πράξη της δολοφονίας δεν σταματά μέχρι και το θάνατό του να καταδιώκει αμείλικτα το φάντασμα του Καποδίστρια¹⁷⁷.

Η μυστική εταιρεία «Το Δρέπανο του Ζαχαρία» επιβεβαιώνεται και από μία ακόμα πηγή, από τον Ιωάννη Φιλήμωνα ο οποίος έγραψε: «*Αληθώς εγγραμματούμεν εις την εν Ναυπλία Εθνική Εθνοσυνέλευσιν μπρος τιμήν μας αληθώς παρεδόθη παρ' αυτής εις το πυρ «Το Δρέπανον του Ζαχαρίου» ως αξίοι τοιαύτης καταδίκης. Πατριώται τα μέλη της Συνελεύσεως αυτής, άνθρωποι ειρηνικοί και ευσυνείδητοι και ουχί ταραξία,*

¹⁷² . Κ. Ηροδότου, ό.π Κ. Ηροδότου, «Κοραής κα Καποδίστριας: Ένα κείμενο που θεωρείται χαμένο», 10/05/2020

¹⁷³Κ. Ηροδότου, ό.π.

¹⁷⁴Κ. Ηροδότου, ό.π.

¹⁷⁵Κ. Ηροδότου, ό.π.

¹⁷⁶Κ. Ηροδότου, ό.π.

¹⁷⁷Κ. Ηροδότου, ό.π.

δολοφόνοι και εμπρησταί, δεν ηδύνατο βεβαίως να ανεχθώσινην εμπρηστικήν ταύτην ύλιν. Μόνος «Ο Συντάκτης του Φίλου του Λαού», Α. Ζυγομαλάς ηδύνατο να είναι ο επαινέτης και ήδη τοιαύτης εξωλεστάτης συγγραφής διότι ο ίδιος έλαβε την πατριωτικήν των όντι διάθεσιν του να μεταφέρη και να διαδώση εις την Ελλάδα τοιαύτην φλόγα.¹⁷⁸»

3.16 Η Εταιρεία του Σεραφείμ Πωγωνάτου

Πολλές δεκαετίες πριν την εμφάνιση της «Φιλικής Εταιρείας» έγιναν πολλές απόπειρες από Έλληνες να ιδρύσουν μυστικές εταιρείες με κύριο στόχο την απελευθέρωση της Ελλάδας. Ένας από αυτούς ήταν και ο κληρικός Σεραφείμ Μυτιληναίος ή Πωγωνάτος. Ο ίδιος είχε εμφανιστεί στον τσάρο Πέτρο το Μεγάλο ζητώντας του να βοηθήσει τους Έλληνες να κερδίσουν την ανεξαρτησία τους.¹⁷⁹ Από τις πηγές γνωρίζουμε ότι ο Σεραφείμ ήταν τυχοδιώκτης και απατεώνας. Περιηγήθηκε σε πολλές πόλεις της Ευρώπης διαπράττοντας διάφορα αδικήματα. Συνελήφθη το 1732 στη Ρωσία, ανακρίθηκε, κρίθηκε ένοχος για κατασκοπεία, φυλακίστηκε και πέθανε στη Σιβηρία. Για την εταιρεία αυτή είχε μιλήσει κατά τη διάρκεια της ανάκρισής του από τους Ρώσους.¹⁸⁰ Επειδή όμως δεν υπάρχουν άλλες πηγές που αναφέρονται στη συγκεκριμένη εταιρεία ο Κωνσταντίνος Χατζόπουλος πιστεύει πως πρόκειται για προϊόν της δικής του φαντασίας και μόνο.

3.17 Τάξις μεμνημένων ή μυστική ομάδα ή μυστικός δεσμός

Ο ιστοριοδίφης Βασίλειος Μπαράς ισχυρίζεται πως το 1742-1744, την περίοδο που ο Ευγένιος Βούλγαρης υπηρέτησε στα Γιάννενα ως δάσκαλος ίδρυσε εκεί συνωμοτική οργάνωση στην οποία συμμετείχαν τριάντα διαλεχτοί κληρικοί. Την οργάνωση αυτή την ονόμασαν «Τάξις Μεμνημένων», «Μυστική Ομάδα» και «Μυστικός Δεσμός.¹⁸¹» Ο ίδιος ισχυρίστηκε πως πρόκειται για προάγγελο της «Φιλικής Εταιρείας».

Ο Χριστόφορος Περραιβός αναφέρει πως ο ιερός κλήρος σχημάτισε μυστική οργάνωση όχι στα Γιάννενα αλλά στο Άγιο Όρος όπου λειτουργούσε και η Αθωνιάδα Σχολή.¹⁸²

¹⁷⁸ Σ. Σκοπετέας, ό.π Σ. Σκοπετέας, «Οι πρόδρομοι της Φιλικής Εταιρείας», Ελληνική Δημιουργία, νο 9, 1952, σ.298

¹⁷⁹Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου} -19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.10

¹⁸⁰Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.10

¹⁸¹Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.10

¹⁸²Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.11

3.18 Η Εταιρεία του Ρήγα

Οι πρώτοι που μίλησαν για την «Εταιρεία του Ρήγα» ήταν ο Ιακωβάκης Ρίζος Νερουλός και ο Χριστόφορος Περραιβός. Και οι δυο τους ήταν μέλη της «Φιλικής Εταιρείας» και πήραν μέρος στην Ελληνική επανάσταση. Το 1821 είναι η πρώτη φορά που αναφέρονται στην ίδρυση και οργάνωση μυστικής επαναστατικής εταιρείας από τον Ρήγα. Δεν υπάρχουν πηγές που να το τεκμηριώνουν. Αυτό που γίνεται ευρέως αποδεκτό από τους σύγχρονους ιστορικούς είναι πως τον Ρήγα τον πλαισίωνε μία ομάδα συντρόφων που συμμαρύνονταν τις ιδέες και το όραμά του. Αυτό όμως δεν σήμαινε πως αποτελούσαν ένα οργανωμένο συνωμοτικό δίκτυο με ιδιαίτερο καταστατικό, κανόνες μύησης, ιδιαίτερα σύμβολα, κώδικα αλληλογραφίας ή σημεία αναγνώρισης.¹⁸³

Κατά πόσο ήταν υπαρκτή αυτή η εταιρεία ή αν πρόκειται για μύθευμα των Περραιβού και Νερουλού ποτέ δεν θα είμαστε σίγουροι. Ο Ρήγας ήταν ένα πρόσωπο σταθμός για την εποχή του. Εξέφραζε τον επερχόμενο ελληνικό πατριωτισμό. Οραματιζόταν μία Ελλάδα ελεύθερη. Ο ίδιος μέσω του έργου του ετοίμαζε μία αντιοθωμανική και αντισουλτανική επανάσταση σε μία πολυεθνική δημοκρατική πολιτεία που κυρίαρχο ρόλο θα είχαν οι Έλληνες.¹⁸⁴

Στο επαναστατικό σχέδιο του Βελεστινλή βασίστηκε η «Φιλική Εταιρεία» για να διαμορφώσει την επαναστατική της ταυτότητα και να συγκροτήσει το όραμά του εθνικού ελληνικού κράτους.¹⁸⁵

3.19 Η Εταιρεία του Φοίνικος ή Ελληνισμός

«Ο Φοίνιξ» ή «Ελληνισμός» είναι όνομα προεπαναστατικής εταιρείας. Πρόκειται για μυστική οργάνωση που ιδρύθηκε στις 15 Νοεμβρίου 1792 «*επί τη φιλοπάτριδι πρωτοβουλία εξεχόντων εν τη ελληνική κοινωνία προσώπων*»¹⁸⁶. Ιδρυτές της εταιρείας πιστεύεται ότι ήταν οι Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος «Φυράρης», ο Κ. Υψηλάντης και ο Ιωάννης Καποδίστριας. Αντίθετα ο Καλεβράς αποδίδει τη σύστασή της και την αρχηγία της στον Ιωάννη Καποδίστρια μόνο.¹⁸⁷

¹⁸³Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου} -19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.13

¹⁸⁴Α. Παγκράτης, «Ο Ρήγας, τα αδιέξοδα και οι Φιλικοί», 27/11/2016

¹⁸⁵Α. Παγκράτης, ό.π.

¹⁸⁶«Ελληνισμός (Εταιρεία)», 13/05/2021

¹⁸⁷Σ. Σκοπετέας, «Μυστικές Εταιρείες κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν», σ. 298

Ο Θείρσιος Γερμανός και ένθερμος φιλέλληνας υποστηρίζει ότι ο ίδιος σύστησε την εταιρεία «Φοίνιξ» ως αντιπερισπασμό προς την αντίπαλη εταιρεία «Το Ρόπαλο του Ηρακλέους». Ως μέλη της ισχυρίζεται πως στρατολογούσε υπαλλήλους του Κράτους.¹⁸⁸

Ο ίδιος ο Θείρσιος στα χρόνια της Επανάστασης ενέργησε μέσα από φιλελληνικούς συλλόγους για να ενισχύσει οικονομικά την Ελλάδα. Ήταν εμπνευστής της ιδέας και δημιούργησε την περίφημη «Γερμανική Λεγεώνα». Συνέβαλε στην υλοποίηση του σχεδίου της το οποίο υπέβαλε στην Ελλάδα και έγινε άμεσα αποδεκτό.¹⁸⁹

Όπως ήδη προανέφερα ο Παναγιώτης Καλεβράς θέλει ως ιδρυτή της συγκεκριμένης εταιρείας τον Ιωάννη Καποδίστρια. Αυτό είναι κάτι που υποστήριξε σε δύο κείμενά του που δημοσιεύτηκαν το 1856 και 1869 αντίστοιχα. Πρόκειται για τα έργα του α) «Επιστολαί ή κατά την Επανάστασιν της Ελλάδας και τα προ αυτής συμβάντα ανέκδοτα πολιτικά και θρησκευτικά μυστικοσυμβούλια ήτοι εταιρείαι της Ασίας, της Ευρώπης και της Αμερικής ως προς την Ελλάδα και της Ελλάδας ως προς εαυτήν», Αθήνα, 1856 και β) «Ιστορία των διαφόρων πολιτικών και θρησκευτικών εταιρειών», Αθήνα, 1869.¹⁹⁰

Σύμφωνα με το πρώτο του συγγραφικό έργο η εταιρεία «Φοίνικας» ιδρύθηκε στη Ρωσία από το Καποδίστρια αμέσως μετά την αποχώρηση των Γάλλων από τα ρωσικά εδάφη το 1812. Ο σκοπός της οργάνωσης ήταν ο «φωτισμός» του Γένους και η απελευθέρωση των Ελλήνων.¹⁹¹ Μέλος της ήταν μεταξύ άλλων ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος.¹⁹²

Στο δεύτερο βιβλίο του ισχυρίζεται πως ο Καποδίστριας την ίδρυσε φανερά, ήταν πρόεδρός της και την ονόμαζε «Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών».¹⁹³ Κύριος σκοπός της σύμφωνα με το καταστατικό της ήταν: *«η εξερεύνηση και η θεραπεία των δικαίων του Ελληνισμού. Τούτο δ' επιδιώκεται δια της ακριβούς δι' επιτόπιον και πάσης άλλης θρησκευτικής και επιστημονικής μελέτης, γνώσεως του σύμπαντος ελληνισμού πραγμάτων ως και δια καταλλήλου προς βελτίωσιν και ανόρθωσιν αυτού ενεργείας»*¹⁹⁴. Έμβλημά της ήταν ο φοίνικας, ένα πορφυρό βαθυκόκκινο μυθολογικό πουλί που

¹⁸⁸Σ. Σκοπετέας, «Μυστικές Εταιρείες κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν», σ.298

¹⁸⁹«Ειρηναίος Θείρσιος», 13/07/2021

¹⁹⁰Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου} -19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.27

¹⁹¹Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.13

¹⁹²Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.14

¹⁹³Κ. Χατζόπουλος, ό.π., σ.14

¹⁹⁴«Φοίνιξ», 13/05/2021

χρησιμοποιείται ως σύμβολο που αναδεικνύει τη δύναμη του ανθρώπου να αναγεννιέται από τυχόν δυσκολίες του και να γίνεται ακόμα πιο δυνατός. Τόσο η εταιρεία «Ελληνισμός» όσο και η μετέπειτα ιδρυθείσα «Φιλική Εταιρεία» το χρησιμοποίησαν ως σύμβολο που δήλωνε την ανάσταση του Γένους.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897 η εν λόγω εταιρεία εξόπλισε με δικές της δαπάνες το φιλελληνικό σώμα του Τσιπριάνι. Πρόκειται για Ιταλό αναρχικό που πολέμησε στην πρώτη γραμμή της Κρητικής Επανάστασης ενάντια στον Οθωμανό δυνάστη.¹⁹⁵

3.20 Η Μυστική Εταιρεία του Ηρακλέους ή το Ρόπαλο του Ηρακλέους

Όσο αφορά τη «Μυστική Εταιρεία του Ηρακλέους» ή «Το Ρόπαλο του Ηρακλέους» όπως είναι ευρέως γνωστή, είναι μία μυστική οργάνωση που όντως υπήρξε. Σύμφωνα με τον Σταύρο Σκοπετέα πρόκειται για μία συνωμοτική εταιρεία που τα μέλη της ήταν αντικαποδιστριακοί φρονούντες, δηλαδή μέλη της ήταν άτομα που είτε είχαν αντίθετα πολιτικά φρονήματα από τον Κυβερνήτη είτε αδικήθηκαν και διώχθηκαν από την κυβέρνησή του. Θεωρείται ότι ιδρύθηκε τον Αύγουστο του 1831 στην Ύδρα με πλήρη μυστικότητα.¹⁹⁶

Μία άλλη εκδοχή για τη σύστασή της θέλει τον Νικόλαο Υψηλάντη να την ιδρύει στο Παρίσι τον Απρίλιο του 1828. Κύριος σκοπός της εταιρείας ήταν η δολοφονία του Καποδίστρια. Ο ίδιος ο Κυβερνήτης έμαθε για την ύπαρξή της λίγο καιρό προτού δολοφονηθεί.¹⁹⁷

Αναμειγμένος σε αυτό τον επικοινωνιακό πόλεμο που είχε κηρυχτεί στο Καποδίστρια ήταν και ο Ρότσιλντ.¹⁹⁸ Αυτός ο πόλεμος φαίνεται και στο καταστατικό της εταιρίας που σύμφωνα με μία άλλη εκδοχή ιδρύθηκε στο Ναύπλιο από το Ρώμα.¹⁹⁹

« Αλλά βλέπομεν τα δικαιώματα όλων των προμάχων και κληρικών και πολιτικών και στρατιωτικών κινδυνεύοντα να χαθώσιν, αρπαζόμενα και καταχρώμενα από ανθρώπους, οίτινες ούτε έπαθον, ούτε επεθύμησαν να φροντίσουν υπέρ πατρίδος και οίτινες πάσχουν να μας αποδείξουν ως ταραχοποιούς φίλους της αναρχίας, φατριαστάς, ιδιοτελείς κλπ. Ευρέθημεν διηρημένοι, φιλονεικούντες δια τα δικαιώματά μας... Δια

¹⁹⁵ «Τσιπριάνι», 13/05/2021

¹⁹⁶ Σ. Σκοπετέας, «Μυστικές Εταιρείες κατά την Ελληνικήν Επανάστασιν», σ.296

¹⁹⁷ Σ. Σκοπετέας, ό.π., σ.296

¹⁹⁸ Σ.Χατζάρας, «Ο Ρώμας, οι Άγγλοι, η Στοά της Ζακύνθου και η δολοφονία του Καποδίστρια», 05/08/2017

¹⁹⁹ Σ.Χατζάρας, ό.π.

τούτο γενική περιφρόνησις. Ονομάζουν τους ήρωές μας, ληστές, τους Αρχιερείς και Ιερείς, μαυροφόρους, αγρίους, τους πολιτικούς φατριαστές. Χάρις εις την θείαν πρόνοιαν παρουσιάζεται ως εκ του θαύματος χειρ κραταιά για να υποστηρίξει τα δικαιώματά μας²⁰⁰».

Η Εταιρεία με καθοδηγητή το Ρώμα έπαιξε σημαντικό ρόλο στο πραξικόπημα της αγγλόφωνης συμμορίας στην Ύδρα κατά του Καποδίστρια.²⁰¹ Στις 14 έως 26 Αυγούστου κατά τη διάρκεια της κρίσης του Πόρου, ο Καποδίστριας κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στη «Γενική Εφημερίδα» την πρώτη μυστική εγκύκλιο που φανέρωνε ότι ο ίδιος ήταν γνώστης για τις προσπάθειες ανατροπής της κυβέρνησής του.

«Εσχάτως επιχείρησαν ολίγα τινά άτομα να σχηματίσουν εις την Ελλάδα μυστικήν τίνε εταιρεία, προσπαθώντας παντοιοτρόπως να εξαπλώσουν την απάτη εις όλας τας κλάσεις των ανθρώπων. Ταύτης τα ολέθρια αποτελέσματα αισθανόμενος αγαθός τις ανήρ, ζηλωτής των συμφερόντων της πατρίδος και πιστός εις την Κυβέρνησιν, έσπευσε να μας γνωστοποιήση τον οργανισμό αυτής. Είμεθα πεπεισμένοι, ως και αποχρώντος έδειξαν μέχρι σήμερον τα πράγματα ότι εις τοιαύτην απάτην, ούτε υπέκυψαν, ούτε είναι δυνατόν να υποκύψουν νουνεχείς άνδρες. Μ' όλα ταύτα δια να επιστήσωμεν και την προσοχή των απλουστέρων, των όσων η άκακος ψυχή τυχόν προκατελήφθη, ή ενδέχεται να προκαταληφθεί από αυτήν την απάτη σπεύδομεν να δημοσιεύσωμεν την περίληψιν του οργανισμού της μυστικής αυτής εταιρείας, συνοδευομένην με ολίγας τινάς παρατηρήσεις μας προς ανάλυση αυτού. Δημοσιεύομεν μόνο δια να αποφύγωμεν την απεραντολογίαν του οργανισμού αυτού²⁰²».

«Ορκίζομαι εις τον Εσταυρωμένον και εις το όνομα τής Πατρίδος νά φυλάζω μυστικά, όσα ό (δείνα) θέλει να ανακαλύψη, και νά φανερώσω την αλήθειαν εις όσα ερωτηθώ παρ' αυτού... Η επιθυμία λαμπρότητος τής θρησκείας και της ελευθερίας τής Πατρίδος μας εκίνησαν εις τόν τής απολαύσεως τούτων άγώνα... Αλλά βλέπομεν τα δικαιώματα όλων των προμάχων και κληρικών και πολιτών και στρατιωτικών κινδυνεύονταν άχαθώς, αρπαζόμενα και καταχρώμενα από ανθρώπους, οίτινες ούτε επάθον, ούτε επεθύμησαν νά φροντίσουν υπέρ Πατρίδος, και οίτινες πάσχουν νά μας αποδείξουν ως ταραχοποιούς φίλους τής αναρχίας, φατριαστές, ιδιοτελείς κ.τ.λ.

²⁰⁰ Σ. Χατζάρας», ό.π. Σ. Χατζάρας, «Ο Ρώμας, οι Άγγλοι, η Στοά της Ζακύνθου και η δολοφονία του Καποδίστρια», 05/08/2017

²⁰¹ Σ. Χατζάρας», ό.π.

²⁰² Σ. Χατζάρας», ό.π.

Ευρέθημεν διηρημένοι, φιλονεικούντες τες διά τά δικαιώματά μας... Διά τούτο γενική περιφρόνησις. Ονομάζουν τους ήρώας μας, ληστές, τούς Αρχιερείς και Ιερείς, μαυροφόρους αγρίους, τούς πολιτικούς, φατριαστές. Χάρις είς την θείαν πρόνοιαν παρουσιάζεται ως εκ θαύματος χειρ κραταιά διά νά υποστήριξη τα δικαιώματά μας. Άλλ' απαιτεί προηγουμένως τήν μεταξύ μας ένωσιν τότε θέλει μας υποστηρίξει ως εκ θαύματος καί αοράτως. Τούτου ένεκα ή κραταιά αυτή χείρ υπαγόρευσε κατάστημα, εις το οποίον πρέπει να γραφώσι τα ονόματα των Ελλήνων, όσοι έχουν απόφασιν νά μη χάσουν τα δικαιώματά των.

Το κατάστημα ονομάζεται Κατάστημα Δυνάμεως, ήτοι του Ηρακλέους.

Α. Η αδελφότης τής Δυνάμεως έχει πρώτιστονσκοπόντήν «ενωσιντών Ελλήνων», όσοι συνέντρεζαν εις τήνελευθερίαν της Πατρίδος, και τήν αξιοπρεπή αποκατάστασιν της εκκλησιαστικής τάξεως.

Β. Εις τήν αδελφότητα δεν εμβαίνουν, ειμή όσοι εδούλευσαντήν Πατρίδα ένκαιρω των δεινών της.

Γ. Οσοιεμβώσι, χρεωστούν να φανερώσουν αν είναι εις άλλην εταιρίαν, και ποιος ό σκοπός εκείνης, καί δεν εμπορούν εις το εξής να έμβουν εις άλλην.

Δ. Να υπερασπίζονται αλλήλους, χωρίς όμως νά προσκρούουν εις τούς νόμους τής Πατρίδος.

Ε. Να λησμονήσουν το κατά τού συναδελφού πάθος.

ΣΤ. Να μη κακολογούν, ή κατατρέχουν τούς συναδελφούς, να σέβονται και τιμούν τούς ανωτέρους, νά τιμούν και νά αγαπούν τούς ομοίους και τούς κατωτέρους.

Ζ. Να υπερασπίζονται τα δικαιώματα των συναδελφών και να εργάζονται μετ' αυτών, ώστενά γίνουν αί ανήκουσα ιαμοιβαί εις τούς εκδουλεύσαντας.

Η. Να βοηθούν τούς δυστυχείς συναδελφούς.

Θ. Εάν ήναι εις υπούργημα και έχουν τα μέσα, χρεωστούν νά βοηθούν τούς συναδελφούς δια να έμβουν εις υπούργημα.

Ι. Να ενεργούν διά να γείνουν πολλά Σχολεία και νά συνεισφέρουν εις την σύστασιν των, εάν έχουν κατάστασιν.

ΙΑ. Να κάμνουν μνημόσυνον τών υπέρ πατρίδος θυσιασθέντων, εάν έχουν τόν τρόπον.

ΙΒ. Να φροντίζουν διά τα ορφανά καί χήρας τών υπέρ Πατρίδος θυσιασθέντων. ΙΓ. Νά φροντίζουν διά τον καλλωπισμόν τών εκκλησιών.

ΙΔ. "Εκαστος έχει την άδειαν να κατηχήση μέχρι τών πέντε.

ΙΕ. "Εκαστος, οσάκις ζητηθή από τον κατηχητήν, να συντρέξη είς υπεράσπισιν τών

βάσεων τῆς ἀδελφότητος, χρεωστὲί νὰ υπακούσῃ χρεωστὲί νὰ μὴ φανερῶσῃ εἰς κανένα
 ἀπὸ ποιόν εκατηχήθη

ΙΣΤ. Ἐκαστος ἔχει τὸν βαθμὸν τοῦ Ἡρακλέους.

ΙΖ. Τα σημεῖα τῆς ἀδελφότητος τῆς Δυνάμεως εἶναι: ὁ εἰσερχόμενος κάμνει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εἰς τὸ μέτωπον με τὸν δάκτυλον τῆς δεξιᾶς χειρός, ὁ παρευρεθεὶς, εἰς ἀπάντησιν κάμνει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν μάγουλον με τὸν ἴδιον δάκτυλον τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Μετὰ ταῦτα χαιρετῶν ἀναφέρει εἰς τὴν ομιλίαν τοῦ «Τζεκούρι», καὶ ὁ ἀντιχαιρετῶν «Δικαίωμα».

Μετὰ ταῦτα εἰς ἐξ αὐτῶν πλησιάζων εἰς τὸν ἄλλον λέγει, «Γνωρίζεις τὸν Ἡρακλέα», καὶ ὁ ἕτερος ἀποκρίνεται, «Τὸν ἔχω προστάτην».

"Ὅταν εἰς ὅλα αὐτὰ συμφωνήσωσι τότε πρέπει νὰ γνωρισθῶν ὡς συναδελφοί τῆς ἀδελφότητος τῆς Δυνάμεως.

ΙΗ. Ὅταν ὁ κατηχηθεὶς δὲν ἐξεύρῃ γράμματα, δέ λαμβάνει τὴνκατήχησιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐφοδιαστικόν. Τοῦτο εἶναι ἐν ὀγδοῶν χαρτίου ἔχον ζωγραφισμένην τριγύρω τὴν δάφνην, εἰς τὸ ἄνω μέρος τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν, ὑποκάτω τοῦτου τὸν σταυρόν καὶ εἰς τὸ μέσον δύο χεῖρας βαστούσας τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους. Εἰς τοῦτο ὑπογράφεται ὁ κατηχητὴς με τὸ σημεῖον τοῦ.

Ο ρ κ ο ς

ΙΘ. Ορκίζομαι εἰς τήναγίαν Τριάδα, εἰς κ.τ.λ. Νὰ μὴ προδώσω ὅσα με ἐξεμυστηρεύθη καὶ θέλει μ' ἐκμυστηρευθῇ ὁ (δεῖνα) κατηχητὴς μου, μήτε νὰ τα φανερῶσω εἰς κανένα ἐφ' ὅρου ζωῆς μου, οὔτε εἰς τὴν ἱεράν ἐξομολόγησιν. Νὰ ἐνεργήσω κατὰ τὸν ὁργανισμόν τῆς ἀδελφότητος. Νὰ ἐνεργήσω ὅ,τι δύναμαι κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ κατηχητοῦ μου, πηγάζοντας ἀπὸ τὴνκραταιάν χεῖρα καίτόνσκοπόν τῆς ἀδελφότητος. Ἄμα κατηχήσω μέχρι τῶν πέντε, νὰ καύσω τὸν παρόντα διοργανισμόν, καί νὰ φυλάττω μόνον τὸ ἐφοδιαστικόν, καθὼς καὶ νὰ τὸ καύσω, ὅταν ἀσθενήσω βαρέως.

Κ. Ὁ κατηχηθεὶς γράφει ἀμέσως φιλικόν γράμμα ἰδιοχείρως, εἰς ἐξεύρη γράμματα, προσθέτων τὴν ὑπογραφὴν τοῦ, καὶ ὅποιον θέλει σημεῖον εἰς τὸν ἐξεύρη γράμματα, προσθέτει μόνον τὸ σημεῖον.

Κ.Α. Ὁ κατηχητὴς ορκίζεται πρὸς τὸν κατηχηθέντα νὰ στείλῃ τὸ φιλικόν τοῦ γράμμα εἰς τὴν βίβλον, καὶ νὰ μὴ τὸν διατάξῃ, εἰμὴ ὅσα διαταχθῇ ἀπὸ τὸν ἰδικόν τοῦ κατηχητήν.

*ΚΒ. Ο κατηχηθείς ορκίζεται νά μη δώση την κατήχησιν εις κανένα αγράμματον. (σσ. Τον αγράμματο Μακρυγιάννη γιατί τον κατήχησαν;)*²⁰³

Για «Το Ρόπαλο του Ηρακλέους» υπάρχουν μελέτες που έρχονται σε αντίθεση με όλα τα προαναφερθέντα στοιχεία. Για παράδειγμα, σε πρόσφατη μελέτη του ο Λεάνδρος Βαρνούσης είχε παρουσιάσει τα σύμβολα που είχε επιλέξει ο Ρήγας Φεραίος για να δώσει το στίγμα των πολιτικών και ιδεολογικών του θέσεων και των οραμάτων του.²⁰⁴

«Το Ρόπαλο του Ηρακλέους» είχε επιλεγεί ως έμβλημα του Ρήγα Φεραίου. Το ρόπαλο παριστανόταν σε οριζόντια θέση, από πάνω του είχε τρεις σταυρούς και στο εσωτερικό του ήταν γραμμένη η επιγραφή Ελευθερία, Ισοτιμία, Αδελφότης και στο εξωτερικό η επιγραφή «*υπέρ των νόμων και της Πατρίδος*».²⁰⁵

Η ερμηνεία «Του Ροπάλου του Ηρακλέους» σύμφωνα με τον Βαρνούση παραπέμπει στη Χάρτα του Ρήγα, 1797, και μας δίδεται από τον ίδιο το Ρήγα Φεραίο. Συμβολίζει την ελληνική δύναμη, «την αδάμαστη αλκή των Ελλήνων και την ίδια την Ελλάδα²⁰⁶». Πρόκειται για σύμβολο που δηλώνει με εύλωτο τρόπο το εθνεγερτικό του μήνυμα.²⁰⁷ Το ίδιο σύμβολο δεν εκπροσωπεί μόνο τους Έλληνες αλλά αποτέλεσε σύμβολο μιας ευρύτερης κοινότητας που δεν περιλάμβανε μόνο τους Γραικούς αλλά και Αλβανούς, Βλάχους, Βούλγαρους Αρμένηδες και καταπιεσμένους Τούρκους που ασπάζονταν τα ιδεώδη του Ρήγα και αναζητούσαν και αυτοί την απελευθέρωσή τους από τον Οθωμανικό ζυγό²⁰⁸..

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με την κυρία Λουκία Δρούλια έχουμε να κάνουμε με ένα σύμβολο που εκπροσωπούσε τη συλλογική λαϊκή δύναμη και συνάμα εξέφραζε τη θέληση των ριζοσπαστών να αποκτήσουν ένα καινούργιο πολιτισμικό πλαίσιο που θα απέρριπτε κάθε προηγούμενο χριστιανικό.²⁰⁹

Ο Δημήτρης Καραμπερόπουλος συμπεραίνει ότι ο Ρήγας «*επεκτείνει τη σημασία του ροπάλου σε όλο το σχεδιαζόμενο κράτος, στους σκλαβωμένους που*

²⁰³ Σ. Χατζάρας, «Ο Ρώμας, οι Άγγλοι, η Στοά της Ζακύνθου και η δολοφονία του Καποδίστρια», 05/08/2017

²⁰⁴ Δ. Βρανούσης, «Η σημαία, το εθνόσημο, και η σφραγίδα της «Ελληνικής Δημοκρατίας του Ρήγα», Δελτίον Εραδικής

²⁰⁵ Λ. Δρούλια «Η πολυσημία των συμβόλων, και «το ρόπαλο του Ηρακλέους» του Ρήγα Βενεστινλή, Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Αθήνα 10-11 Μαΐου 1995, Αθήνα 1997, σ.130

²⁰⁶ Λ. Δρούλια, ό.π., σ. 130

²⁰⁷ Λ. Δρούλια, ό.π., σ. 131-133

²⁰⁸ Λ. Δρούλια, ό.π., σ. 130

²⁰⁹ Λ. Δρούλια, ό.π., σ. 140

στενάζουν κάτω από την απολυταρχική εξουσία του Σουλτάνου και έμμεσα θεωρεί ότι όλοι σκλαβωμένοι έχουν την ίδια υλική και πνευματική δύναμη. Κατ' αυτόν τον τρόπο τονίζει την ισοτιμία των κατοίκων του κράτους του, ανεξάρτητα από φυλή, γλώσσα και θρησκεία.²¹⁰»

3.21 Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείονή Ελληνική Εταιρεία των Παρισίων

«Το Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον» ή αλλιώς «Ελληνική Εταιρεία των Παρισίων» ήταν μία ελληνική μυστική εταιρεία που ιδρύθηκε στο Παρίσι το 1809, από τον ηγεμόνα της Βλαχίας Καλλιμάχη, Γρηγόριο Ζαλύκη, Θεσσαλονικιοό λόγιο και διπλωμάτη.²¹¹ Σκοπός της εταιρείας ήταν η πνευματική αναγέννηση και διαφώτιση των Ελλήνων καθώς και η προετοιμασία αυτών να εξεγερθούν ενάντια στον τουρκικό ζυγό.²¹²

Κάνοντας μία εκτεταμένη μελέτη για την εν λόγω ιστορική περίοδο συμπεραίνουμε ότι στις αρχές του 19ου αιώνα στην Ευρώπη είχαν δημιουργηθεί αρκετές μυστικές εταιρείες που ως κοινό σημείο τους είχαν μία ιδεολογία φιλελεύθερη και εθνικιστική. Αξιοσημείωτο είναι ότι για τις αντίστοιχες ελληνικές μυστικές οργανώσεις η βιβλιογραφία, είναι ελλιπής με εξαίρεση αυτήν της «Φιλικής Εταιρείας».²¹³

Η ίδρυση της συγκεκριμένης εταιρείας στο Παρίσι δεν είναι τυχαία καθώς στο Παρίσι εκείνη τη συγκεκριμένη εποχή αντηχούσαν ακόμα τα συνθήματα της Γαλλικής επανάστασης και συνέχιζε να αποτελεί το κέντρο της πολιτικής δραστηριότητας στην Ευρώπη. Ο Ναπολέοντας είχε φτάσει στο ζενίθ της αίγλης του. Οι υπόδουλοι λαοί έστρεφαν το βλέμματά τους πάνω του, εναποθέτοντας εκεί τις ελπίδες τους για ελευθερία και ισότητα. Ο ίδιος έβλεπε θετικά τις μυστικές αυτές οργανώσεις γιατί ήθελε μελλοντικά να τις χρησιμοποιήσει σύμφωνα με τα δικά του πολιτικά σχέδια.²¹⁴ Όσο αφορά την ίδρυση «Του Ελληνόγλωσσου Ξενοδοχείου» θεώρησε ότι δημιουργώντας η συγκεκριμένη εταιρεία ένα «ελληνικό ζήτημα» θα τον διευκόλυνε να

²¹⁰ Δ. Α. Καραμπερόπουλος, « Το Ρόπαλο του Ηρακλέους στους χάρτες του Ρήγα. Νέες Έρευνες », Εκδόσεις Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης

²¹¹ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείον», 11/02/2021

²¹² «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείον», ό.π

²¹³ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείον», ό.π

²¹⁴ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείον», ό.π

το χρησιμοποιήσει αργότερα ως ένα επικουρικό επιχείρημα μιας ευρύτερης μεσογειακής πολιτικής εις βάρος της οθωμανικής αυτοκρατορίας.²¹⁵

Όπως προανέφερα ιδρυτής και ψυχή της οργάνωσης υπήρξε ο Γρηγόρης Ζαλύκης ή Ζαλύκογλου. Εξαιτίας των ενασχολήσεών του στο Παρίσι ως λόγιος άντρας και διπλωμάτης επικοινωνούσε με αρκετούς Γάλλους ελληνιστές και φιλέλληνες.²¹⁶ Μεταξύ αυτών ήταν και ο κόμης Μαρία-Γαβριήλ- Ογκνστ ντε Σουαζέλ Γκουφιέ, στον οποίο ο Ζαλύκης είχε εναποθέσει πολλές ελπίδες και τον είχε μυήσει ως πολύτιμο μέλος στο «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο»²¹⁷.

Αν και ο Ζαλύκης ήταν άτομο με χαμηλό πολιτικό προφίλ, ήταν πρόθυμος να βοηθήσει την πατρίδα του εξασφαλίζοντας από τα παρασκήνια την εύνοια της Γαλλικής πολιτικής.²¹⁸

Άλλα σημαντικά πρόσωπα που κατάφερε να βάλει κάτω από την ομπρέλα της οργάνωσής του ήταν ο Έλληνας έμπορος στο Παρίσι Στέφανος Χατζημόσχος τον οποίο διόρισε ταμεία της καθώς και ο πρίγκιπας Δημήτριος Κομνηνός Υψηλάντης και ο Φαναριώτης Αθανάσιος Τσακάλωφ, πρωτεργάτες όλοι της μετέπειτα ιδρυθείσας «Φιλικής Εταιρείας».²¹⁹

«Το Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο» μετά την ίδρυσή του, διακήρυσσε ως σκοπούς του α) την προστασία των πτωχών Ελλήνων ταξιδιωτών ή περιπλανώμενων στην Ευρώπη, β) τη μελέτη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, γ) τη διαφώτιση της Ελληνικής νεολαίας, δ) την παροχή υποτροφιών σε Έλληνες φοιτητές στο Παρίσι και ε) τη γενικότερη πνευματική αναγέννηση και διαφώτιση των Ελλήνων²²⁰. Αυτοί ήταν και οι φανεροί στόχοι της οργάνωσης. Στην πραγματικότητα όμως ως κύριο μέλημά της είχε α) την προετοιμασία και οργάνωση ενός απελευθερωτικού κινήματος στην Ελλάδα, β) τη συγκέντρωση χρημάτων και όπλων για να προωθηθούν στον υπόδουλο ελληνικό λαό με σκοπό την ένοπλη δράση του ενάντια στον εχθρό, και γ) τη στρατολόγηση Ελλήνων και ξένων ώστε να δημιουργηθεί ένα πολεμικό σώμα που θα πολεμούσε στο πλευρό των επαναστατημένων Ελλήνων.²²¹

Οι ιδρυτές εξέλεξαν τριμελές διευθυντήριο και όρισαν ως πρόεδρό τους τον Γκουφιέ. Μέλη της έγιναν Έλληνες σπουδαστές, φιλέλληνες και έμποροι. Η δράση

²¹⁵ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», 11/02/2021

²¹⁶ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», ό.π

²¹⁷ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», ό.π

²¹⁸ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», ό.π

²¹⁹ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», ό.π

²²⁰ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», ό.π

²²¹ «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», ό.π

της φαίνεται να ατόνισε το 1816. Η ήττα του Ναπολέοντα και η αλλαγή στην πολιτική της Γαλλίας ήταν οι λόγοι της πτώσης του «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείου».²²² Όσοι ήθελαν να μνηθούν στη συγκεκριμένη μυστική οργάνωση έπρεπε αρχικά να κατηχηθούν από το Ζαλύκη. Η εταιρεία είχε δύο καταλόγους ή κώδικες εγγραφών, α) τον εσωτερικό όπου γράφονταν τα ονόματα των μνημένων που διέμεναν στο Παρίσι και β) τον εξωτερικό στον οποίον καταχωρούνταν όλοι όσοι ήταν μέλη της οργάνωσης και διέμεναν εκτός Παρισίου. Με βάση τον αριθμό εγγραφής τους λάμβαναν ένα κωδικοποιημένο συνωμοτικό σημείο πού το χρησιμοποιούσαν για να αναγνωρίζονται μεταξύ τους.²²³

Οι κατηχούμενοι, νέα μνημένα μέλη της οργάνωσης ορκίζονταν μπροστά στο ιερό Ευαγγέλιο και ενώπιον επιτροπής ότι θα τηρούν μυστικό το αληθινό σκοπό της εταιρείας και θα διέδιδαν τις ιδέες της σχετικά με την πραγματοποίηση του σκοπού της. Τελειώνοντας την ορκωμοσία τους λάμβαναν ένα πανομοιότυπο για όλους χρυσό δαχτυλίδι που είχε χαραγμένο επάνω του το έμβλημα της οργάνωσης.²²⁴

Ως έμβλημά του «Το Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο» είχε την εξής παράσταση: δύο χέρια σφιχτά συνδεδεμένα. Κυκλικά γύρω από αυτά ήταν χαραγμένα τα τέσσερα κεφαλαία γράμματα Φ.Ε.Δ.Α που μεταφράζονταν ως «Φιλίας Ελληνικής Δεσμός Άλυτος» ή «Φιλικός Ελληνικός Δεσμός Άλυτος».

Η οργάνωση κινήθηκε αρκετά δραστήρια σύμφωνα με τους κανόνες της οι οποίοι εφαρμόζονταν σε παρόμοιες οργανώσεις καρμπονάρων και μασόνων που δρούσαν μυστικά την ίδια περίοδο στο Παρίσι. Η δράση της κράτησε όσο ο Ναπολέοντας ήταν στην εξουσία. Όταν άρχισε να εκφυλίζεται τα μέλη της αποφάσισαν να μεταφέρουν την έδρα της από το Παρίσι στη Μόσχα. Εκεί το περιβάλλον ήταν πιο κατάλληλο καθώς η πόλη υπήρξε το ορμητήριο πολλών Ελλήνων πατριωτών που διψούσαν για την απελευθέρωση της Ελλάδας. Αλλά και στη Μόσχα το «Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο» δεν κατάφερε να ορθοποδήσει. Υπήρξε όμως ο προάγγελος της «Φιλικής Εταιρείας» που ιδρύθηκε το 1814 και η οποία θέλησε να εκμεταλλευτεί το ευνοϊκό ρωσικό κλίμα υπέρ των Ελλήνων αγωνιστών.²²⁵

3.22 Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης

²²²Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.», 06/05/2021, σ.27

²²³«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο- Φιλική Εταιρεία», 11/02/2021

²²⁴«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο- Φιλική Εταιρεία», ό.π

²²⁵«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», 11/02/2021

Ένα χρόνο μετά την ίδρυση της «Φιλομούσου Εταιρείας των Αθηνών» ο Ιωάννης Καποδίστριας, το 1814, ιδρύει μυστική οργάνωση: «Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης». Σύμφωνα με αυτήν την πρωτοβουλία ήταν και ο Τσάρος Αλέξανδρος Α΄ της Ρωσίας. Την περίοδο εκείνη ο Καποδίστριας βρισκόταν στην Αυστριακή πρωτεύουσα ως Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας για να παραβρεθεί σε ένα πολύ σημαντικό συνέδριο ηγεμόνων, γνωστό ως Συνέδριο της Βιέννης. Εκεί ήρθε σε επαφή με τον Άνθιμο Γαζή ο οποίος του μίλησε για τη «Φιλόμουσο Εταιρεία των Αθηνών» της οποίας ήταν επίτροπος. Ταυτόχρονα ενημερώθηκε ότι η οργάνωση αυτή τελούσε υπό την προστασία των Βρετανών. Τότε αποφασίστηκε με την προτροπή του τσάρου Αλεξάνδρου Α΄ να ιδρύσει παρόμοια εταιρεία στη Βιέννη. Ο ίδιος συνέταξε στη γαλλική γλώσσα το καταστατικό της για να αντισταθμίσει την αγγλική επιρροή στον ελλαδικό χώρο.²²⁶ Στη συνέχεια ο Άνθιμος Γαζής ανέλαβε να τυπώσει σε δίγλωσσο φυλλάδιο, ελληνικά και γαλλικά, το καταστατικό και να το διανέμει στα μέλη της νέας οργάνωσης και στους γνωστούς τους.

Σκοπός της εταιρείας αυτής, όπως τα μέλη της ευρέως διακήρυτταν ήταν καθαρά μορφωτικός: στο καταστατικό της αναφερόταν ότι λειτουργούσε «*δια την αύξησιν και επίδοσιν των μαθήσεων εις την Ευρώπη Ελλάδα, δια την έκδοσιν των κλασσικών συγγραφέων και βοήθειαν πτωχών μαθητών, όσοι σπουδάζωσι τας επιστήμας, και τέλος δια την ανακάλυψιν παντός είδος αρχαιοτήτων, καθώς και για βοήθεια ίδρυσης στο Πήλιο ενός σχολείου τακτικού κατά μίμησιν των Ακαδημιών της Ευρώπης*²²⁷».

Παρ' όλα αυτά ο Αυστριακός καγκελάριος Μέτερνιχ ήταν πεπεισμένος ότι «Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης» εξυπηρετούσε ολοκάθαρα τα ρωσικά πολιτικά σχέδια στα Βαλκάνια. Η τσαρική πολιτική τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο αποσκοπούσε στη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και στη δημιουργία ελληνικού κράτους που θα εξυπηρετούσε τα συμφέροντά τους στη Μεσόγειο.²²⁸

Για αυτόν ακριβώς το λόγο ο Μέτερνιχ ανέθεσε σε μυστικούς αστυνομικούς της «Αυτοκρατορίας των Αμβούργων» να παρακολουθούν στενά τα μέλη «Της Φιλόμουσου Εταιρείας της Βιέννης» και να υπονομεύουν με οποιοδήποτε τρόπο κάθε δραστηριότητά τους που εξυπηρετούσε τα σχέδια της Ρωσίας.

Η εταιρεία λειτούργησε ανελλιπώς από την 1η Ιανουαρίου 1815 που τα μέλη της υπέγραψαν το καταστατικό της μέχρι και τον Αύγουστο του 1822 που ο Ιωάννης

²²⁶ «Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης», 11/02/2021

²²⁷ «Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης», 11/02/2021

²²⁸ Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.», 06/05/2021

Καποδίστριας παραιτήθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσίας και πήγε στη Γενεύη.²²⁹

Η εταιρεία αυτή λειτούργησε παράλληλα με την «Φιλική Εταιρεία» (1815-1821). Οι Άνθιμος Γαζής, Δημήτριος Υψηλάντης και μητροπολίτης Ιγνάτιος, οι οποίοι είχαν μυηθεί και στις δύο αυτές εταιρείες, είχαν διαδώσει τη φήμη ότι υπήρχε υπόγεια διασύνδεση ανάμεσα στις δύο αυτές εταιρείες προκειμένου να πείσουν τους Έλληνες ότι πίσω από τη «Φιλική Εταιρεία» κρυβόταν ο ίδιος ο Τσάρος της Ρωσίας Αλέξανδρος Α΄ και ο ίδιος ο Ιωάννης ο Καποδίστριας. Οι ιστορικές πηγές απορρίπτουν το γεγονός ότι κάτι κοινό συνέδεε τις δύο αυτές εταιρείες και ότι ουσιαστικά δεν υπήρχε κανένα είδος συνεργασίας μεταξύ τους.²³⁰

Σύμφωνα με το καταστατικό της τα μέλη της έπρεπε να συνδράμουν οικονομικά. Ανάλογα με το ύψος της συνδρομής που κατέβαλαν στην εταιρεία έπαιρναν τον τίτλο του «Συνήγορου» ή «Ευεργέτη». Ως σημείο αναγνώρισης τους έδιναν ένα χάλκινο ή χρυσό δαχτυλίδι. Τα πανομοιότυπα αυτά δαχτυλίδια είχαν χαραγμένη την παράσταση του Κενταύρου και του Αχιλλέα και είχε εσωτερικά την επιγραφή «ΜΟΥΣΑΓΕΤΩΝ».²³¹

Σύμφωνα με το ίδιο το καταστατικό της κατά το πρώτο έτος της λειτουργίας της μυήθηκαν διακόσια περίπου μέλη, ανάμεσά τους πολλοί εστεμμένοι.²³²

Στα τέλη του 1816 ιδρύεται στο Αμβούργο μυστική οργάνωση με την επωνυμία «Άνδρες Φιλογενείς και Φιλόκαλοι» από τους Ιωάννη Μαυρογένη, Γεώργιο Σταύρο, Βασίλειο Ρίζο και Ζηνόβιο Πώη.²³³ Το καταστατικό της ήταν ίδιο με αυτό «Της Φιλομούσου Εταιρείας της Βιέννης». Πολλοί ιστορικοί τη θεωρούν ως συνέχεια της. Η ιστορικός Ελένη Κούκου, επικαλούμενη επιστολή του Καποδίστρια, υποστηρίζει ότι ιδρύθηκε με τη σύμφωνη γνώμη του καθώς «Η Φιλόμουσος» αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα στη λειτουργία της εξαιτίας της εχθρικής στάσης του Μέτερνιχ. «Η Φιλόμουσος» συνέχισε να λειτουργεί αλλά η νέα εταιρεία δεν ανέπτυξε καμία απολύτως δράση.²³⁴

²²⁹Κ. Χατζόπουλος, «Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18^{ου}-19^{ου} αι.», 06/05/2021

²³⁰Κ. Χατζόπουλος, ό.π.

²³¹Κ. Χατζόπουλος, ό.π.

²³²Κ. Χατζόπουλος, ό.π.

²³³Κ. Χατζόπουλος, ό.π.

²³⁴Κ. Χατζόπουλος, ό.π.

3.23 Φιλική Εταιρεία των εν Γοττίγγη Γραικών

Την περίοδο του 1819 οι φιλελεύθερες ιδέες είχαν μεγάλη ανάπτυξη στα γερμανικά πανεπιστήμια. Ο λόγιος Γεώργιος Ψύλλας (1794-1878²³⁵) εκδότης της πρώτης εφημερίδας που κυκλοφόρησε στην Αθήνα το 1824, περιγράφει στα απομνημονεύματά του, τις ελεύθερες και ριζοσπαστικές ιδέες στις εκεί πανεπιστημιακές κοινότητες. Σε αυτό συνετέλεσε και η μετάφραση των έργων του Γκαίτε στα ελληνικά. Ο σπουδαίος αυτός ποιητής έγραφε στο ημερολόγιό του πως το 1817 οι φιλελεύθερες ιδέες είχαν ασκήσει έντονη επιρροή στους Έλληνες φοιτητές της Ιένας και της Λειψίας.²³⁶

Εντοπίζεται, κατά τον Οκτώβριο του 1819, εταιρεία ιδρυθείσα από Έλληνες φοιτητές με σκοπό *«η συνάλληλος και αμοιβαία ωφέλεια και η προς τα καλά προκοπή των μελών επ αγαθό της Ελλάδας»*.²³⁷ Η εταιρεία αυτή είχε την ονομασία «Φιλική Εταιρεία των εν Γοττίγγη Γραικών». Της εταιρείας αυτής διέπει η ισοτιμία των μελών και οι μεταξύ τους σχέση με «ιερό δεσμό», που θυμίζει παρόμοιο τύπο με αυτόν των Φιλόμουσων Εταιρειών και της Φιλικής Εταιρείας.

Δεν υπάρχουν σαφή ιστορικά στοιχεία για την πορεία της εταιρείας, αν δηλαδή είχε σκοπό να δραστηριοποιηθεί στις ηγεμονίες ή στην Ελλάδα. Ανιχνεύεται η πορεία μελών (Λιβέριος, Παπαδόπουλος) προς Λειψία που στις 15 Απριλίου, Κυριακή των Βαΐων, από τον καθηγητή της φιλοσοφίας W.T.Krug εκφωνήθηκε επαναστατικός λόγος κατά της «δεσποτείας» των τυράννων. Όπως γράφει στην αυτοβιογραφία του είχε δεχθεί παράκληση για την ομιλία αυτή από Έλληνες φοιτητές που επρόκειτο να κατέβουν στην Ελλάδα. Η μετάφραση του λόγου του έγινε από ένα φοιτητή τον Αναστάσιο Πολυζωΐδη, το μελλοντικό δικαστικό που θα αποτελέσει το πρότυπο της αρετής, του ήθους και της εντιμότητας καθώς παρέμεινε αδιάφθορος στην δίκη του Κολοκοτρώνη το 1832.²³⁸

Στις 23 Απριλίου ο Λιβέριος με τον Παπαδόπουλο βρίσκονται στην Πράγα και κατά τα μέσα Μαΐου στην Τεργέστη. Εκεί ο Λιβέριος ήρθε σε επαφή με τον Δημήτριο Υψηλάντη μέσω άλλων ατόμων που ήταν ο σύνδεσμός τους. Στις 11 Ιουνίου ο Λιβέριος αναχώρησε, πιθανότατα μαζί με τον Υψηλάντη, εις την Πελοπόννησο. Στη

²³⁵ «Γεώργιος Ψύλλας», 18/09/2021

²³⁶ Σ. Ματθαίου, «Ένας πεπαιδευμένος στην υπηρεσία της Ελληνικής Επανάστασης», Εταιρεία Μελέτης νέου ελληνισμού, περ. Μνήμων, Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα 12-13 Ιουνίου 2015, «Όψεις της Επανάστασης του 1821», σ.280

²³⁷ Σ. Ματθαίου, ό.π., σ.281

²³⁸ Σ. Ματθαίου, ό.π., σ.282

συνέχεια ανέλαβε την πολιτική και στρατιωτική αρχηγεία της πολιορκίας των Αθηνών ως πληρεξούσιος του Υψηλάντη.²³⁹

3.24 Φιλόλαος Μυστική Εταιρεία

Η Φιλόλαος Μυστική Εταιρεία ιδρύθηκε στο Ναύπλιο την 1^η Μαΐου 1825. Επιλέχθηκε για την σύσταση της εταιρείας αυτής η οικία του Ιωάννου Θεοτόκη, ο οποίος ήταν υπουργός την περίοδο αυτή και δηλωμένος τέκτονας. Ιδρυτής και επικεφαλής της ήταν ο Ιωάννης Κωλέτης. Άλλα ιδρυτικά μέλη ήταν οι Γκίκας Καραχτζάνης, Παναγιώτης Δημητρακόπουλος, Θεόδωρος Βαλιανός και Αδάμ Δούκας.²⁴⁰

Σκοπός της ίδρυσής της, σύμφωνα με το καταστατικό της, ήταν η ομόνοια του ελληνικού έθνους και η επιτυχία της Επανάστασης. Όπως πολλές μυστικές εταιρείες είχαν χαρακτήρα μορφωτικό και πολιτιστικό έτσι και αυτή. Μαρτυρία έχουμε για τη σπουδαία εθνική δράση της σε άρθρο του Παναγιώτη Σούτσου, του αξιόλογου αυτού Φαναριώτου ποιητή και πεζογράφου, με τίτλο «Ο τάφος του Καραϊσκού»²⁴¹ όπου αναφέρει την συγκέντρωση χρημάτων από μέλη της εταιρείας για ενίσχυση του αγώνα του Καραϊσκάκη κατά του Ιμπραήμ Πασά.

3.25 Μυστική Οργάνωση Κάσσα της Ηπείρου

Στο Τσεπέλοβο της Ηπείρου το 1820 συστήνεται μυστική επαναστατική οργάνωση που ονομάζεται Κάσσα της Ηπείρου. Στόχος της εταιρείας αυτής είναι η χρηματοδότηση της Επανάστασης.²⁴² Ιδρύεται από Έλληνες λόγιους Ηπειρώτες όπως τον Αθανάσιο Ψαλίδα, Δημήτριο Αθανασίου και Ιωάννη Βηλαρά. Τα στοιχεία αυτά παραθέτει στην έρευνά του ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Εμμανουήλ Πρωτοψάλτης.

Ήταν η περίοδος που παρατηρούμε αθρόες μετακινήσεις Ελλήνων από τα Γιάννενα στο Ζαγόρι και στα Τζουμέρκα για να γλυτώσουν από τους Τούρκους.²⁴³

²³⁹Σ. Ματθαίου, «Ένας πεπαιδευμένος στην υπηρεσία της Ελληνικής Επανάστασης», Εταιρεία Μελέτης νέου ελληνισμού, περ. Μνήμων, Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα, 12-13 Ιουνίου 2015, «Όψεις της Επανάστασης του 1821», σ.284

²⁴⁰Σ.Ελμαζής, Α.Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, «1821 και Μυστικές Εταιρείες», Απρίλιος 2021, σ.40-41

²⁴¹Εφ. ΗΛΙΟΣ, Ναύπλιο, 24/11/1833 τεύχος 39

²⁴²Σ. Ελμαζής, Α. Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, ό.π., σ.38

²⁴³Σ. Ελμαζής, Α. Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, ό.π., σ.39

Σύμφωνα με υπάρχουσες ιστορικές πηγές, ο γραμματέας του Αλή πασά ονόματι Νικόλαος Λάμπας, παρείχε αμέριστη βοήθεια και συμπαράσταση στους επικεφαλής της οργάνωσης. Ο Βηλαράς δε, επιστρέφοντας το 1801 στα Ιωάννινα από την Ιταλία ήταν ήδη μυημένος σε μυστική απελευθερωτική οργάνωση.

3.26 Οι μυστικές επαναστατικές οργανώσεις των Καρμπονάρων

Η ονομασία του προήλθε από την ιταλική λέξη «carbonari» που σημαίνει «καρβουνιάρης». Το κάρβουνο συμβόλιζε την πηγή της φωτιάς και η φωτιά ως ιερό σύμβολο τη φλόγα της ελευθερίας που θα φώτιζε όλο τον κόσμο με την επικράτηση του επαναστατικού αγώνα.²⁴⁴ Έτσι ονομάστηκαν οι επαναστατικές οργανώσεις που έδρασαν στην Ιταλία κυρίως, αλλά και σε άλλες χώρες όπως Γαλλία, Ισπανία, Ρωσία, τέλη του 18^{ου} μέχρι τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.²⁴⁵

3.26.1 Σκοπός της δράσης

Η Ιταλία κατά το τέλος των Ναπολεόντειων πολέμων βρίσκεται κατακερματισμένη σε πόλεις κράτη. Γίνεται παλινόρθωση της μοναρχίας και η Ιερά Συμμαχία των τριών κρατών, Ρωσίας, Αυστροουγγαρίας και Πρωσίας, καταπνίγει κάθε κίνημα που δημιουργείται με σκοπό την διασφάλιση της απολυταρχίας.

Σκοπός της δράσης των αδελφοτήτων που δημιουργήθηκαν σε μυστικές οργανώσεις είναι η επανένωση των κατακερματισμένων κρατών σε ένα και η επικράτηση της κοινωνικής ισότητας, ανεξαρτησίας και δικαιοσύνης. Διέβλεπαν στη δημιουργία ενός πανευρωπαϊκού κινήματος παρά σε ένα σύνολο τοπικών κινημάτων. Το ίδιο όνειρο εμπνεύστηκαν αργότερα Έλληνες λόγιοι και επαναστάτες όπως ο Ρήγας.

3.26.2 Οργανωτική δομή

Το τελετουργικό και η ιεραρχία της οργανωτικής του δομής πηγάζει από μασωνικά πρότυπα. Το ανώτατο συμβούλιό τους ονομαζόταν «Αρχαία Αγορά» («Alta Vendita»). Δεν γνωρίζουμε τους βαθμούς μύησης αλλά τα σύμβολά τους, από τα στοιχεία της αρχειακής έρευνας, ήταν τα στιλέτα διαφόρων τύπων που στις λάμες τους είχαν διάφορες συμβολικές απεικονίσεις.

²⁴⁴ «Καρμπονάρη», 15/09/2021

²⁴⁵ Χ. Δ. Στασινόπουλος, «Λεξικό της Ελληνικής Επανάστασης του 1821», τ. 2, σ. 342

3.26.3 Γλώσσα επικοινωνίας

Η γλώσσα επικοινωνίας ήταν συμβολική με νοήματα και διάφορους χαρακτηριστικούς κώδικες σημασιολογικού χαρακτήρα. Επίσης χρησιμοποιούσαν θωπείες και λέξεις για αναγνώριση και κατ'επέκταση διασφάλιση της μυστικότητας.

Η ύψωση του χεριού έως τους ώμους και το κατέβασμα κατά μήκος και στη συνέχεια η τοποθέτησή του στη μέση του σώματος, στο ύψος του στομάχου, ονομαζόταν μεταφορικά «σκάλα» διότι ανεβοκατέβαινε σαν τα σκαλοπάτια.

3.26.4 Όρκος

Ο όρκος δινόταν με μυστική τελετουργία στο όνομα της Ελευθερίας, της Ισότητας και της Αρετής. Δεσμεύονταν για να κρατήσουν μυστικά ότι συσχετιζόταν με τις αρχές, τους σκοπούς και τη δράση της εταιρείας και ορκίζονταν επίσης να τρέφουν αδιάλακτο μίσος κατά των τυράννων.

Ο όρκος των μνημένων ήταν: *«να αφιερώνω όλη μου τη ζωή για τον θρίαμβο των ιδανικών της ελευθερίας, της ισότητας και της προόδου, τα οποία αποτελούν την ψυχή όλων των απόκρυφων και φανερών ενεργειών του καρμποναρισμού»*.

3.26.5 Σημαία, Σύμβολα, Χαιρετισμοί

Η σημαία τους απεικόνιζε τρεις οριζόντιες γραμμές. Μία κυανή στο πάνω μέρος, μία κόκκινη στο μέσο και μία μαύρη στο κάτω που συμβόλιζε το καιόμενο κάρβουνο. Διάφορα εσωτερικά σύμβολα που χρησιμοποιούσαν μεταξύ τους ήταν το τρίγωνο με τον οφθαλμό του θεού, στο μέσο η αξίνα, ο πέλεκυς και ο γνώμωνας. Μεταξύ τους χαιρετιόντουσαν ως «εξάδελφοι».

3.26.6 Φιλέλληνες Καρμπονάροι

Κατά τη διάρκεια του αγώνα έχουμε πολλούς Καρμπονάρους που έλαβαν ενεργό μέρος στην Ελληνική Επανάσταση όπως ο Πιέτρο Γκάμπα (1801-1828) είχε συλληφθεί και εξοριστεί από την Ιταλία. Ήταν προσωπικός φίλος του λόρδου Μπάυρον. Πέθανε στο στρατόπεδο στα Μέθανα σε μικρή ηλικία.

Άλλοι σπουδαίοι Καρμπονάροι που έλαβαν μέρος στην ελληνική επανάσταση ήταν ο λόρδος Βύρωνας, ο Κόντε Σανταρόζα που σκοτώθηκε στη Σφακτηρία, ο

Συνταγματάρχης Torella, ο στρατηγός Ροζαρόλ κ.α. Επίσης, ο σπουδαίος ποιητής Ανδρέας Κάλβος ήταν και αυτός μνημένος στον Καρμποναρισμό.

3.26.7 Ιστορικά τεκμήρια για τη δράση των Καρμπονάρων στον ελληνικό χώρο

Εκτός του ότι το κίνημα των Καρμπονάρων ενέπνευσε τους Έλληνες επαναστάτες, δεν υπήρχαν τεκμήρια που αποδείκνυαν ότι δραστηριοποιήθηκαν στον ελληνικό χώρο ως οργάνωση, εκτός των γνωστών φιλελλήνων καρμπονάρων που πολέμησαν στην Ελλάδα.

Ένα ιστορικό στοιχείο όμως αλλάζει άρδην τα μέχρι τώρα δεδομένα. Πρόκειται για μια εμπιστευτική αναφορά (αρχείο Βατικανού) του προξένου του παπικού κράτους στην Κέρκυρα, μαρκησίου Carlode Ribaw-Pier στις 18-30 Ιουλίου 1825 που απευθύνεται στο γραμματέα του κράτους του Βατικανού καρδινάλιο Giuliodella Somagla, ότι υπάρχει μυστική οργανωτική δραστηριότητα στον Ελλαδικό χώρο στη διάρκεια της ελληνικής Επανάστασης, Μιλάει για τις θυσίες των Καρμπονάρων στην ελληνική εθνεγερσία και στη συμβολή τους στην επιτυχία της. Επιπλέον διαπιστώνεται από τα προσκομιζόμενα έγγραφα λειτουργίας κανονικού καρμποναρικού εργαστηρίου στην επαναστατημένη Ελλάδα, στην Κόρινθο το 1822.

Επιπλέον στοιχεία δίνονται για εξακρίβωση από μυστικό αστυνομικό που διείσδυσε στους Καρμπονάρους της Κέρκυρας, ως δήθεν καρμπονάρος, κατόπιν εντολής και ανακάλυψε από έγγραφα του Νικολάου Γκριφώνη που είχε πολεμήσει τον Ιούλιο του 1822 στη μάχη του Πέτα, δεκάδες ονόματα Ευρωπαίων και Ελλήνων καρμπονάρων που έλαβαν μέρος σε αυτήν.²⁴⁶ Ανακάλυψε αντίγραφα ο Βικέντιος Ορντιάντι, ο αρχηγός της αστυνομίας της Κέρκυρας, το δίπλωμα του Γκριφώνη, (Αν. Κόρινθος 1822) και ένα δεύτερο δίπλωμα γραμμένο στα ελληνικά, με ημερομηνία το 1827 για καρμποναρικό εργαστήριο που λειτούργησε στο Ναύπλιο.²⁴⁷ Η υπογραφή του διπλώματος ήταν στα ιταλικά. Επίσης αντέγραψε σημαντικά έγγραφα για τον τρόπο κατήχησης, τον τρόπο μύησης, τον όρκο που έδιναν καθώς και για τις τελετές που διεξήγαγαν στη διαδικασία της μύησης.²⁴⁸

Ο καρμποναρισμός σε αντίθεση με ότι πιστεύεται μέχρι σήμερα έπαιξε θετικότατο και ενεργητικότατο ρόλο στον επαναστατημένο ελληνικό χώρο. Επηρέασε

²⁴⁶Σ.Ελμαζής, Α.Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, «1821 και Μυστικές Εταιρείες», Απρίλιος 2021, σ.104

²⁴⁷Σ. Ελμαζής, Α. Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, ό.π., σ.105

²⁴⁸Σ. Ελμαζής, Α. Καραδάς, Χ. Λάσκη, Μ. Στούκας, ό.π., σ.104

σημαντικά πολλές άλλες επαναστατικές ομάδες καθώς και τη Φιλική εταιρεία που υιοθέτησε στοιχεία από την οργανωτική της δομή και έθεσε τις βάσεις της εθνικής ανεξαρτησίας.

Η Ιερή Συμμαχία με το Συνέδριο του Λάιμπαχ και της Βερόνας κατέπνιξε τους Καρμπονάρους. Οι Έλληνες επαναστάτες παρόλο που ταυτίστηκαν με τους καρμπονάρους από την προαναφερόμενη συμμαχία και κινδύνευσαν να καταδικαστούν κατάφεραν να δώσουν το χαρακτήρα της νόμιμης επανάστασης όλου του έθνους με σκοπό την ανεξαρτησία και την ανάκτηση της αρχαίας πολιτιστικής κληρονομιάς.²⁴⁹

3.27 Εταιρεία Αγίου Όρους

Ο ορθόδοξος ελληνικός κλήρος δημιούργησε κι αυτός δικές του μυστικές οργανώσεις για την προώθηση της επανάστασης. Μία από αυτές και η πιο σημαντική είναι η επονομαζόμενη «Εταιρεία Αγίου Όρους». Πρόκειται για την πρώτη απελευθερωτική θρησκευτική οργάνωση. Ως ιδρυτές φέρονται ο πατήρ Κοσμάς ο Αιτωλός ή ο Χριστόφορος Περραιβός. Οι απόψεις των ιστορικών για τον ιδρυτή δίστανται. Πρόκειται για μια πολύ δραστήρια εταιρεία, η οποία κήρυττε την ορθόδοξη πίστη, και τη φλόγα για την ανεξαρτησία. Ίδρυσε δέκα σχολεία μέσης εκπαίδευσης, 200 κατώτερης, ένα σχολείο στον Προυσσό της Ευρυτανίας και ένα διδασκαλείο στη Ζίτσα της Ηπείρου.²⁵⁰

²⁴⁹Εταιρεία Μελέτης νέου ελληνισμού, περ. Μνήμων, Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα, 12-13 Ιουνίου 2015, «Όψεις της Επανάστασης του 1821», σ.314-316, σ.319

²⁵⁰Γ. Ζώρζος, «Μυστικές Εταιρείες του 1821», Περιοδικό Απολλώνειο Φως, no 1, σ.20-22

Δ' Κεφάλαιο

Ο ρόλος της Εκκλησίας στις μυστικές υπηρεσίες που οδήγησαν στον απελευθερωτικό αγώνα

Ένα θέμα με διφορούμενες απόψεις από ιστορικούς και μελετητές της ελληνικής επανάστασης είναι η σχέση της με την εκκλησία. Το μόνο σίγουρο και αδιαμφισβήτητο είναι ότι η επανάσταση θεμελιώθηκε στην Ορθόδοξη ελληνική πίστη. Ο Υψηλάντης προέτρεπε τους αγωνιστές να πολεμήσουν *«υπέρ πίστεως και πατρίδος»*. Ο Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του τονίζει *«Όταν πήραμε τα όπλα πρώτα είπαμε υπέρ πίστεως και ύστερα υπέρ πατρίδος»*. Όταν τελικά ιδρύθηκε το ελληνικό κράτος το απόφθεγμα *«Αγία, ομοούσιος και αδιαίρετος τριάς»* αποτελεί το πνευματικό θεμέλιο όλων των συνταγμάτων της Ελλάδας. Παρόλα αυτά αρκετοί είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι η Εκκλησία ως θεσμός στάθηκε εμπόδιο στην Επανάσταση του 1821 προβάλλοντας ως αξιόλογο παράδειγμα τον αφορισμό της Επανάστασης και των Φιλικών από τον Πατριάρχη Γρηγόριο Ε'. Το ίδιο όμως νόμισμα έχει δύο όψεις και ο θυμόσοφος λαός μας πάντα πίστευε ότι την αλήθεια από το ψέμα τη χωρίζει μια λεπτή ίνα.

Σε άρθρο του Γιώργου Κεκαυμένου έχουμε μία αναλυτική παρουσίαση του συγκεκριμένου ιστορικού γεγονότος. Στις 24 Φεβρουαρίου 1821, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης από το Ιάσιο της Μολδοβλαχίας ανακοινώνει επίσημα την έναρξη της Επανάστασης. Λίγες μέρες αργότερα, μαθαίνοντας ο Σουλτάνος τα νέα, ζητά από τους μουσουλμάνους να επιστρέψουν στην παλιά στρατιωτική ζωή τους, να οπλοφορούν και να είναι ετοιμοπόλεμοι. Το διάταγμα αυτό έθεσε σε κίνδυνο τις ζωές αθώων χριστιανών καθώς οι μουσουλμάνοι τους έβλεπαν πλέον ως κινούμενους στόχους.²⁵¹

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' ήταν μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Με την εξέγερση των Φιλικών στη Μολδοβλαχία και με τη στάση του Σουλτάνου απέναντι στους Έλληνες καθώς και με την πίεση που δεχόταν από την Υψηλή Πύλη και κατανοώντας ότι οι θηριωδίες που θα ακολουθούσαν από τους Οθωμανούς θα ισοδυναμούσαν με γενοκτονία των πιστών του, σε συνεργασία πάντα με την Φιλική Εταιρεία προχώρησε στον αφορισμό της μυστικής αυτής οργάνωσης και του κινήματος του οποίου ηγήθηκαν ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και ο

²⁵¹ Γ. Κεκαυμένος, *«Ο Αφορισμός της Επανάστασης στη Μολδοβλαχία από τον Γρηγόριο Ε και τα ιστορικά του συμφραζόμενα»*, 30/12/2018

Μιχαήλ Σούτσος. Ο αφορισμός αφορούσε και όλους όσους υποστηρίζαν τους επαναστάτες. Παρόλα αυτά ο αφορισμός δεν είχε καμία αρνητική απήχηση στην Επανάσταση.

Οι μελετητές θίγοντας το θέμα του αφορισμού κατέληξαν ότι ο Γρηγόριος Ε΄ αφόρισε την Επανάσταση δύο φορές. Ο πρώτος αφορισμός έγινε στις 11 Μαρτίου 1821 όταν ο ίδιος ο Σουλτάνος διατάσσει τον αφορισμό της και η διαταγή του αυτή εγκρίνεται και από το Ρώσο πρέσβη Στρογκανώφ.

Την ίδια ημέρα, Παρασκευή, ο Γρηγόριος εκδίδει τον πρώτο αφορισμό ο οποίος δεν εκφωνείται στην Κυριακάτικη λειτουργία και κρατείται μυστικός. Ο αφορισμός είχε εκδοθεί χειρόγραφα και όχι εκτυπωμένος σε μονόφυλλο. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα όταν οι επίσκοποι τον παραλάμβαναν να τον αντέγραφαν με το χέρι, έτσι καθυστέρουσε η διάδοσή του στο ποίμνιό τους. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό του πρώτου αφορισμού ήταν γεμάτος από αδιανόητα λάθη καθώς συμπεριλάμβανε ανύπαρκτους Μητροπολίτες και Μητροπόλεις. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι αποδέκτης του πρώτου αφορισμού ήταν ο Μητροπολίτης Μολδαβίας Βενιαμίν, ο ίδιος πνευματικός ηγέτης που δύο μήνες πριν είχε ευλογήσει το κίνημα του Υψηλάντη.²⁵²

Όπως προανέφερα ο Γρηγόριος Ε΄ ήταν Φιλικός. Άρα αγωνιζόταν και αυτός μαζί με τους υπόλοιπους για τον εθνικό ξεσηκωμό. Ως Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ήταν ο θρησκευτικός ηγέτης ολόκληρου του έθνους. Σε συνεργασία με τους Φιλικούς απέρριψαν το ενδεχόμενο να μην αφορίσει την Επανάσταση αν του το ζητούσε ο Σουλτάνος γιατί αυτό θα σήμαινε ανυπακοή του στην Υψηλή Πύλη, και θα είχε ως αποτέλεσμα τα αντίποινά του προς τους Χριστιανούς και τη γενοκτονία τους. Έτσι αποφασίστηκε ο Γρηγόριος Ε΄ να είναι το δόλωμα των Φιλικών στο Σουλτάνο. Πρόκειται για ιστορική άποψη που ασπάζονται και Τούρκοι ιστοριογράφοι οι οποίοι θεωρούν πανέξυπνη την κίνηση του Πατριάρχη να αφορίσει άμεσα την Επανάσταση όταν του το ζήτησε ο Σουλτάνος. Όλοι οι οπλαρχηγοί μέσω του συνδέσμου τους, της Φιλικής Εταιρείας, γνώριζαν εκ προοιμίου για τον αφορισμό. Φρόντισαν να ενημερώσουν τους αγωνιστές ότι ο αφορισμός ήταν προσποιητός και πως η Εκκλησία συνέχιζε να ευλογεί την εθνική εξέγερση.²⁵³

²⁵²Θ.Μπούνταλης, «Για τον αφορισμό της Επανάστασης από τον Γρηγόριο Ε΄», 25/03/2021

²⁵³Α. Κωστάρας: «Γρηγόριος ο Ε΄. Προδότης του έθνους ή Έθνομάρτυρας», 22/03/2017

Ο Σουλτάνος μετά τον πρώτο αφορισμό περίμενε να σταματήσει η εξέγερση των Ελλήνων. Αντίθετα αυτή άναβε όλο και πιο πολύ και τον προβλημάτισε. Για αυτό όταν ο Πατριάρχης απουσίαζε από το πατριαρχικό ναό, έστειλε ανθρώπους του να ερευνήσουν τα προσωπικά αρχεία του Γρηγορίου Ε΄. Εκεί βρέθηκαν οι επιστολές του Πατριάρχη σε διάφορους επισκόπους στους οποίους αποκάλυπτε ότι υποκρίνεται ενώπιον του Σουλτάνου και κρυφά συνεχίζει να υπερασπίζεται τον Αγώνα. Ο Σουλτάνος ενημερώθηκε σχετικά με τη στάση του Πατριάρχη και ζήτησε την έκδοση ενός γνήσιου αφορισμού που θα τυπωνόταν σε μονόφυλλο.

Μετά το δεύτερο αφορισμό του Γρηγορίου Ε΄, ο οποίος υπογράφηκε στις 27 Μαρτίου 1821 από εικοσιτρείς αρχιερείς, ο Σουλτάνος διατάσσει τον απαγχονισμό του. Έμπιστοι φίλοι του Πατριάρχη μαθαίνοντας τα σχέδια του Σουλτάνου προτείνουν να τον φυγαδεύσουν αλλά αυτός αρνείται με την πεποίθηση ότι πεθαίνει για τη σωτηρία της πατρίδας του.

Τούρκοι ιστορικοί που μελετούν το 1821 συνομολογούν ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που βρέθηκαν στο γραφείο του δείχνουν ξεκάθαρα ότι ο Πατριάρχης Γρηγόριος Ε΄ δεν ήταν προδότης της ελληνικής εθνεγερσίας όπως πολλοί Έλληνες ιστορικοί εσφαλμένα υποστηρίζουν αλλά προδότης της εμπιστοσύνης του Σουλτάνου ο οποίος εντέλει τον τιμώρησε σκληρά, δια απαγχονισμού, για αυτήν του την παρασπονδία.²⁵⁴

Εξάλλου, ο ίδιος ο Αλέξανδρος Υψηλάντης με οδηγίες που έστειλε προς τους οπλαρχηγούς της Πελοποννήσου δικαιολογεί τον αφορισμό του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε΄.

«Ο μεν Πατριάρχης βιαζόμενος παρά της Πόρτας σας στέλει αφοριστικό και εξάρχους παρακινώντας σας να ενωθείτε με την Πόρταν. Εσείς όμως να θεωρείτε ταύτα ως άκυρα, καθόσον γίνονταν με βία και δυναστείαν και άνευ θελήσεως του Πατριάρχου. Υπογράφων, απεμάκρυνε τας υπόνοιαις της Πύλης περί συμμετοχής εις το κίνημα επισήμων κύκλων, μη υπογράφων θα επιβεβαίωι τας υπονοίας ότε δεινή επίπτουσα η τιμωρία του τυράννου κατά των βυρσοδομούντων θα ενέκρου το κίνημα πριν η εκραγή.»²⁵⁵

Εν κατακλείδι παρά τις διαφορετικές απόψεις ιστορικών η Εκκλησία έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην Επανάσταση. Ας μην ξεχνάμε την ένθερμη στάση του Κοσμά

²⁵⁴ Α. Κωστάρας: «Γρηγόριος ο Ε΄. Προδότης του έθνους ή Έθνομάρτυρας», 22/03/2017

²⁵⁵ Α. Κωστάρας, ό.π.

του Αιτωλού που διαλαλούσε παντού ότι μέσα από τα σχολεία και την ορθοδοξία θα έρθει η απελευθέρωση του Γένους. Πολλά είναι τα ονόματα αρχιερέων και ενεργών μελών της Φιλικής Εταιρείας που συμμετείχαν δυναμικά στην Επανάσταση. Ο επίσκοπος Παλαιών Πατρών Γερμανός, ανιψιός του Πατριάρχη Γρηγορίου Ε, ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Διονύσιος, ο Παπαφλέσσας, ο Μητροπολίτης Κρήτης Γεράσιμος Παρδάλης και άλλοι. Η Εκκλησία ήταν παρούσα σε όλη τη διάρκεια του αγώνα για την ελευθερία και αποτέλεσε το λίκνο, την τροφή και τον φρουρό της Εθνικής μας συνείδησης.²⁵⁶

²⁵⁶ Α. Κωστάρας: «Γρηγόριος ο Ε΄. Προδότης του έθνους ή Έθνομάρτυρας», 22/03/2017.

Ε' Κεφάλαιο

Η λογοτεχνική προσέγγιση ως ιστορική εργαλειοποίηση για το μυστικό εταιρισμό

Από τα παιδικά μας χρόνια στο σχολείο μαθαίναμε ότι η Ελλάδα βρίσκεται σε ένα καίριο γεωγραφικό σημείο καθώς είναι το σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Μέσα τόσο από ιστορικές αλλά και από πνευματικές πηγές όπως είναι η τέχνη και η λογοτεχνία μπορούμε να αντλήσουμε πληροφορίες για την επαναστατημένη Ελληνική συνείδηση.

Αρχικά οι πολιτικές δυνάμεις των ξένων κρατών ήταν ιδιαίτερα εχθρικές και αρνητικές όσο αφορούσε την Ελληνική Επανάσταση και κάθε επανάσταση γενικότερα. Η σκέψη των απλών ανθρώπων ήταν διαφορετική από των κυρίαρχων δυνάμεων της εποχής αυτής. Αυτοί οι κοινοί άνθρωποι δημιούργησαν αρχικά ένα τεράστιο μυστικό ρεύμα που οδήγησε στον φιλελληνισμό.

Οι προηγηθείσες επαναστάσεις, γαλλική και αμερικανική ήταν αυτές που άλλαξαν την όψη του Δυτικού κόσμου. Για πρώτη φορά ο λαός συνειδητοποιεί τη συνολική του δύναμη απέναντι στα ισχύοντα καθεστώτα και επαναστατεί για τα ιδανικά της ελευθερίας, ισότητας και αδελφότητας. Όταν ξεσπά η ελληνική επανάσταση οι ξένοι θέλησαν να διατηρήσουν τη σχέση τους με την οθωμανική αυτοκρατορία εξαιτίας των εμπορικών και πολιτικών συμφερόντων που είχαν με την Πύλη. Αυτή η πολιτική οδήγησε στο θάνατο τον Ρήγα Φεραίο που ωθούσε στην επανάσταση όλους τους καταπιεσμένους λαούς μέσα από τα πολεμικά του ποιήματα και όλο του το έργο γενικότερα για την εκπλήρωση του παμβαλκανικού του ονείρου .

«Βούλγαροι κι Αρβανίτες, Αρμένιοι και Ρωμιοί,

Αράπηδες και άσπροι με μια κοινή ορμή

Για την ελευθερία να ζώσουμε σπαθί,

Να σφάζουμε τους λύκους που το ζυγό βαστούν

Και χριστιανούς και Τούρκους σκληρά τους τυρανούν». (Θούρειος)²⁵⁷

Στο λογοτεχνικό κείμενο «Η σούπα των Καλών Εξαδέλφων» αναδεικνύεται ο μυστικός εταιρισμός που με το πέρασμα των χρόνων απέκτησε χιλιάδες μέλη και προώθησε μεγάλες πνευματικές και πολιτικές επαναστάσεις. Τα σύμβολα που παρουσιάζονται εδώ «τροφή», «ξύλα», «φύλλα», «χώμα», οι κώδικες αναγνώρισης

²⁵⁷Χ.Λάσκη, «Επανάσταση, Μυστικές Εταιρείες, Ρομαντικές Πένες», 25/03/2021

και η ιεραρχία των οργανώσεων «δάσκαλοι», «Καλοί Εξάδελφοι» μας παραπέμπουν σε μυστική οργάνωση. Η επιθυμία «να εισέλθει στο *Τάγμα μας*» είναι η ένταξη στην κρυφή οργάνωση. Στον όρκο των μυστικών οργανώσεων μας οδηγεί ο στίχος «*υπόσχομαι και υποχρεώνομαι λόγω τιμής(.....) να παράσχω σε κάθε Καλό Εξάδελφο όλη τη βοήθεια που έχω στη διάθεση μου*».²⁵⁸

Η Φιλική Εταιρεία και άλλες μυστικές οργανώσεις βοήθησαν σημαντικά την επανάσταση καλλιεργώντας το φιλελληνισμό, ασκώντας επιρροή σε ξένες κυβερνήσεις, διοχετεύοντας την με χρήματα, πολεμοφόδια, και τρόφιμα. Μεγάλος ήταν ο αριθμός φιλελλήνων που πέθαναν στα πεδία της μάχης. Δεκάδες ήταν αυτοί που διέθεσαν την περιουσία τους και την ίδια τους τη ζωή για να συνεισφέρουν στην ομαλή λειτουργία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους όσο αφορά τη διοίκηση, την οικονομία, την εκπαίδευση και τις στρατιωτικές υποδομές.

Η ελληνική επανάσταση στηρίχτηκε κυρίως σε άγνωστα άτομα που με τον εθελοντισμό τους και την ανωνυμία τους, μέσα από τις διάφορες μυστικές οργανώσεις έγραψαν άρθρα, λογοτεχνία, ιστορία, διαμορφώνοντας έτσι, με το δικό τους τρόπο συνειδήσεις. Οι πνευματικοί άνθρωποι της Ευρώπης έτρεφαν θαυμασμό προς την Ελλάδα γιατί είχαν πλήρη συνείδηση της Ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ήταν ανοιχτόμυαλοι και στην παρούσα κατάστασή της μέσα από τα ερείπια και τη σκλαβιά κατόρθωσαν με το έργο τους να σπείρουν την ιδέα της «εξέγερσης», της «απελευθέρωσης» και της «επανάστασης».

Ο Διονύσιος Σολωμός ως Φιλικός μέσα από την ποίηση του παρουσιάζει την Ελληνική εξέγερση και προβλέπει τη λευτεριά.

«Με τα ρούχα αιματωμένα / ξέρω ότι έβγαινες κρυφά/ να γυρεύεις εις τα ξένα / άλλα χέρια δυνατά.

Μοναχή το δρόμο επήρες, / εξανάλθες μοναχή/ δεν είν' εύκολες οι θύρες, / εάν η χρεία τες κουρταλεί.[...]

Ναι· αλλά τώρα αντιπαλεύει / κάθε τέκνο σου με ορμή,/ που ακατάπαυστα γυρεύει /ή τη νίκη ή τη θανή.

*Απ' τα κόκαλα βγαλμένα / των Ελλήνων τα ιερά,/ και σαν πρώτα ανδρειωμένα, / χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά!»*²⁵⁹

²⁵⁸Χ.Λάσκη, «Επανάσταση, Μυστικές Εταιρείες, Ρομαντικές Πένες», 25/03/2021

²⁵⁹Χ.Λάσκη, ό.π.

Ο Ανδρέας Κάλβος ως καρμπονάρος ήταν ο ποιητής που βροντοφώναξε
«θέλει αρετήν και τόλμην η ελευθερία».

*Και τοιούτοι, εμπρός σας /εγώ να γονατίσω!/
Η γη ας σεισθή, εις το βάραθρον/ η βροντή τ' ουρανού /ας με τινάξη
προτού σας ατιμήσω, /ω γόνατά μου.
Ατάρακτον / έχω το βλέμμα οπότεν / το καταβάσω εις πρόσωπον / ενός τυράννου»
«Όσοι το χάλκεον χέρι /βαρύ του φόβου αισθάνονται,
ζυγόν δουλείας ας έχωσι· /θέλει αρετήν και τόλμην /η ελευθερία»²⁶⁰*

Ο Άγγλος φιλέλληνας και ρομαντικός ποιητής Percy Shelley, ο οποίος είχε σχέση με τους Φιλικούς εκθειάζει κάθε τι ελληνικό και διαμηνύει πως όλοι είμαστε Έλληνες εφόσον τόσο οι νόμοι όσο και η θρησκεία και κάθε μορφής τέχνη στηρίζεται σε ελληνικά πρότυπα.

*«Η Ελλάδα και τα θεμέλιά της είναι/ χτισμένα κάτω από την παλίσροια του πολέμου
Βασισμένα στην κρυστάλλινη θάλασσα/ της σκέψης και της αιωνιότητας.»
«Είμαστε όλοι Έλληνες. Οι νόμοι μας, η λογοτεχνία μας, η θρησκεία μας, οι τέχνες μας
όλες έχουν τη ρίζα τους στην Ελλάδα [...] που τώρα σηκώνεται ξανά από τις
στάχτες.»²⁶¹*

Ο Γερμανός λογοτέχνης Johann Wolfgang von Goethe, «ελευθεροτέκτονας» συσχετιζόμενος με τους «Ίλλουμινάτι» τόνισε πως

«η Ελλάδα για την ανθρωπότητα είναι ότι το μυαλό και η καρδιά για το ανθρώπινο σώμα».

«Ό,τι είναι το μυαλό και η καρδιά για το ανθρώπινο σώμα, είναι η Ελλάδα για την ανθρωπότητα.»

«Άκουσα στον Άγιο Πέτρο της Ρώμης το Ευαγγέλιο σε όλες τις γλώσσες. Η Ελληνική αντήχησε άστρο λαμπερό μέσα στη νύχτα...»

«Από όλους τους λαούς, οι Έλληνες ονειρεύτηκαν τη ζωή με τον πιο όμορφο τρόπο.»²⁶²

Ο πασίγνωστος Βίκτωρ Ουγκώ, Γάλλος ρομαντικός ποιητής μνημένος στο «Ροδοσταυρισμό» και «ελευθεροτεκτονισμό» περιγράφει όλο συναίσθημα τη σφαγή της Χίου.

«Τούρκοι διαβήκαν. Χαλασμός, θάνατος πέρα ως πέρα.

Η Χίο, τ' όμορφο νησί, μαύρη απομένει ζέρα [...]

²⁶⁰Χ.Λάσκη, «Επανάσταση, Μυστικές Εταιρείες, Ρομαντικές Πένες», 25/03/2021

²⁶¹Χ.Λάσκη, ό.π.

²⁶²Χ.Λάσκη, ό.π.

*Ερμιά παντού. Μα κοίταξε κι απάνου εκεί στο βράχο,
 στου κάστρου τα χαλάσματα κάποιο παιδί μονάχο
 κάθεσαι, σκύβει θλιβερά [...]*

*—Φτωχό παιδί, που κάθεσαι ξυπόλυτο στις ράχες
 για να μην κλαις λυπητερά, τ' ήθελες τάχα να 'χες; [...]
 —Διαβάτη, μου κράζει το Ελληνόπουλο με το γαλάζιο μάτι:
 Βόλια, μπαρούτι θέλω. Να.»²⁶³*

Ο Λόρδος Βύρων, ο οποίος πέθανε στην Ελλάδα, εξυμνεί το χαμένο μεγαλείο της και την καλεί να μην εμπιστευτεί τις ξένες πολιτικές δυνάμεις αλλά τα δικά της παιδιά.
*«Ωραία Ελλάδα! / Θλιβερό κειμήλιο περασμένης ομορφιάς! Αθάνατη, κι όμως χαμένη! /
 Αν κι έκπτωτη, μεγάλη!»*

*«Μην εμπιστεύεσαι την ελευθερία σου στους Φράγκους / Έχουν βασιλιάδες που
 αγοράζουν και πουλούν / Σε ντόπια σπαθιά και ντόπιους μαχητές / βρίσκεται η μόνη
 ελπίδα για θάρρος.»*

*«Κλίμα των αλησμόνητων γενναίων! Που η γη του, από την πεδιάδα ως τη σπηλιά του
 βουνού / Ήταν της Ελευθερίας σπίτι ή της Δόξας τάφος! / Ναέ των ισχυρών! Είναι
 δυνατόν μόνο αυτό να απέμεινε από εσένα; / [...] Σήκω και κάνε τις πάλι δικές σου /
 Άρπαξε από τις στάχτες των πατέρων σου / τις σπίθες της παλιάς φωτιάς τους.»*

*«Τα βουνά κοιτούν τον Μαραθώνα / Και ο Μαραθώνας τη θάλασσα κοιτά / Κι εκεί
 ρεμβάζοντας μια ώρα μοναχός / Ονειρεύτηκα πως η Ελλάδα μπορεί ακόμα να είναι
 ελεύθερη.»*

*«Απόθεσέ με πάνω στου Σουνίου τον μαρμάρينو γκρεμό / Όπου κανείς, μόνο τα κύματα
 κι εγώ /*

*Θ' ακούμε ν' απλώνονται ψιθυριστά τα λόγια μας / Κι εκεί, σαν τον κύκνο, άφησέ με να
 τραγουδήσω και να πεθάνω.»²⁶⁴*

Ο Αλεξάντερ Σεργκέγεβιτς Πούσκιν, γνωστός φιλέλληνας μνημένος Φιλικός και δημιουργός της νεότερης ρωσικής λογοτεχνίας, εμψυχώνει την Ελλάδα να αντέξει την επανάστασή της. Της υπενθυμίζει παλαιότερες εξεγέρσεις της και της ζητά να είναι αντάξια της θυσίας του Ρήγα και του λόρδου Βύρωνα.

*«Εμπρός, στηλώσου, Ελλάδα επαναστάτισσα, βάστα γερά στο χέρι τ' άρματά σου!
 Μάταια δεν ξεσηκώθηκεν ο Όλυμπος, η Πίνδο, οι Θερμοπύλες – δόξασμά σου.*

²⁶³Χ.Λάσκη, «Επανάσταση, Μυστικές Εταιρείες, Ρομαντικές Πένες», 25/03/2021

²⁶⁴Χ.Λάσκη, ό.π.

*Απ' τα βαθιά τους σπλάχνα ξεπετάχτηκεν η λευτεριά σου ολόφωτη,
γενναία κι απ' τον τάφο του Σοφοκλή, απ' τα μάρμαρα της Αθήνας, πάντα ιερή και νέα.
Θεών κι ηρώων πατρίδα, σπάζεις άξαφνα το ζυγό σου και την ενάντια Μοίρα
με τον ήχο, που βγάνει του Τυρταίου σου, του Μπαίρον και του Ρήγα η άξια λύρα».*²⁶⁵

Συνοπτικά, στο κεφάλαιο αυτό είδαμε πώς πολλοί Έλληνες και ξένοι άνθρωποι της τέχνης είχαν ασπαστεί διάφορα μυστικά κινήματα που το κοινό τους στοιχείο ήταν η εξέγερση για την απόκτηση της δημοκρατίας, της ελευθερίας, και της ισοτιμίας. Μέσα από την εργογραφία τους μεταλαμπάδευσαν το ένδοξο παρελθόν της Ελλάδας και πρότειναν την αναγέννησή της από τις στάχτες σαν ένα νέο φοίνικα. Παρόλα αυτά κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η ελληνική επανάσταση ήταν έργο των μυστικών εταιριών μόνο. Αυτό που θεωρώ ότι κατάφεραν είναι ότι διέσπειραν τα ιδεώδη τους μέσω ενός κατάλληλου μυστικού και υπόγειου συστήματος διασυνδέσεων και πως τα εμπλεκόμενα πρόσωπα, το καθένα με το δικό του τρόπο, συμμετείχε στην ώθηση της Ελληνικής εξέγερσης.

²⁶⁵Χ.Λάσκη, «Επανάσταση, Μυστικές Εταιρείες, Ρομαντικές Πένες», 25/03/2021

ΣΤ' Κεφάλαιο

Ο ρόλος της Ελληνίδας στην Ελληνική Επανάσταση και η εμπλοκή της με τις μυστικές οργανώσεις

Ως γνωστό οι γυναίκες τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα ήταν αποκλεισμένες από την ανδροκρατούμενη κοινωνία της συγκεκριμένης εποχής. Παρόλα αυτά κάποιες κατάφεραν να ανορθώσουν το ύψος τους και να συμμετέχουν σε οργανώσεις που προετοιμάζαν το έδαφος για την απελευθέρωση της Ελλάδας.²⁶⁶

Παρόλο που το καταστατικό απαγόρευε ρητά την είσοδο των γυναικών στη Φιλική Εταιρεία, στην πορεία με την εξάπλωση της σε ένα ευρύτερο γεωγραφικό χώρο, πολλές γυναίκες μυήθηκαν στο μυστικισμό της. Το σύνθημα για τη μύηση των γυναικών το έδωσε ο ίδιος ο Σκουφάς, πρωτεργάτης της Φιλικής όταν όρισε τη μύηση της κυρά Βασιλικής, κόρης του Κίτσου Κονταξή, προκρίτου της Πελοποννήσου. Πρόκειται για τη γνωστή κυρά Βασιλική που έκλεψε από μικρή ο Αλή πασάς και την έκανε γυναίκα του, για τη γυναίκα που εκμεταλλεύτηκε την αγάπη του παντοδύναμου Αλή Πασά για να σώσει από βέβαιο θάνατο συμπατριώτες της.²⁶⁷

Τους ιστοριογράφους και ιστοριοδίφες τους χαρακτήριζε μία ανδροκρατική αντίληψη γύρω από τον πόλεμο, τον απελευθερωτικό αγώνα, για αυτό και δεν εξοικειώθηκαν ποτέ με την ιδέα ότι η γυναίκα ήταν ισότιμη με τον άνδρα, προσέφερε, αγωνίστηκε και δεινοπάθησε στα χρόνια της εθνικής εξέγερσης. Για αυτό ακριβώς το λόγο δεν έχουμε καταγεγραμμένη τη συνολική συνεισφορά τους στον αγώνα, γνωρίζουμε κυρίως για αυτές από περιηγητές της εποχής, τα δημοτικά τραγούδια και από διάφορα έργα Φιλελλήνων εικαστικών.²⁶⁸

Για αυτό θα ήταν ανορθόδοξο εκ μέρους μου αν δεν έκανα ειδική μνεία και στο ρόλο που έπαιξαν οι γυναίκες στη μυστική επαναστατική οργάνωση της Φιλικής Εταιρείας. Σε όλες τις πηγές συναντάμε ονόματα επιφανών κυρίως ανδρών που συμμετείχαν σε αυτή. Υπάρχουν λίγες πληροφορίες που μας προσδίδουν το ρόλο και τη συμμετοχή των γυναικών στη Φιλική Εταιρεία. Πολλοί τις θεωρούν αμφισβητήσιμες. Είναι γεγονός όμως ότι τα μέλη τηρούσαν άκρα μυστικότητα για τη

²⁶⁶Β.Λάζου, «Γυναίκες και Επανάσταση», 2021

²⁶⁷Ε. Γιαννοπούλου, «Γυναίκες στη Φιλική Εταιρεία και στην προετοιμασία της επανάστασης», 22/05/2021

²⁶⁸Ε. Γιαννοπούλου, ό.π.

συγκεκριμένη οργάνωση, έδιναν όρκο πίστης σε αυτήν, επικοινωνούσαν με κώδικες, συνθηματικές λέξεις και κυρίως ψευδώνυμα, για αυτό και είναι δύσκολο να γνωρίζουμε τον ακριβή ρόλο των γυναικών στην οργάνωση. Βέβαια στο καταστατικό απαγορευόταν ρητά η συμμετοχή των γυναικών.²⁶⁹

6.1 Ελισάβετ Υψηλάντη

Όλοι μας γνωρίζουμε τους αδερφούς Αλεξάνδρο και Δημήτριο Υψηλάντη καθώς και για τη συμμετοχή τους στη Φιλική Εταιρία και τον καθαρά επαναστατικό τους ρόλο στα πεδία των μαχών. Ελάχιστοι όμως συσχέτισαν τα δύο αυτά πρόσωπα με μία σημαντική γυναίκα παρόλο που ο λαός μας συχνά χρησιμοποιεί την παροιμιώδη έκφραση *«πίσω από έναν μεγάλο άνδρα κρύβεται μία σπουδαία γυναίκα»*. Στην περίπτωση των αδερφών Υψηλάντη η σημαντική αυτή γυναίκα ήταν η μητέρα τους, η Ελισάβετ Υψηλάντη.

Πρόκειται για μία Ελληνίδα αριστοκράτισσα με βορειοηπειρώτικη καταγωγή που υπήρξε η δεύτερη σύζυγος του ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνου Υψηλάντη. Ήταν η γυναίκα που με το πρόσχημα φιλολογικών συζητήσεων οργάνωνε τις προκαταρκτικές συναντήσεις εξεχουσών προσωπικοτήτων της εποχής στην έπαυλή της. Οι συναντήσεις αυτές οδήγησαν στην ίδρυση της μυστικής Φιλικής Εταιρείας. Αναπόφευκτο λόγω της δράσης της ήταν να είναι μία από τις πρώτες Ελληνίδες που μυήθηκαν στη Φιλική Εταιρεία. Εκτός από την ευχή που έδωσε στους γιους της Αλέξανδρο και Δημήτριο Υψηλάντη για να συμμετέχουν στον ελληνικό απελευθερωτικό αγώνα προσέφερε και όλη της την περιουσία για το σκοπό αυτό. Θεωρείται η *«πρωτομάννα των Φιλικών»*.²⁷⁰

6.2 Κυριακή Ναύτη

Η Κυριακή Ναύτη ήταν σύζυγος του γιατρού Μιχάλη Ναύτη. Λίγο πριν την έναρξη του αγώνα, στις αρχές του 1820, ανακαλύπτει στο γραφείο του άντρα της, ο οποίος είχε ήδη μυηθεί στη Φιλική Εταιρεία, επίσημα έγγραφα που αφορούσαν τη δράση της μυστικής αυτής οργάνωσης. Όπως ήταν αυτονόητο το γεγονός αυτό σκανδάλισε τα μέλη της εταιρείας που πίστεψαν ότι η Κυριακή Ναύτη έβαζε σε κίνδυνο τη δράση και τη μυστικότητα της οργάνωσης. Οι Φιλικοί αντιμετώπισαν ένα

²⁶⁹Ξ. Α. Μπρουτζάκης, *«Οι Ελληνίδες της Επανάστασης. Γυναίκες και Φιλική Εταιρεία»*, 24/03/2021

²⁷⁰Ξ. Α. Μπρουτζάκης, ό.π.

ηθικό δίλημμα, τί μπορούσαν να κάνουν με τη γυναίκα του γιατρού. Τελικά αποφάσισαν να μυσήσουν κι αυτήν στην οργάνωση και όπως αποδείχτηκε αργότερα δεν είχαν άδικο καθώς η ίδια ανέλαβε να συγκεντρώσει χρήματα για την προετοιμασία της Επανάστασης. Κατάφερε σε μία αποστολή της στη Σμύρνη να συγκεντρώσει τρεις χιλιάδες γρόσια για την Ελλάδα. Τα κοσμήματα της και ένα μέρος από την πατρική της περιουσία τα διέθεσε στον αγώνα. Θεωρείται πως είναι η πρώτη γυναίκα που ορκίστηκε στη Φιλική Εταιρεία.²⁷¹

6.3 Μαριγώ Ζαραφοπούλου

Στην Κωνσταντινούπολη συναντάμε τη Μαριγώ Ζαραφοπούλου. Η δράση της ως Φιλικός ήταν η κατασκοπεία. Όταν ανακαλύφθηκε η προδοσία του Φιλικού Ασημάκη Θεοδώρου, ο οποίος μετέφερε στους Τούρκους την επικείμενη πρόθεση των Ελλήνων να εξεγερθούν, ανέλαβε να μαθαίνει πληροφορίες σχετικά με αυτόν και να τις μεταφέρει στην οργάνωση. Όταν η δράση της έγινε γνωστή συνελήφθη, φυλακίστηκε και εξορίστηκε.

Είναι επίσης η γυναίκα που βοήθησε να δραπετεύσουν οι γιοι του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, όταν αυτοί ήταν αιχμάλωτοι στην Κωνσταντινούπολη. Η ίδια έφυγε από την Πόλη κυνηγημένη παίρνοντας μαζί της ένα μεγάλο χρηματικό ποσό, έφτασε στην Ύδρα και διέθεσε το ποσό αυτό για τις ανάγκες του αγώνα. Μετά την άφιξη της στην Ύδρα πήγε στην Πελοπόννησο. Εκεί συνέχισε την κατασκοπική της δράση. Οι Κολοκοτρώνης και Υψηλάντης της ζήτησαν να γίνει η κατάσκοπός τους μέσα στην Τριπολιτσά και το Ναύπλιο. Κατά τη διάρκεια του αγώνα παντρεύτηκε τον αξιωματικό Στεφάνου ο οποίος πέθανε στον Αγώνα. Η ίδια πέθανε άπορη το 1865. Την σημαντική της δράση και προσφορά πιστοποιούν με έγγραφά τους σπουδαίοι οπλαρχηγοί όπως ο Νικηταράς και ο Γενναίος Κολοκοτρώνης.²⁷²

6.4 Ευφροσύνη Νέγρη

Η συγγραφέας Παρρέν κάνει μία αναφορά στη γυναίκα Φιλικό Ευφροσύνη Νέγρη. Πρόκειται για Φαναριώτισα, κόρη του δραγουμάνου Νικόλαου Μαυρογένη και σύζυγο του καϊμακάμη της Μολδοβλαχίας Κωνσταντίνου Νέγρη.²⁷³ Η ίδια είχε

²⁷¹ Ξ. Α. Μπρουτζάκης, «Οι Ελληνίδες της Επανάστασης. Γυναίκες και Φιλική Εταιρεία», 24/03/2021

²⁷² Ξ. Α. Μπρουτζάκης, ό.π.

²⁷³ «Ευφροσύνη Νέγρη», 28/07/2021

μετατρέψει την οικία της στην Πόλη σε χώρο συνάντησης και συναθροίσεων μελών της Φιλικής Εταιρείας. Το σπίτι της στην Κωνσταντινούπολη χρησιμοποιήθηκε επίσης ως κρυψώνα όπλων και εγχειριδίων που στην πορεία προμήθευε σε μελλοντικούς αγωνιστές της Επανάστασης.²⁷⁴

6.5 Σεβαστή Κρουστάλα Ξάνθου

Η Σεβαστή Κρουστάλα Ξάνθου ήταν η σύζυγος του ιδρυτή της Φιλικής Εταιρείας Εμμανουήλ Ξάνθου τον οποίο παντρεύτηκε το 1815 ένα χρόνο μετά την ίδρυση της συγκεκριμένης οργάνωσης. Όταν ξέσπασε η Επανάσταση του 1821 έφυγε από την Κωνσταντινούπολη μαζί με τη μητέρα και τις αδελφές της με τελικό προορισμό την εγκατάστασή τους στο Κισνόβι.

Ο σύζυγός της απουσίαζε για αρκετό καιρό, αρχικά λόγω της ευθύνης του για την οργάνωση της Επανάστασης και στη συνέχεια λόγω του εγκλεισμού του σε μοναστήρι στο Μαρτζινένι. Την οικογένεια είχαν αναλάβει να προσέχουν και να διαχειρίζονται τα οικονομικά τους οι Μιχαήλ Μιχάλογλου και Μιχαήλ Φωκιανός. Η ίδια είχε έρθει σε επαφή με αρκετούς αγωνιστές και μέλη της Φιλικής Εταιρείας. Από τις επιστολές της προς αυτούς σώζεται η υπογραφή της.²⁷⁵

6.6 Δόμνα Βισβίζη

Η Δόμνα Βισβίζη με θρακιώτικη καταγωγή συμμετείχε ενεργά στον αγώνα του 1821 στο πλευρό του άντρα της Χατζή Αντώνη Βισβίζη. Έλαβε μέρος σε θαλάσσιες επιχειρήσεις στο Άγιο Όρος, στη Λέσβο, και στη Σάμο. Μετά το θάνατο του άντρα της αναλαμβάνει μόνη της τη διοίκηση του πλοίου και συνεχίζει τη δράση της στην Εύβοια. Εξοπλίζει το πλοίο «Καλομοίρα» με δικά της έξοδα. Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος πιστοποιεί με έγγραφο του, Μάιος 1822, πως η Δόμνα Βισβίζη έσωσε τον ίδιο και τους άντρες του προμηθεύοντάς τους τρόφιμα και πολεμοφόδια.²⁷⁶

6.7 Κυρα-Φροσύνη

Στην έρευνά μου για τις Ελληνίδες γυναίκες μνημένες σε μυστικές προεπαναστατικές οργανώσεις εντύπωση μου έκανε η αναφορά στο όνομα της κυρά Φροσύνης, γυναίκα του Γιαννιώτη εμπόρου Δημήτρη Βασιλείου και φίλη του γιατρού

²⁷⁴ Ξ. Α. Μπρουτζάκης, «Οι Ελληνίδες της Επανάστασης. Γυναίκες και Φιλική Εταιρεία», 24/03/2021

²⁷⁵ Ξ. Α. Μπρουτζάκης, ό.π

²⁷⁶ Ξ. Α. Μπρουτζάκης, ό.π

Κυρίτση Καραγιάννη, συνεργάτη του Ρήγα Φεραίου. Η Φροσύνη συνδέθηκε φιλικά με το γιατρό το διάστημα 1799 ως 1804 όταν ο Καραγιάννης διέφυγε τη σύλληψη και βρήκε καταφύγιο εκεί.

Ο Λέανδρος Βρανούσης,²⁷⁷ διευθυντής του μεσαιωνικού αρχείου της Ακαδημίας πιστεύει ότι η Ευφροσύνη μυήθηκε σε μυστική οργάνωση από τον Καραγιάννη. Καθώς ο Καραγιάννης σκοτώθηκε στο Σούλι πέφτοντας σε μία χαράδρα μη έχοντας κληρονόμους, ο Αλή πασάς πήρε στην κατοχή του όλα τα υπάρχοντά του περιλαμβανομένης της αλληλογραφίας του. Κατά τη γνώμη του, σε αυτήν ο Αλή πασάς βρήκε ενοχοποιητικά στοιχεία για την επαναστατική δράση της κυρα-Φροσύνης. Εδώ, ο προαναφερόμενος ιστορικός καταλήγει ότι η σύλληψή της δεν οφείλεται σε λόγους «*ηθικού καθαισμού*» αλλά σε ανάμειξή της στην επαναστατική οργάνωση του Ρήγα.²⁷⁸

Ο ίδιος αναφερόμενος σε ένα παλιό τεύχος της «*Ηπειρωτικής Εστίας*» και αντλώντας στοιχεία από τον αρθρογράφο Θανάση Διομήδη Πετσάλη, αναφερόμενος στον πνιγμό της κυρα-Φροσύνης μαζί με τον πνιγμό των άλλων γυναικών στη λίμνη σημειώνει πως την επόμενη μέρα οι Γιαννιώτες μάζεψαν τα πτώματά τους και τα έθαψαν με όλες τις τιμές. Μάλιστα την κυρα-Φροσύνη την τίμησαν περισσότερο καθώς της τραγούδησαν «*Την Ηλιογέννητη*», «*Το γιοφύρι της Άρτας*», «*Του Νεκρού Αδελφού*», «*Το θάνατό του Διγενή*», «*Την Ανδρειωμένη*». Παράξενο να ακουστούν αυτά τα τραγούδια για μία «*ξεστρατισμένη*» και «*ξεδιάντροπη*» και καταλήγει μήπως ήταν και αυτή ανδρειωμένη.²⁷⁹

6.8 Ρωξάντρα Καρατζά

Ο Γεώργιος Λάιος, ερευνητής των αυστριακών αρχείων στο βιβλίο του «*Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821*» αναφέρεται στη Φαναριώτισα Ρωξάντρα Καρατζά και δημοσιεύει ένα γράμμα της προς τον πατέρα της το οποίο αποτελεί ντοκουμέντο για το ρόλο της γυναίκας στις επαναστατικές οργανώσεις και συγκεκριμένα στη Φιλική Εταιρεία. Ο πατέρας της βρισκόταν το 1821 στην Πίζα της Ιταλίας ως πολιτικός φυγάς. Η κόρη του στέλνει γράμμα από το Ιάσιο και του εξηγεί για τη δράση της εκεί, την ανάμειξή της με την Ανωτέρα Αρχή, τους διαλόγους της με τον Υψηλάντη. Από την επιστολή επαληθεύεται ότι ήταν και αυτή μέλος της Φιλικής

²⁷⁷ Ξ. Α. Μπρουτζάκης, «*Οι Ελληνίδες της Επανάστασης. Γυναίκες και Φιλική Εταιρεία*», 24/03/2021

²⁷⁸ «Γνωστές /Άγνωσται Γυναίκαι μνημένες στην Φιλική Εταιρεία».

²⁷⁹ «Γνωστές /Άγνωσται Γυναίκαι μνημένες στην Φιλική Εταιρεία».

Εταιρείας, μάζευε χρήματα για αυτήν κάνοντας εράνους και ήταν γνώστης των κινήσεων των ρωσικών δυνάμεων και των ελληνικών στρατευμάτων.²⁸⁰

6.9 Δομνίτσα Ραλλού Καρατζά Αργυροπούλου

Η Δομνίτσα Ραλλού Καρατζά Αργυροπούλου ήταν κόρη του ηγεμόνα της Βλαχίας Ιωάννη Καρατζά. Η ίδια είχε ιδιαίτερη μόρφωση. Ήταν γλωσσομαθής και τα προεπαναστατικά χρόνια ασχολήθηκε με τα ελληνικά γράμματα και το θέατρο. Έδρασε την περίοδο που ο σπόρος του Ρήγα άρχισε να φυτρώνει. Πίστευε ολόψυχα στην ανάσταση του έθνους. Το 1810 στις 10 Ιανουαρίου έκανε την πρώτη δημόσια εμφάνιση του θιάσου της με την επωνυμία «Φωκίωνα». Στην παράσταση αυτή αν και ήταν προς τιμή απεσταλμένου της Πύλης υπήρχαν υπαινιγμοί και προφητείες για την ανάσταση του ελληνικού γένους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να απαγορευτούν οι δημόσιες εμφανίσεις του θιάσου εξαιτίας του πατριωτικού και επαναστατικού χαρακτήρα του. Η Ραλλού δεν σταμάτησε. Εδίδασκε μέλη του θιάσου να συμβάλουν στην εθνική επιχείρηση για την απελευθέρωση του γένους.²⁸¹ Ο Γ.Ζωίδης πιστεύει ότι η Ραλλού Καρατζά είχε επαφές με τη Φιλική Εταιρεία.²⁸² Ο άντρας της Γεώργιος Εμμανουήλ Αργυρόπουλος ήταν Φιλικός και δρούσε στο Βουκουρέστι ως καϊμακάμης. Ο γαμπρός της Βούδας Σούτσος στενός συνεργάτης του Αλέξανδρου Υψηλάντη ήταν και αυτός Φιλικός.²⁸³

6.10 Μαρία Γεωργίου Υψηλάντη

Η Μαρία Γεωργίου Υψηλάντη ήταν κόρη του Κωνσταντίνου Μουρούζη μεγάλου διερμηνέα της Πύλης. Μετά το θάνατο του πατέρα της πήγε στην Οδησό όπου έγινε μέλος επιτροπής αποκατάστασης Ελλήνων προσφύγων. Εκτός από προσωπική της εργασία προσέφερε και χρήματα για τη δημιουργία ασύλου καθώς η ίδια ήταν κληρονόμος μεγάλης περιουσίας. Παντρεύτηκε τον Γεώργιο Υψηλάντη, αδερφό του Δημητρίου. Όταν ο άνδρας της πέθανε, σύμφωνα με την επιθυμία του τον έφερε στην Ελλάδα και τον έθαψε δίπλα στον αδελφό του στο Ναύπλιο. Η ίδια έδωσε χρήματα στον Ιωάννη Φιλήμων να εκδώσει το ιστορικό βιβλίο του. Επίσης, ίδρυσε ορφανοτροφείο που στέγαζε πολλά απροστάτευτα και ορφανά παιδάκια και το

²⁸⁰Γ. Λάιος, «Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821», σ.16-18

²⁸¹Γ.Λάιος, ό.π., σ. 77-84

²⁸²Γ. Λάιος, ό.π., σ.85

²⁸³Γ. Λάιος, ό.π., σ.87

ονόμασε «Αμαλίειον» προς τιμή της βασίλισσας Αμαλίας το οποίο και διεύθυνε μέχρι το θάνατό της.²⁸⁴

Ο κατάλογος των Φιλικών ήταν μακρύς και μυστικός. Κάτι ανάλογο ήταν και η προσφορά της Ελληνίδας κόρης, αδελφής, συζύγου, μάνας στον αγώνα και στην οργάνωση του μυστικού εταιρισμού, για αυτό καθίσταται απαραίτητο να αναδειχτούν, από πλευράς ερευνητικής αλλά και ως ηθική υποχρέωση μια και αυτές έγιναν στυλοβάτες, στηρίζοντας με τους πυλώνες της ψυχής τους την υλοποίηση του ονείρου της Επανάστασης και της ανεξαρτησίας.

²⁸⁴Γ. Λάιος, «Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821», σ. 124

Z' Κεφάλαιο**7.1 Συνοπτικός Χρονολογικός Πίνακας Ίδρυσης Εταιρειών**

Έτος ίδρυσης	Επωνυμία	Ιδρυτής	Έδρα
1500	Αττική Εταιρεία	Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων	Μυστράς
1700-1730	Εταιρεία του Σεραφείμ	Σεραφείμ Πωγωνάτος	Ρωσία
1777	Αλέξανδρος	Αλέξανδρος Μουρούζης	Ρωσία
1780-1790	Εταιρεία των Φύλων	Έλληνες Βλάχοι/ Ρήγας Φεραίος	Βουκουρέστι
1792	Εταιρεία του Φοίνικος	Ι. Καποδίστριας / Αλ. Μαυροκορδάτος, Φυράρης, Κ.Υψηλάντης	Ρωσία
1805	Αδελφάτο του Ιασίου	Έλληνες έμποροι	Ιάσιο Μολδαβίας
1806	Εταιριστικός Πυρήνας	Χριστόφορος Περραιβός	Λιβόρνο Ιταλίας
1806	Εταιρεία των Καλών Εξαδέλφων	Καρμπονάροι	Αν.Γαλλία
1808	Μυστικές Εταιρείες Καρμπονάρων	Καρμπονάροι	Νάπολι
1809	Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον/ Ελληνική Εταιρεία των Παρισίων	Καλιμάχης (ηγεμόνας Βλαχίας)/ Γρ. Ζαλύκης	Παρίσι
1810	Γραικοδακική φιλολογική Εταιρεία	Ιγνάτιος	Βουκουρέστι
1813	Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών	Ι.Μαρμαροτούρης, Π. Ρεβελάκης, Ι. Τσελίκaros	Αθήνα
1814	Φιλική Εταιρεία	Σκουφάς, Τσακάλωφ, Ξάνθος	Οδησσός

1814	Φιλόμουςος Εταιρεία της Βιέννης	Ι.Καποδίστριας	Βιέννη
1817	Η Εταιρεία των Πέντε/ Η Σιωπή των Ελλήνων	Καρμπονάροι/ Έλληνες στην Ιταλία	Ιταλία
1819	Φιλική εταιρεία των εν Γοττίγγη Γραικών	Έλληνες φοιτητές	Γερμανία
1820	Κάσσα της Ηπείρου	Ι.Βηλαράς, Α.Ψαλίδας, Δ. Αθανασίου	Τσεπέλοβο Ηπείρου
1821	Εταιρεία του Ρήγα	Ρήγας	μη τεκμηριωμένα στοιχεία
1823	Ο γεροπυροβόλος του Ολύμπου	Οπλαρχηγοί/ Οδ.Ανδρούτσος	Αθήνα
1824	Αδελφότητα της Τριπόλεως	Γ. Βαρβόγλης, Γ. Γαλανόπουλος	Τρίπολη
1825	Εταιρεία των Φιλοδίκαιων	45 «ευπειθείς πατριώτες»	Μεσολόγγι
1825	Φιλόλαος Μυστική Εταιρεία	Βαλιάνος, Δημητρακόπουλος, Καραχατζάνης, Δούκας	Ναύπλιο
1826	Τεκτονική Στοά Ναυπλίου	άγνωστοι Έλληνες	Ναύπλιο
1828-1831	ΜυστικήΕταιρεία/ Ρόπαλον του Ηρακλέους	Νικόλαος Υψηλάντης/ Καποδιστριακοί αντιφρονούντες	Παρίσι/Υδρα
1830	Το Δρέπανο του Ζαχαρίου	Κοραής	Ναύπλιο

7.2 Σχόλια Χρονολογικού Πίνακα

Από τις μυστικές εταιρείες που παραθέτω μόνο «η Φιλόμουσος εταιρεία των Αθηνών», «η Αττική Εταιρεία», «η Φιλανθρωπική Εταιρεία Ναυπλίου», «η Κάσσα της Ηπείρου» και η «Φιλόλαος Μυστική Εταιρεία» δραστηριοποιήθηκαν στον ελλαδικό χώρο και είχαν σκοπό εθνικοαπελευθερωτικό. Στον καθεαυτού πυρήνα της ύπαρξής τους πρέσβευαν πολιτιστικούς στόχους και το καταστατικό τους διαπνεόταν από κοινωνικούς, φιλανθρωπικούς και εκπολιτιστικούς σκοπούς. Έπαιξαν σημαντικό ρόλο στα πολιτικά δρώμενα καθώς ενίσχυαν τεχνιέντως και διακριτικά τον αγώνα.

Άλλωστε η παιδεία και η πολιτιστική αφύπνιση του γένους ήταν ο κύριος στόχος του Καποδίστρια καθώς και του Κοραή. Ο Καποδίστριας δε, οραματιζόταν την παιδεία στα πρότυπα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού μιας και οι αρχαίοι πίστευαν πως παιδεία δεν ονομαζόταν μόνο η άσκηση του νου αλλά και της ψυχής η καλλιέργεια. Ως εκ τούτου αυτήν θεωρούσε ως πραγματικήν ελευθερία.²⁸⁵

Έλλειψη αρχειακής τεκμηρίωσης έχουμε για την Εταιρεία των Φιλοδίκαιων. Όσο αφορά τη μυστική εταιρεία «Ο Γεροπυροβόλος του Ολύμπου», η οποία δημιουργήθηκε σε συνεργασία Κωλέττη και Κοραή είχε σκοπό να εκδικηθεί τον Καποδίστρια και να ιδρύσει στρατιωτική κυβέρνηση. «Το Αδελφάτο της Τριπόλεως» στρεφόταν κατά του Κολοκοτρώνη και της κυβέρνησης υποστηρίζοντας την διοίκηση του Κουντουριώτη στο Κρανίδι.

Όλες οι άλλες δραστηριοποιήθηκαν εκτός του Ελλαδικού χώρου. Το διαφωτιστικό κίνημα, ο φιλελληνισμός που αναπτύχθηκε, η ανάπτυξη του εμπορίου σε μεγάλα αστικά κέντρα όπου είχε μετακινηθεί μεγάλος αριθμός Ελλήνων βοήθησαν σημαντικά τη δράση αυτών των εταιρειών στο ευρύτερο ευρωπαϊκό και ασιατικό χώρο. Μία εξ αυτών, «Το Δρέπανον του Ζαχαρίου» είχε σκοπό να εξωβελίσει πολιτικά τον Καποδίστρια με λιβελογραφήματα που κυκλοφορούσε εις βάρος του.

Συμπερασματικά, όλες οι υπόλοιπες έπαιξαν σημαντικότατο και ευεργετικότατο ρόλο στον απελευθερωτικό αγώνα και η δράση τους είχε θετικό αντίκρυσμα στην επαναστατημένη Ελλάδα.

Οι μυστικές εταιρείες ξεπήδησαν μέσα απ' τις ψυχές των Ελλήνων με ένα και μοναδικό σκοπό την απελευθέρωση του ελληνικού έθνους. Το όραμα αυτό υλοποίησε «η Εταιρεία των Φύλων» ή αλλιώς «Φιλική Εταιρεία» όπως την αποκαλούσαν, με πιο άρτια οργανωτική δομή από τις άλλες.

²⁸⁵Ι.Καποδίστριας, «Περί Παιδείας»

Μέλη γίνονταν οι εραστές της πατρίδας. Τα μυστικά σύμβολα μασονικού τύπου που υιοθέτησαν είχαν απώτερο σκοπό την διασφάλιση των μυστικών της από τους εξωτερικούς και ενδεχομένως εσωτερικούς εχθρούς της.

Ο «Αγώνας» του Κοραή και ο «Θούριος» του Ρήγα έγιναν η Μασσαλιώτισσα των μελών της. Στις ψυχές τους έφτανε ο απόηχος αυτών των τραγουδιών: *«Καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή»*.

Ο μύθος της Αόρατης Αρχής πλάστηκε μόνο με έρεισμα το ηθικό και ψυχικό σθένος τους και του ονείρου της απελευθέρωσης του γένους. Χωρίς καμιά βοήθεια καλλιεργήθηκε στη συλλογική μνήμη ο αγώνας των προγόνων μας, το ένδοξο παρελθόν που αναβίωνε σιγά σιγά και αναπτέρωνε τις ελπίδες του σκλαβωμένου γένους. Το παραμύθι αυτό που έπλασαν τρεις ασήμαντοι έμποροι, Τσακάλωφ, Σκουφάς και Ξάνθος στην Οδησσό μεταλαμπαδεύτηκε από τις άλλες μυστικές εταιρείες που προηγήθηκαν και προσέδωσαν στην εταιρεία χαρακτήρα μυθικό.

Η φαντασία οργίαζε. Ποια ήταν η Αόρατος Αρχή; Ποιος είναι πίσω από αυτήν; Αίγλη και διάχυτο πέπλο μυστηρίου. Πολλοί πίστευαν πως μεγάλες προσωπικότητες ήταν μέλη και ηγέιτο ο τσάρος της Ρωσίας, ο μεγαλύτερος αντίπαλος των Οθωμανών. Αυτή η δύναμη του ξανθού γένους του τεραστίου διαμετρήματος πίστευαν πως θα είναι ο απελευθερωτής τους.

Από το εμβρυακό στάδιο και για δύο ολόκληρα χρόνια δεν πτοήθηκαν και ο αγώνας συνεχίστηκε. Η μεγάλη αποκοτιά να μεταφερθεί στην καρδιά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, *«στο στόμα του θεριού»* θα λέγαμε μεταφορικά, απέδωσε τους καρπούς της.

Πρόκριτοι, λόγιοι, οπλαρχηγοί, ναυτικοί, διπλωμάτες, Φαναριώτες, έμποροι μυήθηκαν και εγκολπώθηκαν σε αυτήν. Το σχέδιό της περίπλοκο και αποφασιστικό με πολλές ατραπούς μετασχηματίζεται από το συλλογικό σχήμα διοίκησης σε ατομικό.

Η αδήριτος ανάγκη ενός αρχηγού που θα ανυψώσει στα μέγιστα το εθνικό φρόνημα και θα ξεκινήσει την επανάσταση υλοποιήθηκε στο πρόσωπο του Αλέξανδρου Υψηλάντη, αυτού του ενθουσιώδη πρίγκηπα που έγινε Γενικός Επίτροπος αυτής.

Σε λιγότερο από χρόνο ξεκίνησε η επανάσταση με αρχηγό τον πρίγκηπα και με το όνειρο της εθνικής παλιγγενεσίας που ενσάρκωνε η σημαία που δημιούργησε με την επιγραφή *«εκ της τέφρας αναγεννώμαι»* και με το *«εν τούτο νίκα»* και σύμβολο το σταυρό, που διήρκεσε εννέα δύσκολα και αιματηρά χρόνια, ιλίγγου και τρόμου, αλλά

και σκληρού αγώνα με ενθουσιασμούς και αγκυλώσεις, παλινωδίες, υφέσεις και εξάρσεις, συγκλίσεις και αποκλίσεις.

Η Επανάσταση αυτή που ξεκίνησε από μια σειρά πράξεων ανταρσίας δεν έγινε τυχαία. Γεννήθηκε μέσα από φιλελεύθερα ιδεώδη που έσπειραν οι διαφωτιστές και η Γαλλική επανάσταση. Είναι αποκύημα προετοιμασίας εκατοντάδων ανθρώπων που οργανώθηκαν μυστικά με σκοπό να πετύχουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, την ελευθερία του χειμαζόμενου ελληνικού λαού από τον Οθωμανικό ζυγό και την δημιουργία ενός ανεξάρτητου ελληνικού κράτους το 1830.

Οι «εταιρείες» αυτές που δημιουργήθηκαν ήταν φυτώριο της Φιλικής Εταιρείας, της πιο οργανωμένης εξ αυτών, που χωρίς την ύπαρξή της η Επανάσταση δε θα γινόταν. Η Φιλική Εταιρεία ήταν ευρέως γνωστή τόσο στο εξωτερικό όσο και στον ελληνικό χώρο.

Οι επαναστατικές αυτές οργανώσεις εμφανίζονται πριν από το 1700. Ιστορικές μαρτυρίες έχουμε από τον Λέσβιο κληρικό Σεραφείμ Μυτιλιναίο.

Πριν τα Ορλοφικά (1726-1796) μυστική εταιρεία συγκροτήθηκε στη Μόσχα από τον Πέτρο Μελισσινό, που έπεισε τον Ορλόφ για την ανάγκη της Επανάστασης στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα.

Σημαντική εταιρεία μεταξύ άλλων ήταν ο «Αλέξανδρος» που ιδρύθηκε από τον Αλέξανδρο Μουρούζη, ηγεμόνα της Βλαχίας το 1777.

«Η Εταιρεία των Φίλων», που ιδρύθηκε το 1780 στο Βουκουρέστι καθώς και «Η Ελληνοδιδασκτική Φιλολογική Εταιρεία» την ίδια περίοδο στο Βουκουρέστι με πλούσια δράση.

Το 1813 στον ελληνικό χώρο ιδρύεται «Η Φιλόμουσος Εταιρεία» των Αθηνών με εκπαιδευτικούς κυρίως σκοπούς η οποία έδωσε το 1814 την έμπνευση σε επιφανείς Έλληνες της παροικίας της Βιέννης και του Μονάχου να ιδρύσουν την «Φιλόμουσο Εταιρεία της Βιέννης» με σημαντικό έργο, που στους κόλπους της δραστηριοποιήθηκαν πολλές σημαντικές προσωπικότητες του παροικιακού ελληνισμού μεταξύ των οποίων και ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Στη Ρωσία το κίνημα των Δεκεμβριστών συγκροτήθηκε σε λέσχες μέλη των οποίων ανήκαν σε στοές ελευθεροτεκτόνων και στη συνέχεια μετασηματίστηκαν σε πατριωτικές επαναστατικές οργανώσεις όπως «Η Ένωσις Σωτηρίας» 1816, «Σύνδεσμος Ευημερίας» 1818, «Ο Βόρειος Σύνδεσμος» 1821 και «Ο Νότιος Σύνδεσμος» 1821.

Άλλη σημαντική οργάνωση είναι «Ο Φοίνιξ» που ίδρυσε ο ηγεμόνας της Βλαχίας Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος μετά τη φυγή του στην Ρωσία.

Το 1809 ιδρύεται «Η Ελληνική Εταιρεία των Παρισίων» και η οργάνωση «Ελληνόγλωσσων Ξενοδοχείων» με πρωτεργάτες τον Γρηγόριο Ζαλίκογλου που είχε εγκατασταθεί εκεί ως διπλωματικός εκπρόσωπος, του ηγεμόνα της Βλαχίας Καρλάτου Καλλιμάχη. Το σύμβολο των μυημένων ήταν «το χρυσόβουλο» δακτυλίδι που είχε χαραγμένο το έμβλημα της οργάνωσης. Δύο χέρια σφιχτά δεμένα και κυκλικά, τα 4 αρχικά Φ.Ε.Δ.Α (Φιλικός Ελληνικός Δεσμός Άλυτος).

Η Φιλική Εταιρεία θα ιδρυθεί το 1814 στην Οδησσό, μια νέα πόλη με ελληνικό πληθυσμό από την Πελοπόννησο και τα ελληνικά νησιά, που είχαν εγκατασταθεί εκεί μετά τα Ορλοφικά. Ιδρυτές της ήταν οι Τσακάλωφ, Ξάνθος, Σκουφάς , σύμφωνα με παλαιούς ιστορικούς.

Ήταν έντονο το επαναστατικό πνεύμα στην Οδησσό που ευνόησε η ρωσική πολιτική τους ομόδοξους Έλληνες να το καλλιεργήσουν και να το ενδυναμώσουν.

Το κέντρο βάρους του πόλου του ελληνισμού των παροικιών Βιέννη-Βουκουρέστι- Οδησσό μετακινείται από τη Δυτική προς την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Μετακινείται αδιάκοπα ανατολικά και ισχυροποιείται στα τέλη του 18^{ου} και αρχές του 19^{ου} αι. και θα σφραγίσει όλες τις επαναστατικές και διαφωτιστικές απόπειρες.

Η μετακίνηση θα αποτυπωθεί και στο εσωτερικό του ελλαδικού χώρου όπου το επίκεντρο της εκπαίδευσης και του εμπορίου θα μετακινηθεί από την δυτική Ελλάδα προς την ανατολική και προς την Δυτική Μ. Ασία (Χίο, Κυδωνιές, Σμύρνη). Ενισχύεται η αυτονομία και η αυτοπεποίθηση του ελληνισμού.

Εν κατακλείδι η μετακίνηση του ελληνικού πληθυσμού στα ανατολικά βρήκε πρόσφορο έδαφος στη δημιουργία των εταιρειών αυτών που η ένταξη επιφανών προσώπων και μη στους κόλπους τους, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μεταλαμπαδευση των ιδεών του Διαφωτισμού και εν γένει των επαναστατικών ιδεών με απώτερο αποτέλεσμα την απελευθέρωση και την αναγνώριση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.

Επίλογος

Οι μυστικές εταιρείες συνετέλεσαν, από τον 17^ο αι. που άρχισαν να δημιουργούνται έως και τα τέλη του 18^{ου} αι. με την Φιλική εταιρεία ως τη ναυαρχίδα αυτών, από πλευράς συνθέσεως, δομής και οργάνωσης, αποτέλεσαν το λίκνο, τον πόλο έλξης του ελληνισμού που συσπειρώθηκε, αναπτέρωσε το ηθικό του και άρχισε να πιστεύει στο άπιαστο όνειρο της απελευθέρωσης. Το «άφατο» της λέξης Ελευθερία, Ισότητα, Δικαιοσύνη, Ανεξαρτησία, που δε θα μπορούσε να εκφραστεί την εποχή αυτή που *«όλα τα έσκιαζε η φοβέρα και τα πλάκωνε η σκλαβιά»* άρχισε να εκφράζεται στις ψυχές τους, και εν συνεχεία να μεταλαμπαδεύεται η ιδέα του Διαφωτισμού και των άλλων επαναστατικών κινημάτων έστω κρυφά. Ο ιερός όρκος που έδιναν γονατιστοί, η ώσμωση των ιδεών, άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά και η ελευθερία δεν ενεφανίσθει ως από μηχανής θεός.

Η θρυαλλίδα άναψε στις καρδιές και πυροδότησε την Επανάσταση. Ο συνεχής και αδυσώπητος αγώνας φούντωσε το φιλελληνικό κίνημα και τη φιλότιμη προσπάθεια των ξένων για βοήθεια. Συνεπώς δεν μπορούμε να απομονώσουμε, να υποβαθμίσουμε και να αναιρέσουμε το ρόλο των μυστικών εταιρειών γιατί στη συλλογική μνήμη εδράζονται αλληλουχίες γεγονότων και καταστάσεων που είτε μετασχηματίζονται είτε το ένα διαδέχεται το άλλο. Είναι σαν τη χημική σύνθεση ενός υλικού που αν το διασπάσεις γίνεται δηλητήριο. Έτσι θα ήταν κόλαφος και αιδώς να αποδομήσουμε το ρόλο των μυστικών εταιρειών με την κορωνίδα τους, τη Φιλική Εταιρεία, στο όνομα ενός σκοπού.

Η δρακογενειά αυτή των Ελλήνων υπερέβη τον εαυτό της γιατί πίστεψε στην ετερότητά της και στην υπεροχή της έναντι των άλλων βαλκανικών λαών μια και στον πυρήνα της ύπαρξής της έφεραν την παρακαταθήκη της αρχαίας ελληνικής κληρονομιάς. Με την εγγενή ευφυΐα της αποθησαύρισε οικονομική ισχύ και πλούτο με το διαμετακομιστικό εμπόριο που ανέπτυξε στην Ανατολική Μεσόγειο και με την επαφή της στα μεγάλα κέντρα ανάπτυξης του ελληνισμού. Μπολιάστηκε με τις νέες ιδέες στα μεγάλα ευρωπαϊκά κέντρα, που μαζί με τα εμπορεύματά της τις μετέφεραν στον ελλαδικό χώρο. Έδωσε το μήνυμα πως δεν είναι λαός «γραιοκύλων» αλλά «ελεύθερων πολιορκημένων» κι έπεισε με τον αγώνα της για εθνική παλιγγενεσία να αλλάξει τη στάση των Μεγάλων Δυνάμεων που από επαμφοτερίζουσα έγινε ευνοϊκή. Κατάφερε να εντάξει το «εγώ» στο «εμείς», δημιουργώντας μια νέα συλλογική οντότητα που μέσω του μυστικού εταιρισμού άναψε τη σπίθα της λευτεριάς.

Ας αποθησαυρίσουμε τις αρετές της τόλμης, της γενναιότητας, της υπέρβασης, του θάρρους, της ανδρείας, και ας κατατάξουμε ιδρυτές και μέλη στο πάνθεον των αθανάτων.

Πηγές και Βιβλιογραφία

Α. Πηγές

«Αλέξανδρος Μουρούζης», Ανακτήθηκε από:στις 09/05/2021

«Ασημάκης Θεοδώρου, Διόγος Τσολάκογλου, Καμαρινός Κυριάκος», Ανακτήθηκε από: protothema.gr στις 24/03/2017

Βασιλείου Κ., «Ο όρκος της Φιλικής εταιρείας και η σημασία του», Ανακτήθηκε από: <https://www.offlinepost.gr/2020/12/21/o-orkos-tis-filikis-etairias-kai-i-simasia-tou/>στις 21/12/2020

Βρανούσης Δ., «Η σημαία, το εθνόσημο, και η σφραγίδα της «Ελληνικής Δημοκρατίας του Ρήγα», Δελτίον Εραδικής

Γιαννοπούλου Ε., «Γυναίκες στη Φιλική Εταιρεία και στην προετοιμασία της επανάστασης», Ανακτήθηκε από:Protionline.gr στις 22/05/2021

«Ελληνισμός (Εταιρεία)», Ανακτήθηκε από: [https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_\(%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_(%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1)) στις 13/05/2021

«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», Ανακτήθηκε από: <https://kataggeilte.blogspot.com/> στις 11/02/2021

«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», Ανακτήθηκε από:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CF%8C%CE%B3%CE%BB%CF%89%CF%83%CF%83%CE%BF_%CE%9E%CE%B5%CE%BD%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%BF στις 11/02/2021

«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο», Ανακτήθηκε από: <https://kataggeilte.blogspot.com/> στις 11/02/2021

«Ελληνόγλωσσο Ξενοδοχείο- Φιλική Εταιρεία», Ανακτήθηκε από:

<https://Nikolaos.mouzakis.org> στις 11/02/2021

«Ειρηναίος Θείρισιος», Ανακτήθηκε

από:https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CE%B9%CF%81%CE%B7%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BF%CF%82_%CE%98%CE%B5%CE%AF%CF%81%CF%83%CE%B9%CE%BF%CF%82 στις 13/07/2021

«Ευφροσύνη Νέγρη», Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%85%CF%86%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%8D%CE%BD%CE%B7_%CE%9D%CE%AD%CE%B3%CF%81%CE%B7 στις 28/07/2021

«Ζαφειράκης Θεοδοσίου», Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%96%CE%B1%CF%86%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%AC%CE%BA%CE%B7%CF%82_%CE%98%CE%B5%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CF%83%CE%AF%CE%BF%CF%85 στις 10/04/2021

«Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης», Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%B9%CE%BB%CF%8C%CE%BC%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%BF%CF%82_%CE%95%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CE%AF%CE%B1_%CE%92%CE%B9%CE%AD%CE%BD%CE%BD%CE%B7%CF%82 στις 11/02/2021

Καραμπελιάς Γ., «Ο Εταιρισμός πριν την Φιλικήν Εταιρείαν», Περιοδικό Άρδην, Τεύχος 97 Ιούνιος-Σεπτέμβριος 2014

Λάσκη Χ., «Επανάσταση, Μυστικές Εταιρείες, Ρομαντικές Πένες», Ανακτήθηκε από:

<https://www.nyctophilia.gr/%CE%B5%CF%80%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%83%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7-%CE%BC%CF%85%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82->

%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B5%CF%82/ στις
25/03/2021

Μαθητές ΣΤ Δημ. Σχ. Περιστερίου, «*Δοκίμιον Ιστορικόν Περί της Ελληνικής
Επαναστάσεως*», Περιστέρη, Μάιος, 2012

Μπουτάτος Χ., «*Φιλική Εταιρεία. Οι μυσταγωγοί ήρωες του Έθνους μας*»,
Ανακτήθηκε από: [https://www.reporter.gr/Oles-oi-eidhseis/202598-Filikh-Etairia-
%C2%ABOi-mystagwgoi-hrwes-toy-Ethnoys-mas%C2%BB](https://www.reporter.gr/Oles-oi-eidhseis/202598-Filikh-Etairia-%C2%ABOi-mystagwgoi-hrwes-toy-Ethnoys-mas%C2%BB) στις 12/06/2012

Μπρουτζάκης Ξ. Α., «*Οι Ελληνίδες της Επανάστασης. Γυναίκες και Φιλική Εταιρεία*»,
Ανακτήθηκε στις 24/03/2021

«*Μυστικές εταιρείες και ο εθνικοαπελευθερωτικός Αγώνας του 1821*», Περιοδικό
ΙΧΩΡ, Μάρτιος 2001, τ.7

«*Μυστικές Εταιρείες που έδρασαν στα χρόνια της Επανάστασης του 1821*»,
Ανακτήθηκε από: <http://thesecretrealtruth.blogspot.com> στις 18/02/2012

«*Ο Έλληνας που πρόδωσε τη Φιλική Εταιρεία και τα συνθηματικά της στο Αλή Πασά*»,
Ανακτήθηκε από: [https://www.mixanitouxronou.gr/o-ellinas-poy-prodose-ti-filiki-
etaireia-kai-ta-synthimatika-ston-ali-pasa-ithele-na-ekdikithe-ton-kolokotroni/](https://www.mixanitouxronou.gr/o-ellinas-poy-prodose-ti-filiki-etaireia-kai-ta-synthimatika-ston-ali-pasa-ithele-na-ekdikithe-ton-kolokotroni/)στις
20.11.2021

«*Ο όρκος των Φιλικών. (1814-1821)*», 25/5/2005, Ανακτήθηκε
από: <https://www.asxetos.gr/entheto/orkoi/o-orkos-ton-filikon-1814-1821.html>στις
20/04/2024

«*Οίκος των Τόκων*», Ανακτήθηκε από:
[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82_%C
F%84%CF%89%CE%BD_%CE%A4%CF%8C%CE%BA%CE%BA%CF%89%CE
%BD](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9F%CE%AF%CE%BA%CE%BF%CF%82_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%A4%CF%8C%CE%BA%CE%BA%CF%89%CE%BD), 20/04/2021

Περιοδικό «*Ερμής ο Λόγιος*», Τόμοι Δ-Ε, 1814

Περιοδικό «*Λόγιος Ερμής*», Τεύχος 1, 1811

«*Σκαρλάτος Καλλιμάχης*», Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%BB%CE%AC%CF%84%CE%BF%CF%82_%CE%9A%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CF%87%CE%B7%CF%82, στις 20/04/2021

Σταθακόπουλος Δ., «*Η δολοφονία του Καποδίστρια και οι ηθικοί αυτουργοί της*»,

Ανακτήθηκε από: <https://www.militaire.gr/i-dolofonia-kapodistria-kai-oi-ithikoi-aytoyrgoi-tis-grafei-o-dr-dimitris-stathakopoylos/> στις 27/09/2021

Τρικούπης Σ., «*Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης*», National Geographic, Α Μέρος

Τσαγκρινός Γ., «*Η αρχαιογνωσία των εξεγερμένων Ελλήνων*», περ. «ΙΧΩΡ», τ.7, Μάρτιος 2001

Τσακαλίδης Π., «*Το κρυπτογραφικό αλφάβητο της Φιλικής Εταιρείας*», Ανακτήθηκε

από: [https://blogs.e-me.edu.gr/a487594/2021/03/01/%CF%84%CE%BF-](https://blogs.e-me.edu.gr/a487594/2021/03/01/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE/)

[%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-](https://blogs.e-me.edu.gr/a487594/2021/03/01/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE/)

[%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-](https://blogs.e-me.edu.gr/a487594/2021/03/01/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE/)

[%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE/](https://blogs.e-me.edu.gr/a487594/2021/03/01/%CF%84%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CF%85%CF%80%CF%84%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B1%CE%BB%CF%86%CE%AC%CE%B2%CE%B7%CF%84%CE%BF-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%86%CE%B9%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%AE/) στις 01/03/2021

Τσαλαχούρης Κ., «*Ο μισητός βδελυρός Ασημάκης προδίδει τους πάντες της Φιλικής*

Εταιρείας από Ρόδο, Αλεξάνδρεια, Βλαχία μέχρι και την Πόλη», Ανακτήθηκε από:

<https://www.rodiaki.gr/article/455426/1821-selides-istorias-o-mishtos-bdelyros-ashmakhs-prodidei-toys-pantes-ths-filikhs-etaireias-apo-rodo-alexandreia-blaxia-mexri-kai-thn-polh> στις 12/04/2021

«Τσιπριάνι», Ανακτήθηκε από:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BC%CE%AF%CE%BB%CE%BA%CE%B1%CF%81%CE%B5_%CE%A4%CF%83%CE%B9%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%AC%CE%BD%CE%B9 στις 13/05/2021

«Φοίνιζ», Ανακτήθηκε από:

[https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CE%BE_\(%CE%BC%CF%85%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1\)](https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A6%CE%BF%CE%AF%CE%BD%CE%B9%CE%BE_(%CE%BC%CF%85%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1)) στις 13/05/2021

Χατζάρας Σ., «*Ο Ρώμας, οι Άγγλοι, η Στοά της Ζακύνθου και η δολοφονία του Καποδίστρια*», Ανακτήθηκε από: http://deltio11.blogspot.com/2017/10/blog-post_9.html στις 05/08/2017

Χατζόπουλος Κ., «*Ελληνικές εταιρείες στα τέλη του 18ου και στις αρχές του 19ου αι*», Ανακτήθηκε από:

<https://clioturbata.com/%CE%B1%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/chatzopoulos-greek-societies-19th-century/> στις 06/05/2021

Β. Βιβλιογραφία

Βελιανίτης Τ., «*Η Φιλόμουσος Εταιρεία των Αθηνών*», Εκδόσεις Στέφανου Βασιλόπουλου, Αθήνα 1993

Δρούλια Λ., «*Η πολυσημία των συμβόλων, και «το ρόπαλον του Ηρακλέους» του Ρήγα Βενεστινλή*», Πρακτικά Επιστημονικού Συμποσίου, Αθήνα, 10-11 Μαΐου 1995, Αθήνα 1997

Ελμαζής Σ., Καραδάς Α., Λάσκη Χ., Στούκας Μ., «*1821 και Μυστικές Εταιρείες*», Απρίλιος 2021

Εταιρεία μελέτης Νέου Ελληνισμού, «*Όψεις της Επανάστασης του 1821*», Αθήνα, 2021

Ζώρζος Γ., «*Μυστικές εταιρείες 1821*», Απολλώνειο Φως, Ιανουάριος 2004

Καλεβράς Π., «*Επιστολαί η κατά την Επανάστασιν της Ελλάδας και τα προ αυτής συμβάντα ανέκδοτα πολιτικά και θρησκευτικά μυστικοσυμβούλια κλπ*», Εν Αθήναι 1856

Καραμπελιά Γ., «*1821: Η παλιγγενεσία*», Αθήνα 2016

Καραμπερόπουλος Δ.Α., «*Το Ρόπαλο του Ηρακλέους στους χάρτες του Ρήγα. Νέες Έρευνες*».

Καργάκος Σ. Ι., «*Η Ελληνική επανάσταση του 1821*», Τεύχος Α

Λάιος Γ., «*Ανέκδοτες επιστολές και έγγραφα του 1821*».

Ματθαίου Σ., «*Ένας πεπαιδευμένος στην υπηρεσία της Ελληνικής Επανάστασης*», Εταιρεία Μελέτης νέου ελληνισμού, περ. Μνήμων, Πρακτικά συνεδρίου, Αθήνα, 12-13 Ιουνίου 2015, «Όψεις της Επανάστασης του 1821»

Μοσχόπουλος Ν., «*Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης κατά τους Τούρκους ιστοριογράφους εν αντιπαράβολή και προς Έλληνας ιστορικούς*», Αθήνα 1960

Κ. Ν. Σάθας, «*Τουρκοκρατούμενη Ελλάς. (1453-1821). Ιστορικών δοκίμιον περί της προς ανατίναξιν του Οθωμανικού ζυγού επαναστάσεων του ελληνικού έθνους*», Αθήνα 1869

Κ.Σάθας, «*Η Αττική Εταιρεία. Οι μυστικές διαδρομές του ελληνισμού από τον Πλήθωνα Γεμιστό έως την Επανάσταση*», 2020

Σακελλάριος Γ., «*Φιλική εταιρεία Εν Οδησώ*», Τύποις Ε. Χρυσογέλου, 1909

Σαραντόπουλος Α. Χρ., «*Λεξικό της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 Δ-Κ*», Αθήνα, 1979

Συλλογικό, «*Το εικοσιένα. Η κιβωτός του ελληνισμού*»

Χατζηπαναγιώτου-Sangmeister I., «*Ο τεκτονισμός στην ελληνική κοινωνία και γραμματεία του 18ου αι. Οι γερμανόφωνες μαρτυρίες*», Αθήνα, Περίπλους, 2010

Χρήστου Θανάσης, «*Από την Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου (1821) έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1947)*», Ιανουάριος 1999.

Χρήστου Θ., «*Προσεγγίσεις στη Νεότερη Ελληνική Ιστορία. Από το Ρήγα Βελεστινλή (1757-1798) έως την εμπλοκή της Ελλάδας στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. (1940-1941)*», Αθήνα, 2001

Χρήστου Θ., «*Τα σύνορα του Ελληνικού κράτους και οι διεθνείς συνθήκες (1830-1947)*», Αθήνα 1999

Finley G. «*Ιστορία της ελληνικής επανάστασης*», 2021

Παράρτημα

Το σπίτι της Φιλικής Εταιρείας

Το σπίτι της οδού Κράση (πάροδος Ν. 18) στην Οδησσό, όπου ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία.

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ιδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Το σπίτι της Φιλικής Εταιρείας σήμερα

6 У ЦЬОМУ БУДИНКУ ФІЛІОСФІСЬКІ ЦЕНТРИ ЗАСНОВАНОІ В ОДЕСІ В 1914 РОЦІ ГРЕЦЬКОІ ТАЄМНОІ РЕВОЛЮЦІЙНО-ПАТΡΙΩΤИЧНОІ ОРΓΑΝΙΣΑЦІЇ ФІЛІΚΗ ΕΤΕΡΕΙΑ. ЯКА СЧОДИЛА В 1921 РОЦІ НАЦІОНАЛЬНО-ВІЗВОЛЬНУ БОРІТЬБУ ГРЕЦЬКОГО НАРОДУ ПРОТИ ОТТОМАНСЬКОГО ІГЛА.

ΤΟ ΟΙΚΗΜΑ ΑΥΤΟ ΥΠΗΡΞΕ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΜΑΣΤΑΡΙΚΗΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΟΥ ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΤΗΝ ΟΔΗΣΟ ΣΤΑ 1814 ΚΑΙ ΤΟ 1821 ΗΤΗΚΕ ΕΠΙΚΕΦΑΛΗ ΤΗΣ ΕΘΝΟΚΑΤΕΛΕΥΣΕΩΤΙΚΗΣ ΠΛΗΡΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ ΕΞΑΝΤΙΑ ΣΤΟΝ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟ ΣΥΓΟ.

▲ Το σπίτι στην **Οδησσό της Ρωσίας** στο οποίο ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία και η πλάκα που έχει εντοιχιστεί στην πρόσοψή του

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ιδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Ο όρκος των Φιλικών

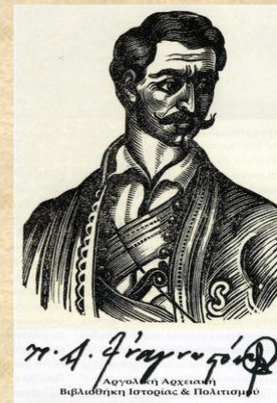
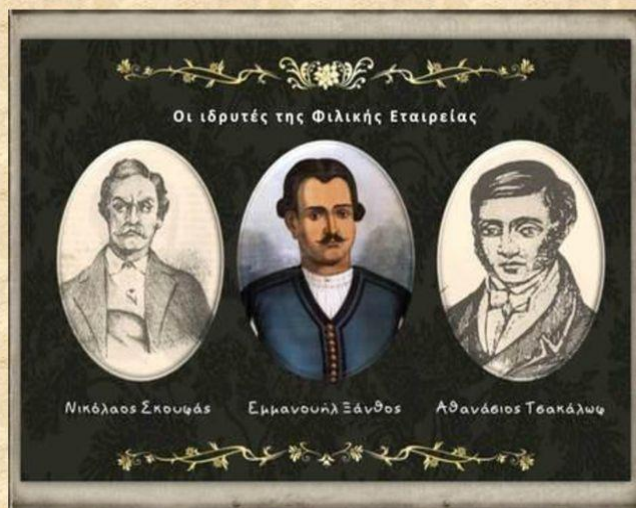

Πίνακας του ζωγράφου
Διονυσίου Τσόκου με τον όρκο
των Φιλικών-1849 (Ο
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
αποδίδει τον όρκο του Φιλικού
Εταίρου

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Οι ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Σημαία και σφραγίδα της Φιλικής Εταιρείας

Η παλαιότερη επαναστατική σημαία. Σχεδιασμένη με τις οδηγίες του Παλαιών Πατρών Γερμανού φέρει τα σύμβολα του εφοδιαστικού των ιερέων της Φιλικής Εταιρείας. Την ύψωσε ο Γεώργιος Σισίνης στη Γαστούνη το 1821.

Σφραγίδα της Υπέρτατης Αρχής της Φιλικής Εταιρείας
Αθήνα, Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ιδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Η σφραγίδα που χρησιμοποιούσε ο φιλικός Παν. Σέκερης

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ιδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Η ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας

- ❖ Η **Αόρατη Αρχή** παρέμενε μυστική και αφηνόταν να εννοηθεί ότι την αποτελούσαν ισχυρά πρόσωπα
- ❖ Οι ιδρυτές της αποφάσισαν να αναθέσουν την ηγεσία:
 - Στον **Ιωάννη Καποδίστρια** (υπουργό εξωτερικών της Ρωσίας) αλλά αρνήθηκε
 - Στον **Αλέξανδρο Υψηλάντη** (ανώτερο αξιωματικό του ρωσικού στρατού) **Γενικός Επίτροπος Αρχής**

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ιδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Ἄνδρες Γραικοί, ὅσοι εὐρίσκεσθε εἰς Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν!

Ἰδοὺ μετὰ τοσοῦτον αἰῶνα ὄντας, ἀπλάνι κύλιν ὀφείνεις τῆς Ἑλλάδος μεγαλοπρεπῶς τὰς πτέρυγας τοῦ καὶ προσκαλεῖ ἐπὶ τὴν σκὰν αὐτοῦ τὰ γνήσια καὶ ἐλεεινὰ τέκνα της! Ἰδοὺ ἡ φίλη ἡμῶν Πατρίς Ἑλλὰς ἀνυφώνει μετὰ ὀριάμβου τὰς προλατορικὰς της σημαίας! Ὁ Μορβας, ἡ Ἡπειρος, ἡ Θεσσαλία, ἡ Σερβία, ἡ Βουλγαρία, τὰ Νησιά τοῦ Ἀρχιπελάγους, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ Ἑλλὰς ἅπασα ἐπίσσε τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ἀποτινάξῃ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Βαρβαρῶν, καὶ ἐνατερεύουσα εἰς τὸ μόνον νικητήριον ὄπλον τῶν Ὀρθοδόξων, τὸν τίμιον, λέγω, καὶ ζωοποιὸν Σταυρὸν κράξει μεγαλοφρονος ἐπὶ τὴν προστασίαν μεγάλης καὶ κραταιᾶς δυνάμεως, ἐν τούτῳ τῷ σημείῳ νικώμεν! Ζήτω ἡ Ἐλευθερία! Καὶ εἰς τὰς δύο ταύτας φιλικὰς μας ἐπαρχίας ἐγκυματίζεται ὅσμι πολυάριθμον ἀνδρείων συμπατριωτῶν, διὰ τὰ τρέχει εἰς τὸ ἱερὸν ἔθνος τῆς φίλης ἡμῶν Πατρίδος. Ὅθεν οἱ εἰχονταὶ νὰ ὀνομασθῶσι Σωτήρες τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἶναι διασκορπισμένοι εἰς διάφορα Καθλίαια, ὅς τρέψουσιν εἰς τοὺς δρόμους ὅπου ἀκούουσιν ὅτι διαβαίνει τὸ σῶμα τοῦτο, διὰ νὰ συνενθῶσι μὲ τοὺς συναδελφούς των. Ὅσοι, ὅμως, γνήσιοι Ἕλληνες εἶναι ἄξιοι νὰ πιάσῃ τὰ ὅπλα, καὶ μὴ ὅλον τοῦτο μένουσιν ἀδιάφοροι, ὅς ἡγεύωσιν, ὅτι θέλουν ἐπιστρεῖν εἰς τὸν ἑαυτῶν των μεγάλῃν ἀτίμιαν, καὶ ὅτι ἡ Πατρίς θέλει τοὺς θεωρεῖ ὡς νόθους καὶ ἀναίτιους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀνόματος!

Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης

Ἰάσιον. τὴν 24. Φεβρουαρίου: 1821

Η προκήρυξη του Αλέξανδρου Υψηλάντη «Μάχου υπέρ Πίστεως και πατρίδος»

Πηγή: slideplayer.gr, Παραμόνος Μαρκόπουλος: «Ιδρυση της Φιλικής Εταιρείας», 20/10/2021

Πηγή: flickr, 20/10/2021

Η σημαία της Φιλικής Εταιρείας του 1814 Τον Φοίνικα του 1828

<http://andreaskandreou.blogspot.com/2021/05/14><http://andreaskandreou.blogspot.com/2021/05/14>

Πηγή: Πρώτο Θέμα

Οι Εγκύκλιοι του Ι. Καποδίστρια κατά των μυστικών εταιρειών και το ασυμβίβαστο στο να υπηρετείς την Πατρίδα και ταυτόχρονα να συμμετέχεις σε μυστικές εταιρείες. Πηγή: http://www.ioannis-kapodistrias.gr/2011/05/blog-post_04.html#ixzz79qS0hMeC ,20/10/2021

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ
Αριθ. 2953
Μυστική Εγκύκλιος
ΟΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Προς το Πανελλήνιον

Προς τους κατά το Αιγαίον Πέλαγος και την Πελοπόννησον Εκτάκτους Επιτρόπους και τους Αρχηγούς των κατάξησης και θαλάσσης Δυνάμεων.

Γνωρίζει η Κυβέρνησις, ότι Πολίται τινές επιμένουν πιστεύοντες και τους άλλους πείθοντες, ότι αι μυστικάί Εταιρείαι χορηγούσι μέσασωτήρια εις την Πατρίδα, ή τουλάχιστον Αιγίδα υπό την οποίαν συνδεόμενοι μεταξύ των οι άνθρωποι δια μυστικών δεσμών δύνανται να απολαύσωσιν εντός της Πατρίδος των και δια της ξένης περιρροής αξιώματα, τιμάς, και το πλέον τύχην, ός τι χρήματα.

Όσον και αν ελεεινολογή η Κυβέρνησις την απειρίαν των Ελλήνων των από τοιαύτας εισηγήσεις παρασυρομένων δεν ήθελε δώσει την προσοχήν της, αν δεν ήτο καταπεπαισμένη πόσον ολέθρια αποτελέσματα δύναται να φέρη εις την

ρίσιμον τὰ αὐτὴν στιγμὴν περὶ τοῦτων γνῶμη,
 τὴν οὐ ποῖαν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἑλλάδος ἤθελον συστήσει καὶ εἰς τὸν Κόσμον,
 καὶ εἰς τὰς Ἑυρωπαϊκὰς Κυβερνήσεις.

Ἀν Ἑλλάς ἐγκατελείφθη ἀπὸ τοῦ 1821 ἕως τὸν Ἰούλιον μῆνα τοῦ τελευταίου ἐτους,
 τοῦτο προήλθε διότι οἱ ἐχθροὶ τῆς τῆς παρῆσται ἀναδιακόπως πρὸς τοὺς Βασιλεῖς,
 ὡς λὸν ἐπαναστατῶντα καὶ ἀγωνιζόμενον νυκτὴν διέθυσιν καὶ νύκτους σκοπ
 οὺς Μυστικῶν Ἐταιρειῶν, ὅθεν ἐπήγασαν αἰκαταστροφὰς τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἰταλίας.
 Εὐκόλῳ ἤτο ἀναμφιβόλως ἀνααιρεθῆναι σφαλερὰ αὐτὴ δόξα.

Μ' ὅλον τοῦτο ἐχρειάσθησαν οὐλόκληρα ἐπὶ τὰ ἐτή βασάνων καὶ δυστυχιῶν εἰς ἀναίρε
 σίντης. Μόλις ἀνηρέθη,

καὶ ἐν ᾧ Ἑλλάς ἀρχίζει ἀναλαμβάνει δείγματα εὐνοίας καὶ καλοκαγαθίας ἐκ μέρους τῶν
 νῦν μαχικῶν Δυνάμεων,

οἱ ἐχθροὶ τῆς θέλουν πάλιν τὴν παρὰ στήθειω συπεξοῦσιν τῶν Μυστικῶν Ἐταιρειῶ
 ν, καὶ εἰς ἀποδείξιν τοῦτο θέλουν φανερώσει,
 ὅτι πῶς διάφοροι σὺν ὀνόμασιν αἱ Ἐταιρεῖαι αὐταὶ νύ ἀρχοῦν καὶ πολλαπλασιάζονται με
 ταξύ τῶν ἐν τοῖς πράγμασι καὶ τῆς πολιτικῆς τάξεως,
 καὶ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, ἴσως καὶ αὐτοῦ τοῦ στόλου.

Τόσον οὐσιώδες θεωρεῖτο ἡ Κυβέρνησις ὥστε μὴ ἐγκρίνουσαν ἀδείξει διὰ τινος δ
 ἡμοσύου καὶ ἐπισήμου πράξεως τὴν νύ παρξιν αὐτοῦ τοῦ κακοῦ,
 ἐκ πληροῦ διὰ τοῦ τύπου τῆς παρούσης ἐγκυκλίου τοῦ χρέος,
 τοῦ ποῖον δὲ νῦν μπορεῖ ἀπαρμελήσῃ χωρὶς ἀκαθυποβληθεῖς βαρυτάτῃν ἐν ἑαυτῇ
 ἡν. Τῶν τι τοιοῦτον δημόσιον ἐγγραφὸν μεταξὺ τῶν Πολιτικῶν,

οἱ ποῖοι ἐπιμένουσιν ἀμὴν παρὰ χωρῶσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν τῷ μόνῳ μέλλον,
 ἢ ἔλεγχον ἐμψύσει ὡς μέσον τοῦ ἀποδείξωσιν,
 ὅτι οἱ Βασιλεῖς διατῶν ἐνεργειῶν τῶν νυκτῶν θάλπουσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν ἐχθρόν,
 τὸν οὐ ποῖον καὶ ἀλαχού, καὶ τὰς ιδίας τῶν Ἐπικρατείας πολέμῳ.

Ἡ παρατήρησις αὕτη, Κύριοι,
 σας διδάσκει με πόσῃ φρόνησιν καὶ οὐδὲρ κείαν ἀπαιτεῖται ἡ ἐκπλήρωσις τῆς ἀκολ
 οῦθου παρὰ γελίας τῆς Κυβερνήσεως.

θέλετε κοινοποιήσει διαζώσης φωνήεις τους υπαλλήλους σας ή τους υπότην οδηγί
 αν σας αξιωματικούς το περιεχόμενον της παρούσης,
 και θέλετε τους κάμει αν σας φανερώσουν αν ανήκουν εις καμμίαν των Μυστικών Ετ
 αιρειών, ή όχι. Ανείναι το πρώτον, θέλετε τους παρατηρήσει,
 ότι εάν εις την παρελθούσαν κατάστασιν της αναρχίας,
 και της αταξίας ήταν ίσως αναγκαίοι εις τους πολίτας να ζητήσωσι προσωπικήν ασφ
 άλειαν δια του δεσμού μυστικής τινος Εταιρείας,
 ο δεσμός ούτος διαλύεται καθ'ήνστιγμήν του νομίμου όρκου και προς την Κυβέρνη
 σιν, και προς τους Νόμους, χορηγεί εις ένα έκαστον και εις όλους,
 όλας τας απαιτήσεις ασφαλείας.
 Από τοιαύτην αρχήν ορμώμενοι ευκόλως θέλετε αποδείξει το ασυμβίβαστον των δύ
 ο όρκων, ή γουν του ηρηρετείν το Κράτος, και ηρηρετείν μυστικήν Εταιρείαν,
 της οποίας σκοπός είναι ιως επιτοπλείστον άγνωστος εις τους Εταίρους.
 Αν λοιπόν οι υπάλληλοί σας ή οι υπότην οδηγί αν σας αξιωματικοί ανήκουσιν εις τινά Ε
 ταιρείαν, ανάγκη να παραιτηθώσι, και περί τούτου οφείλεις να μας βεβαιώσεις.
 Εξ εναντίας θέλετε τους εξηγήσει τους κινδύνους εις τους οποίους εκτίθενται πλανώ
 μενοι από λίγους τινάς όλως διόλου εις τα τοιαύτα ενασχολούμενους.
 Από την κατηγορίαν των Εταιρειών των ηρησυμβιβαζομένων μετα κατά Νόμους καθ
 εστώτα δε να αποκλείομεν και την προαιώνων γνωριζομένην υπό τω ονόματι της Αδελ
 φοποιείας, ή Αγάπης.
 Παραγγέλλεσθε, Κύριοι,
 κατ'επανάληψιν να κάμει τε χρήση της κοινοποιήσεως ταύτης κατά τον συνετώτερο
 ν και ωφελιμώμερον τρόπον.
 Προθύμως η Κυβέρνησις θέλει δεχθή τας ειδοποιήσεις,
 όσας εν καιρώ και τόπω θέλετε δυνήθαι να η χορηγήσετε.»

«Εν Πόρωτη 8 Ιουνίου 1828

Ο Κυβερνήτης

Ι.Α. Καποδίστριας

Στις 22 Αυγούστου 1831 ο Ιωάννης Καποδίστριας εξέδωσε την εγκύκλιο, υπ αριθμόν 4286 , προς τους προϊσταμένους των δημοσίων υπηρεσιών. Συναπέστειλε μάλιστα και τύπον όρκου, τον οποίον θα υπέγραφαν όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι δια του οποίου θα δηλωνόταν ότι σε ουδεμία μυστική Εταιρεία ανήκουν. Λίγες εβδομάδες μετά δολοφονείται στο Ναύπλιο. Πηγή: http://www.ioannis-kapodistrias.gr/2011/05/blog-post_04.html#ixzz79qS0hMeC ,20/10/2021

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 4286 ΜΕΤΥΠΟΟΡΚΟΥΔΗΜΟΣΙΩΝΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ

ΓΕΝΙΚΗΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΕΝΝΑΥΠΑΙΩΤΕΤΑΡΤΗ 26 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1831

ΕΠΙΣΗΜΑ

ἀριθμ. 4286

ΕΛΛΗΝΙΚΗΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΟΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣΤΗΣΕΛΛΑΔΟΣ

Πρός τούς Γραμματεῖς τῆς Κυβερνήσεως, τὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Οἰκονομίας, τὸν Γραμματέα τῆς Γερουσίας, τὸ Λογιστικὸν καὶ Ἐλεγκτικὸν Συμβούλιον, καὶ τοὺς κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους, Διοικητὰς καὶ Τοποτηρητὰς.

Τὸ ἐν ταῦθα συναπτόμενον ἔγγραφον, διαλαμβάνον τὴν σύστασιν μυστικῆς ἐταιρείας, σκοπὸν ἐχούσης τὴν κατάλυσιν τῆς ἐνεστώσης τάξεως τῶν πραγμάτων, συνετέθη ἀπὸ ἔγγραφα τὰ ὅποια ἔχει ἤδη ἀναχεῖρας ἡ κυβέρνησις. Δὲν σᾶς τὸ ἀποστέλλομεν διὰ τὴν δικὴν σας πληροφορίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληροφορηθῇ ἐπίσης τὰ διατρέχοντα καὶ τὸ δημόσιον, καὶ διὰ νὰ δυνηθοῦν οἱ καθ' ὅλους τοὺς κλάδους ὑπάλληλοι τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπὸ τὰς ἀπάτας, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ῥαδιοῦργοι ἐπὶ προσπάθῃσαν ἢ θέλουν προσπαθῆσιν ἀπὸ τοὺς κάμουν κοινωνοὺς εἰς τὰ ἀξιοκατάκριτα σχέδιά των.

Ἡ Κυβέρνησις χρεωστεῖν ἀπληροφωρηθῇ ὅτι πᾶς ὑπάλληλος, ὅποιο σδὴ ποτε ἂν εἴναι ὁ βαθμὸς του, ἢ ἡ θέσις του, εἶναι καὶ θέλει μείνει ἐντελὼς ἀλλότριος ἀπὸ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος μυστικὴν ἐταιρίαν, ἢ ὅποια δὴ ποτε ἄλλην μυστικὴν ἐταιρίαν, ἣτις ἤθελεν ἀντίκεισθαι εἰς τὰ χρέη,

εἰς τὰ ὅποια καθυποβάλλεται, ἅμ'
 ἀφοῦ δέχεται ἡ μόσιον τινὰ ὑπηρεσίαν καὶ ἐπειδὴ ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα κατ'
 ἀτὴν προσωρινῶς καθεστῶσαν τὰ ξιντὼν πραγμάτων,
 δὲν θέλει ὑπόκεισθαι μὴ τεύπακούει μὴ εἰς τοὺς ὑπάρχοντας νόμους,
 καὶ εἰς τοὺς κατ' αὐτὴν διωριζομένους ἀρχηγούς.

Ἐπομένως,

διὰ νὰ προφυλάξῃ τε τοὺς ὑπαλλήλους σας ἀπὸ τὰς ὀλεθρίους συνεπειάς, δι'
 ἃς ἤθελε ἀνεῖσθαι ὑπεύθυνοι, ἃς ἤσαν μέλη τῆς ῥηθείσης μυστικῆς ἐταιρίας,
 ἢ ἄλλης τινὸς τῆς αὐτῆς φύσεως,
 θέλετε τοὺς προβάλλειν ἀνὸς πογράφωσι τὸν τύπον τοῦ ὄρκου,
 τὸν ὅποιον ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας σᾶς ἀποστέλλει ὁμοῦ μετὴν παροῦ
 σαν.

Ἐννοεῖται δὲ ὅτι ὅσοι τῶν ὑπαλλήλων δὲν θελήσουν νὰ τὸν ὑπογράψουν θέλουν
 ἀποβληθῇ καὶ περὶ τοῦτου θέλετε μᾶς ἀναφέρει.

Οἱ τύποι τοῦ ὄρκου, τοὺς ὁποίους θέλετε ὑπογράψῃ μὲς πρῶτοι,
 θέλουν φυλαχθῇ μετὰ τῶν πρωτοτύπων ὑπογραφῶν ὅλων τῶν ὑπαλλήλων σ
 ας εἰς τὰ ἀρχεῖα σας,
 καὶ ἀντίγραφα αὐτῶν ἐπικυρωμένα θέλετε πέμψῃ εἰς τὴν Γραμματεῖαν τῆς Ἐ
 πικρατείας.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 22^α Αὐγούστου 1831.

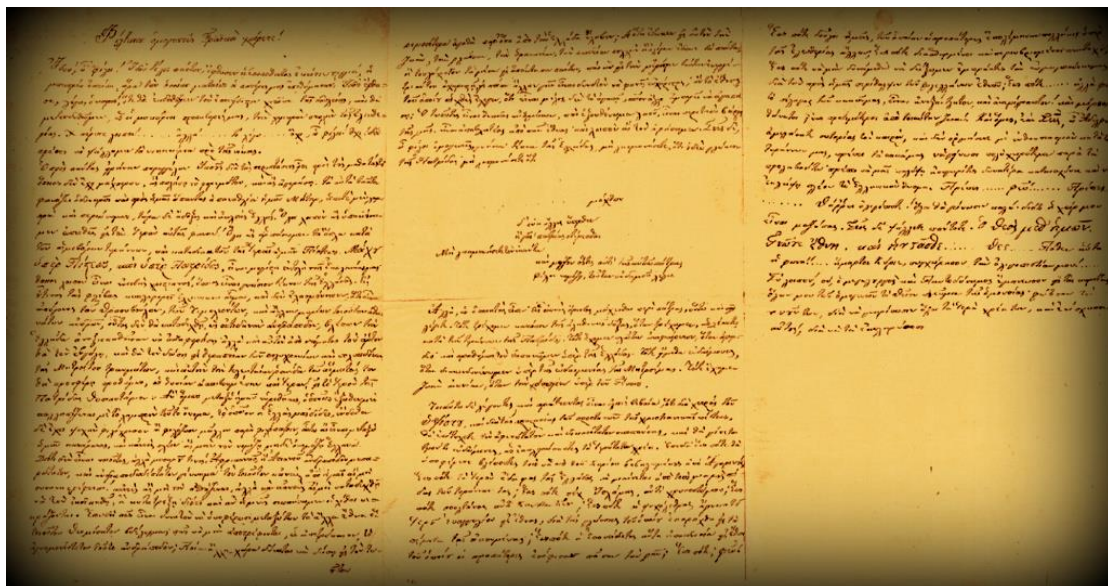
Ὁ Κυβερνήτης Ι. Α. ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Ν. ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ»

Το έμβλημα της Φιλολογικής Εταιρείας, Πηγή:istorikathemata.com

Πηγή:istorikathemata.gr

Φιλική Εταιρεία Προκήρυξη της επανάστασης του 1821. Πηγή: el.m.wikipedia.org, 30/09/2021

Ο **αφορισμός** **της** **Επανάστασης**
του **1821**

«Γρηγόριος ελέω Θεού αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ρώ-
 μης και Οικουμενικός Πατριάρχης. Οι τω καθ' ημάς αγιωτάτω, πατριαρχικώ, αποστολικώ και οικουμενικώ
 θρόνω υποκείμενοι ιερώτατοι μητροπολίται και υπέρτιμοι και θεοφιλέστα-
 τοι αρχιεπίσκοποι τε και επίσκοποι, εν αγίω Πνεύματι αγαπητοί αδελφοί
 και συλλειτουργοί, και εντιμότατοι κληρικοί της καθ' ημάς του Χριστού με-
 γάλης εκκλησίας και εκάστης επαρχίας ευλαβέστατοι ιερείς και οσιότατοι
 ιερομόναχοι, οι ψάλλοντες εν ταις εκκλησίαις της Πόλεως, του Γαλατά και
 όλου του Καταστένου και απανταχού, και λοιποί απαξάπαντες ευλογημένοι
 Χριστιανοί, τέκνα εν Κυρίω ημών αγαπητά, χάρις εἰηυμήν και ειρήνη παρά
 Θεού, παρ' ημών δε ευχή, ευλογία και συγχώρεσις. Η πρώτη βάσις της ηθικής, ότι είναι η προς τους ευεργετούντα συγνω-
 μοσύνη είναι ηλίου λαμπρότερον και όστις ευεργετούμενος αχαριστεί είναι ο
 κάκιστος των ανθρώπων. Αυτήν την κακίαν βλέπομεν πολλαχούστη λιτευο-
 μένην και παρά των ιερών γραφών και παρ' αυτού του Κυρίου ημών Ιησού
 Χριστού ασυγχώρητον, καθώς έχομεν το παράδειγμα του Ιούδα. Όταν δε
 η αχαριστία ήναι συνωδευμένη και με πνεύμα κακοποιόν και αποστατικόν
 εναντίον την κοινής ημών ευεργέτιδος και τροφού, κραταιάς και αηττήτου
 βασιλείας, τότε εμφανίζει και τρόπον αντίθεον, επειδή ουκ έστι, φησί, βασι-
 λεία και εξουσία ειμή υπό Θεού τεταγμένη' όθεν και πας ο αντιπατόμενος
 αυτή τη θεόθεν εφ' ημάς τεταγμένη κραταιά βασιλεία, τη του Θεού διαταγή
 ανθέστηκε.

Και τα δύο ταύτα ουσιώδη και βάσιμα ηθικά και θρησκευτικά χρέη κα-
 τεπάτησαν με απαραδειγμάτιστον θρασύτητα και αλαζονείαν ο, τε προδιο-
 ρισθείς της Μολδαβίας ηγεμών ως μη όφειλε, Μιχαήλ, και ο του γνωστού
 αγνώμονος και φυγάδος Υψηλάντου αγνώμων υιός Αλέξανδρος Υψηλάντης.
 Εις όλους τους ομογενείς μας είναι γνωστά τα άπειρα ελέη, όσα η αένναος
 της εφ' ημάς τεταγμένης κραταιάς βασιλείας πηγή εξέχεεν εις τον κακόβου-

λον αυτόν Μιχαήλ' από μικρού και ευτελούς τον ανύψωσεν εις βαθμούς και μεγαλεία' από αδόξου και ασήμου τον προήγαγεν εις δόξας και τιμάς' τον επλούτισε, τον περιέθαλψε, τέλος πάντων τον ετίμησε και με τον λαμπρότατον της ηγεμονίας αυτής θρόνον και τον κατέστησεν άρχοντα λαών. Αυτός όμως, φύσει κακόβουλος ων, εφάνη τέρας έμψυχον αχαριστίας και συνεφώνησε μετά του Αλεξάνδρου Υψηλάντου, υιού του δραπετού και φυγάδος εκείνου Υψηλάντου, όστις παραλαβών μερικούς ομοίους του βοηθούς ετόλμησε να έλθη αίφνης εις την Μολδαυίαν, και αμφοτέροι απονενοημένοι επίσης, αλαζόνες και δοξομανείς, ή μάλλον ειπείν, ματαιόφρονες, εκήρυξαν του γένους ελευθερίαν και με την φωνήν αυτήν εφείλκυσαν πολλούς των εκεί κακοήθεις και ανοήτους, διασπείραντες και αποστόλους εις διάφορα μέρη δια να εξαπατήσωσι και να εφελκύσωσιν εις τον ίδιον της απωλείας κρημνόν και άλλους πολλούς των ομογενών μας. Διά να δυνηθώσι δε τρόπον τινά να ενθαρρύνωσι τους ακούοντας μετεχειρίσθησαν και το όνομα της Ρωσικής Δυνάμεως, προβαλλόμενοι, ότι και αυτή είναι σύμφωνος με τους στοχασμούς και τα κινήματά των' πρόβλημα διόλου ψευδές και ανύπαρκτον, και μόνον της ιδικής των κακοβουλίας και ματαιοφροσύνης γέννημά τε και αποκύημα' επειδή, εν ω το τοιούτον είναι αδύνατον ηθικώς και πολλής προζένον μομφής εις την ρωσικήναυτοκρατορίαν, και ο ίδιος ενταύθα εξοχώτατοςπρέσβυς αυτής έδωκενέγγραφον πληροφορίαν, ότι ουδεμίαν ή είδησιν ή μετοχήν έχει το ρωσικόν κράτος εις

2

αυτήν την υπόθεσιν, καταμεμφόμενον μάλιστα και αποτροπιαζόμενον του πράγματος της βδελυρίαν' και προσεπιπλέον η αυτού εξοχότηςειδοποίησεν εξ επαγγέλματος τα διατρέχοντα, υπομνήσας το βασίλειον κράτος, ότι ανάγκη πάσα να φροντίση ευθύς εξ αρχής τον αποσκορακισμόν και την διάλυσιν των τοιούτων κακών' και τόσον εκ της ειδοποιήσεως ταύτης, όσον και από τα έγγραφα, τα οποία επιάσθησαν από μέρους των μουχαφίσιδων των βασιλικών σερχατίων, και από άλλους πιστούς ομογενείς επαρρησιάσθησαν, έγεινε γνωστή εις το πολυχρόνιον κράτος η ρίζα και η βάση όλου αυτού του κακοήθους

σχεδίου.

Με τοιαύτας ραδιουργίας εσχημάτισαν την ολεθρίανσκηνήν οι δύο ού-

τοι και οι τούτων συμπράκτορες φιλελεύθεροι, μάλλον δε μισελεύθεροι, και επεχείρησαν εις έργον μιάρων, θεοστυγές και ασύνετον, θέλοντες να διαταράξωσι την άνεσιν και ησυχίαν των ομογενών μας πιστών ραγιαδων της κραταιάς βασιλείας, την οποίαν απολαμβάνουσιν υπό την αμφιλαφή αυτής σκιάν με τόσα ελευθερίας προνόμια, όσα δεν απολαμβάνει άλλο έθνος υποτελής και υποκείμενον, ζώντες ανενόχλητοι με τας γυναίκας και τα τέκνα των, με τας περιουσίας και καταστάσεις, και με την ύπαρξιν της τιμής των, και κατ' εξοχήν με τα προνόμια της θρησκείας, ήτις διεφυλάχθη και διατηρείται ασκανδάλιστος μέχρι της σήμερον επί ψυχική ημών σωτηρία. Αντί λοιπόν φιλελευθέρων εφάνησαν μισελεύθεροι, και αντί φιλογενών και φιλοθρήσκων εφάνησαν μισογενείς, μισόθρησκοι και αντίθεοι, διοργανίζοντες, φευ, οι ασυνείδητοι με τα απονενομημένα κινήματά των την αγανάκτησιν της ευμενούς κραταιάς βασιλείας εναντίον των ομογενών μας υπηκόων της, και σπεύδοντες να επιφέρωσι κοινόν και γενικόν τον όλεθρον εναντίον παντός του γένους. Και αγκαλά είναι γνωστόν, ότι, όσοι είναι κατηρτισμένοι τω όντι εις την ευσέβειαν, όσοι νουνεχείς και τίμιοι και των ιερών κανόνων και θείων νόμων ακριβείς φύλακες δεν θέλουν δώσει ευηκοιαν εις τας ψευδολογίας των αχρείων εκείνων και κακόβουλων' επειδή όμως είν' ενδεχόμενον να σηνηρπάσθησάν τινές και παρασυρθώσι και άλλοι, διά τούτο προκαταλαμβάνοντες εκ προνοίας εκκλησιαστικής υπαγορεύομενπάσιν υμίν τα σωτήρια, και γράφοντες μετά των περί ημας ιερωτάτων συναδελφών, του μακαριωτάτου πατριάρχου των Ιεροσολύμων, των εκλαμπροτάτων και περιφανεστάτων προυχόντων του γένους, των τιμιωτάτων πραγματευτών, των αφ' εκάστου ρουφετίου προκριωτέρων και όλων των εν τη βασιλευούση ορθοδόξων μελών εκάστης τάξεως και εκάστου βαθμού, συμβουλευόμεν και παραινούμεν και εντελλόμεθα και παραγγέλλομενπάσιν υμίν τοις κατά τόπον αρχιερεύσι, τοις ηγουμένοις των ιερών μοναστηρίων, τοις ιερέυσιν των εκκλησιών, τοις πνευματικοίς πατράσι των ενοριών, τοις προεστώσι και ευκαταστάτοις των κωμοπόλεων και χωρίων, και πάσιν απλώς τοις κατά τόπον προκρίτοις να διακηρύξετε την απάτην των ειρημένων κακοποιών και κακοβούλων ανθρώπων, και να τους αποδείξετε και να τους στηλιτεύσετε πανταχού ως κοινούς λυμεώνας και ματαιόφρονας, και να προσέχετε όσον

το δυνατόν εις τας απάτας αυτών και ραδιουργίας, γινώσκοντες, ότι η μόνη απόδειξις της αθωότητος των είναι να εμφανίσωσιν όσα γράμματα λάβωσι τυχόν εις χείρας περί της αυτής υποθέσεως, ή ειδήσεις μάθωσι, και να παρρησιάσωσιν οι μεν ενταύθα εν βασιλευούση προς ημάς, οι δ' εν τοις έξω μέρεσιν εις τους κατά τόπον αρχιερείς και τους διοριζομένους παρ' ημών εκκλησιαστικούς εξάρχους και τους βασιλικούς εξουσιαστάς και διοικητάς, δηλοποιούντες και παραδίδοντες και εκείνους τους απλουστέρους, όσοι ήθελαν φωραθή ότι ενεργούν ανοίκεια του ρεαγιαδιακού χαρακτήρος' καθότι

3

οι τοιούτοι διαταράττουσι την γενικήνησυχίαν, και κατακρημνίζουν τους αδυνάτους και αθώους ομογενείς μας εις της απωλείας το βάραθρον. Και τόσον υμείς οι αρχιερείς, οι μοναστηριακοί, οι ιερωμένοι, και οι προεστώτες και ευκατάστατοι και πρόκριτοι εκάστου τόπου με την άγρυπνον προσοχήν σας, όσον και οι λοιποί εκάστης τάξεως και βαθμού άνθρωποι με τας εκ μέρους σας αδιαλείπτους συμβουλάς και νουθεσίας, και κατά τας πατρικάς και προνοητικάς εκκλησιαστικάς ημών οδηγίας και παραινέσεις να γενήτε εδραίοι και αμετακίνητοι επί του κέντρου του ρεαγιαλικίου, και εξ όλης ψυχής και καρδιάς σας να διαφυλλάττετε την πίστιν και κάθε υποταγήν και ευπείθειαν εις αυτήν την θεόθεν εφ' ημάς τεταγμένην κραταιάν και αήττητον βασιλείαν, και να αποδεικνύετε εντελώς με όλα τα πραγματικά της ειλικρινείας σημεία' καθότι η μετ' ευχαριστίας και ειλικρινείας υποταγή χαρακτηρίζει και την προς Θεόν αγάπην και πίστιν, και την προς τας θείας αυτού εντολάς και τας υπαγορεύσεις των θείων νόμων και ιερών κανόνων υπακοήν, και την ευγνωμοσύνην της καρδιάς ημών διά τ' άπειρα ελέη, οπού απολαμβάνομεν παρά της βασιλικής φιλανθρωπίας. Επειδή δε προς τοις άλλοις εγένετο γνωστόν, ότι οι το σατανικόν της δημεγερσίας φρόνημα επινοήσαντες, και εταιρίαν τοιαύτην συστησάμενοι προς αλλήλους συνεδέθησαν και με τον δεσμόν του όρκου, γινωσκέτωσαν, ότι ο όρκος αυτός είναι όρκος απάτης, είναι αδιάκριτος, και όμοιος με τον όρκον του Ηρώδου, όστις, διά να μη φανή παραβάτης του όρκου του, απεκεφάλισεν Ιωάννην τον βαπτιστήν. Αν ήθελεν αθετήσει τον παράλογον όρκον του, τον οποίον επενόησεν η άλογος επιθυμία του, έξη βέβαια τότε ο θεός

πρόδρομος' ώστε ενός απλού όρκου επιμονή έφερε τον θάνατον του προδρόμου. Η επιμονή άρα του όρκου εις διατήρησιν των υποσχεθέντων παρά της φατρίας αυτής, πραγματευομένης ουσιωδώς την απώλειαν ενός ολοκλήρου γένους, πόσον είναι ολεθρία και θεομίσητος είναι φανερόν' εξ εναντίας, η αθέτησις του όρκου αυτού, απαλλάττουσα το γένος εκ των επερχομένων απαραμυθήτων δεινών, είναι θεοφιλής και σωτηριώδης. Διά τούτο τη χάριτι του παναγίου Πνέυματος έχει η εκκλησία αυτόν διαλελυμένον, και αποδέχεται και συγχωρεί εκ καρδίας τους μετανοούντας και επιστρέφοντας, και την προτέραναπάτηνομολογούντας, και το πιστόνρεαγιαλίκι αυτών εναγκαλιζομένους ειλικρινώς.

Ταύτα αμέσως να κοινολογήσετε εις όλους του γνωστούς σας, και να κατασταθήτε όλοι προσεκτικώτεροι, ανατρέποντες και διαλύοντες ως αρχινώδη υφάσματα, όσα η απάτη και η κακοβουλία των πρωταιτίων εκείνων καθ' οιονδήτινα τρόπον συνέπλεξε. Επειδή, εάν, ο μη γένοιτο, δεν ήθελε καθαρισθή η θανατηφόρος αύτη λύμη, και φωραθώσίτινεςτολμώντες εις επιχειρήματα εναντία των καθηκόντων του ρεαγιαλικίου, κοντά οπού οι τοιούτοι έχουνσι να παιδευθώσι χωρίς ελέους και οικτιρμών (μη γένοιτο, Χριστέ βασιλεύ!) αμέσως θέλει εξαφθή η δικαία οργή του κράτους του καθ' ημών, και ο θυμός τής εκδικήσεως γενικός των εχλιϊσλάμιδων, και θέλουν εκχυθή τόσων αθών αίματα αδίκως και παραλόγως, καθώς αποκριματίστως ταύτα πάντα διεσάλπισεν η κραταιά και αήττητος βασιλεία διά του εκδοθέντος και επ' ακροάσει κοινή ημών αναγνωσθέντος υψηλού βασιλικού προσκυνητού ορισμού.

Εκείνους δε τους ασεβείς πρωταιτίους και απονενοημένους φυγάδας και αποστάταςολεθρίους να τους μισήτε και να τους αποστρέφεσθε και διανοία και λόγω, καθότι και η εκκλησία και το γένος τους έχει μεμισημένους, και επισωρεύει κατ' αυτών τας παλαμναιοτάτας και φρικωδεστάταςαράς'

4

ως μέλη σεσηπότα, τους έχει αποκεκομμένους της καθαράς και υγιαινούσης χριστιανικής ολομελείας' ως παραβάται δε των θείων νόμων και κανονικών διατάξεων, ως καταφρονηταί του ιερού χρήματος της προς τους ευεργέτας ευγνωμοσύνης και ευχαριστίας, ως εναντίοι ηθικών και πολιτικών όρων, ως

την απώλειαν των αθώων και ανευθύνων ομογενών μας ασυνειδήτως τεκταινόμενοι, αφωρισμένοι υπάρχουν και κατηραμένοι και ασυγχώρητοι, και μετά θάνατον άλυτοι, και τω αιωνίω υπόδικοι αναθέματι, και αυτοί, και όσοι τοις ίχνεσιν αυτών κατηκολούθησαν του λοιπού, αν μη θελήσωσιν εννοήσαι την αρπαγήν και απάτην, και επιστραφήναι τε και βαδίσαι την ευθείαν της σωτηρίας οδόν, αν δεν αναλάβωσιν, ό εστι, τον εντελή χαρακτήρα του ρεαγιαδικού αυτών επαγγέλματος.

Τα αυτά δε και κατά της αρχιερωσύνης σας και ιερωσύνης σας επανασταίνομεν, εαν μη βαδίσετε, εις όσα εν Πνεύματι αγία αποφαινόμεθα δια του παρόντος εκκλησιαστικώς, εάν δεν δείξετε εν έργω την επιμέλειάν σας και προθυμίαν εις την διάλυσιν των σκευωριών, εις την αναστολήν των καταχρήσεων και αταξιών, εις την επιστροφήν των πλανηθέντων, εις την άμεσον και έμμεσον καταδρομήν και εκδίκησιν των επιμενόντων εις τα αποστατικά φρονήματα, εάν δεν συμφωνήσετε τη εκκλησία του Θεού, και, εν ενί λόγω, εάν καθ' οιονδήποτε τρόπον δολιευθήτε και κατενεχθήτε κατά της κοινής ημών ευεργέτιδος κραταιάς βασιλείας, έχομεν υμάς αργούς πάσης ιεροπραξίας, και τη δύναμει του παναγίου Πνεύματος εκπτώτους του βαθμού της αρχιερωσύνης και ιερωσύνης και το πυρί της γεέννης ενόχους, ως την κοινήν του γένους απώλειαν προτιμήσαντας. Ούτω τοίνυν γινώσκοντες, ανανήψατε προς Θεού και ποιήσατε καθώς γράφομεν εκκλησιαστικώς και γενικώς παρακελευόμεθα, και μη άλλως εξ αποφάσεως, ότι περιμένομεν κατά τάχος την αισίαν των γραφομένων αποπεράτωσιν, ίνα και η του θεού χάρις και το άπειρον έλεος είη μετά πάντων υμών.

αωκα' εν μηνί Μαρτίω.

Υπεγράφη συνοδικώς επάνωθεν του ιερού θυσιαστηρίου παρά της ημών μετριότητος και της μακαριότητός του και πάντων των συναδέλφων αγίων αρχιερέων.

Ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως αποφαινεται.

Ο Ιεροσολύμων Πολύκαρπος συναποφαινεται.

Ο Καισαρίας Ιωαννίκιος.

Ο Νικομηδείας Αθανάσιος.

Ο Δέρκων Γρηγόριος.

Ο Αδριανουπόλεως Δωρόθεος.

Ο Βιζύης Ιερεμίας.

Ο Σίφνου Καλλίνικος.

Ο Ηρακλείας Μελέτιος.

Ο Νικαίας Μακάριος.

Ο Θεσσαλονίκης Ιωσήφ.

Ο Βερροίας Ζαχαρίας.

Ο Διδυμοτοίχου Καλλίνικος.

Ο Βάρνης Φιλόθεος.

Ο Ρέοντος Διονύσιος.

Ο Κυζίκου Κωνστάντιος.

Ο Χαλκηδόνας Γρηγόριος.

5

Ο Τουρνόβου Ιωαννίκιος.

Ο Πισειδίας Αθανάσιος.

Ο Δρύστας Ανθιμος.

Ο Σωζοπόλεως Παΐσιος.

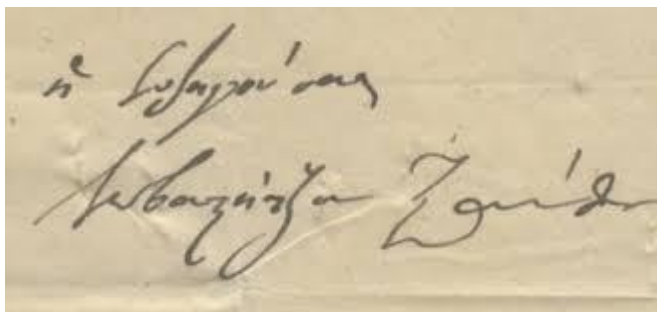
Ο Φαναρίου και Φερσάλων Δαμασκηνός.

Ο Ναυπάκτου και Αρτης Ανθιμος.»

Πηγή: «Υπατο Συμβούλιο των Ελλήνων Εθνικών», Ιούνιος 2010

Οι δύο πρώτες σελίδες του
αλφαριθμητικού καταλόγου με μέλη
της Φιλικής Εταιρείας

Υπογραφή Σεβαστής Ξάνθου

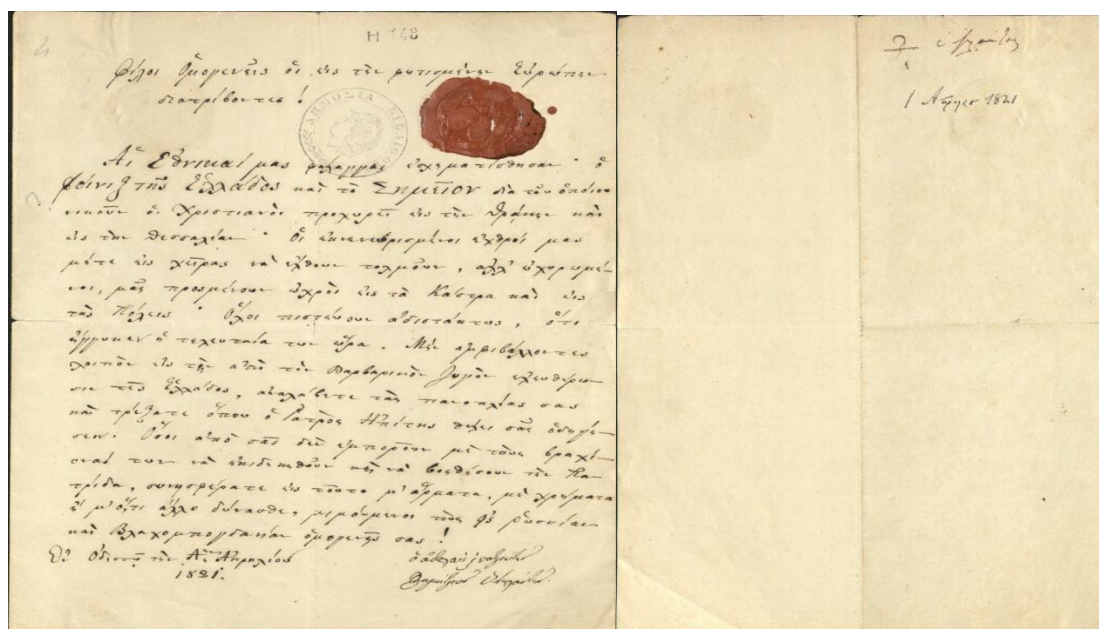
Πηγή:elwikipedia.org, 25/10/2021

Πηγή:arxeion-politismou.gr, 20/10/2021

Μαριώ Ζαραφοπούλα

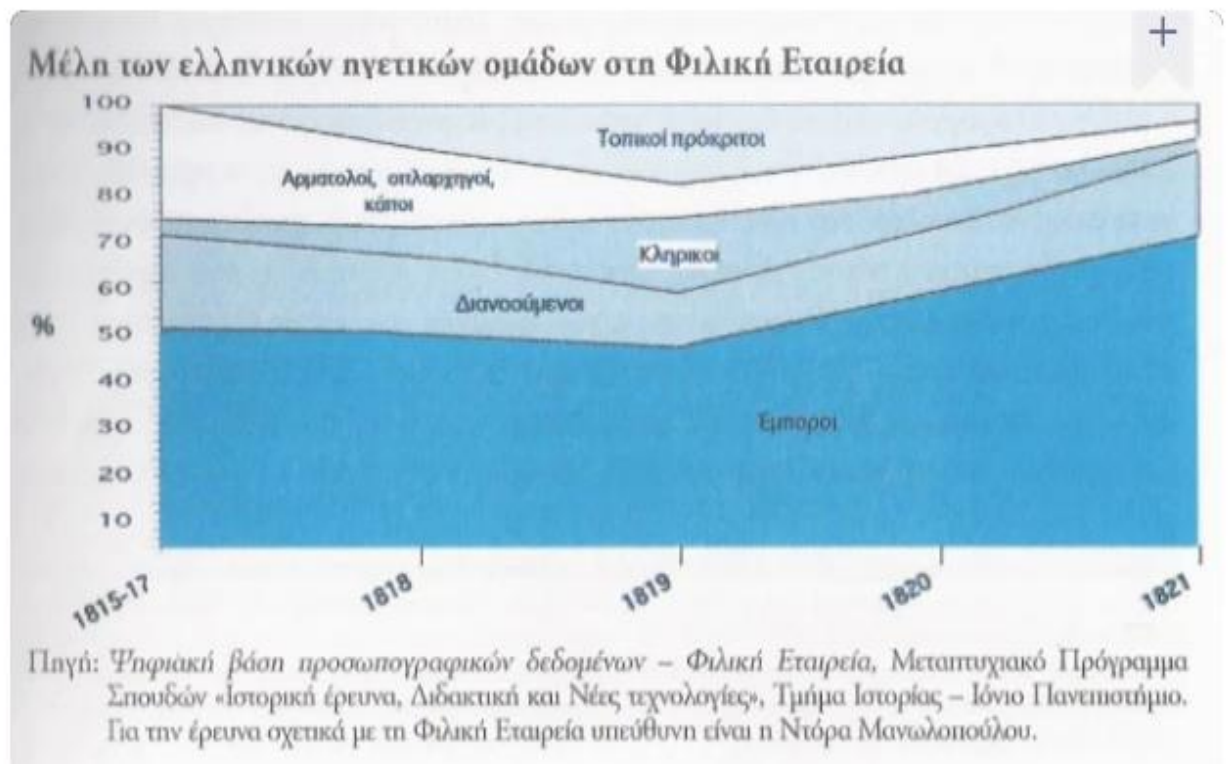
«Επιστολή του Δημητρίου Υψηλάντη Επιστολή του Δημητρίου Υψηλάντη προς τους Έλληνες στην Ευρώπη την 1η Απριλίου 1821, με την οποία τους παρότρυνε να ακολουθήσουν τον Πέτρο Ηπίτη και να συνδράμουν στον Αγώνα είτε ως εθελοντές είτε παρέχοντας υλική βοήθεια σε όπλα ή χρήματα μισούμενοι τους ομογενείς στη Ρωσία και τη Βλαχομπογδανία. Στην επιστολή είναι, επίσης, ορατή σφραγίδα σε κόκκινο βουλοκέρι με το οικοδόμημα της οικογένειας Υψηλάντη. Η επιστολή φέρει τον κωδικό αναγνώρισης Η 143 και ανήκει στο Αρχείο Ηπίτη, το οποίο περιήλθε στην κατοχή της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος κατόπιν δωρεάς το 1906. Ο Πέτρος Ηπίτης, προσωπικός γιατρός του Αλέξανδρου Υψηλάντη, έφερε μαζί του τη συγκεκριμένη επιστολή κατά τη διάρκεια της περιόδου του στην Ευρώπη στις αρχές του 1821, προκειμένου να πείσει όσους συναντούσε να συμμετέχουν στην Επανάσταση με όποιο τρόπο μπορούσαν».

Πηγή: Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδας, 30/09/2021

Το λάβαρο των Καρμπονάρων

Πηγή: Wikipedia 30/09/2021

«Τελετή μύησης Καρμπονάρων. Γκραβούρα ανώνυμου, περ. 1820»

Πηγή: Nyctophilia.gr 30/09/2021

(12)

Nauplie ce $\frac{15}{27}$ avril 1828.

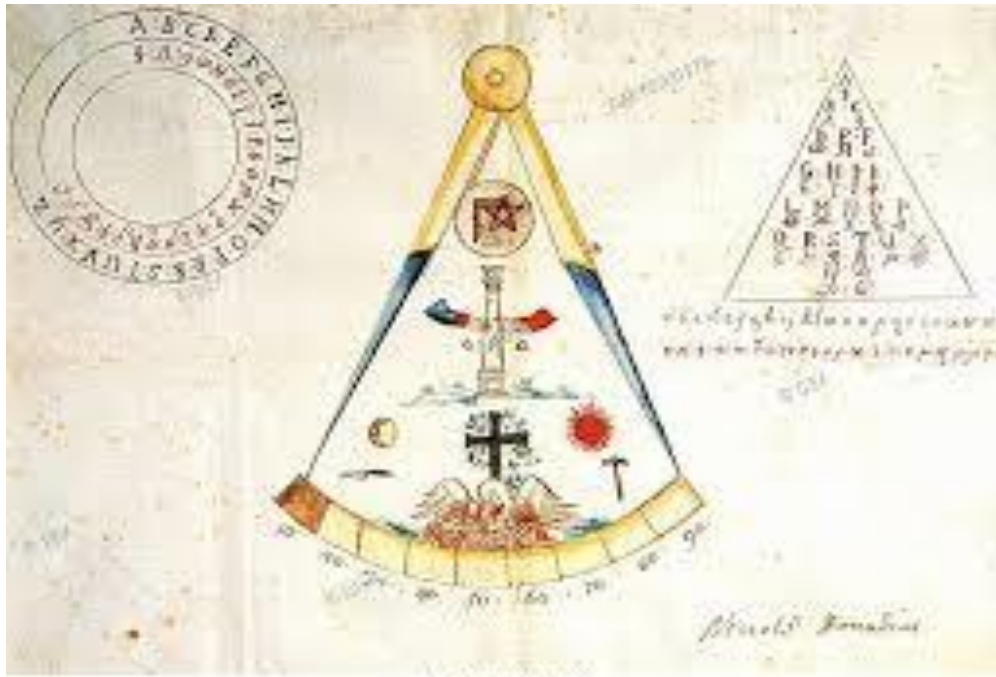
J'ai à peine le tems, mon cher Constantino, de répondre à votre dernière lettre. Je me borne au plus pressé. Le Panhellénisme a reçu communication des rapports de M^r. Spagnolaki, et dans ces papiers se trouve, si je ne me trompe pas, toute l'affaire de Monsieur Orlando, Louvettis, Ralli, &c. - Il vous appartient donc de me faire donner par le Panhellénisme l'initiative des mesures que vous me proposez, & que j'adopte au reste de grand cœur, & que dans tous les cas j'adopterai, quand même le Panhellénisme voudrait rester muet. Les fonds en question pourraient être sans contredit employés très-utilement à l'achat des instruments, & machines concernant l'hôtel de la monnaie. Le local que nous offrent les anciens bâtimens de 'Itch Kale' est parfait: avec un millier de tallaris on pourrait aisément avoir l'hôtel et toutes les appartenances.

Adieu, je me salue de tout c'œur.

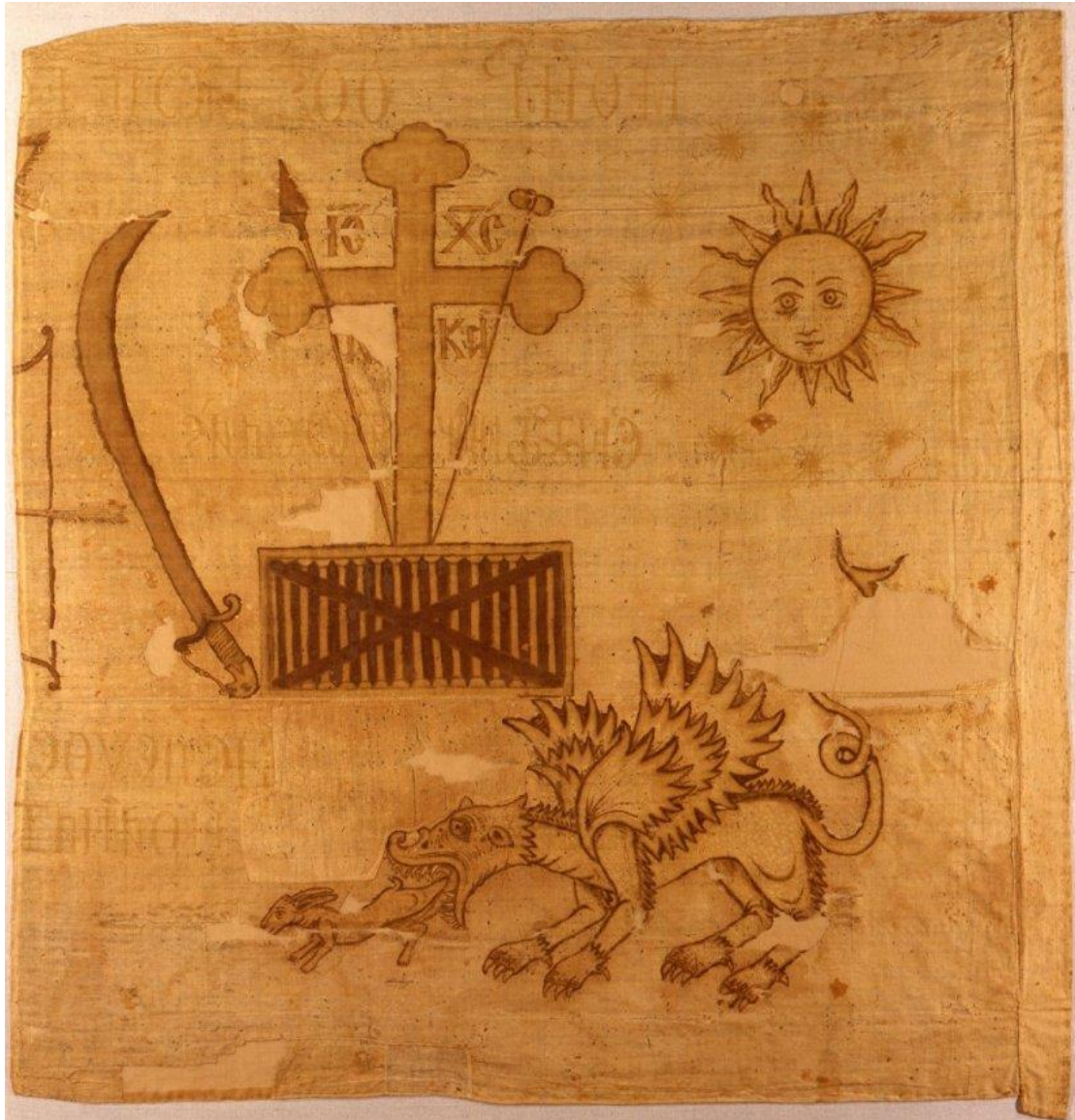
Z. P. P.

Ανέκδοτη επιστολή Καποδίστρια με την υπογραφή του. Διακρίνονται οι τρεις τελείες, ένδειξη τεκτονικής αναγνώρισης

.Πηγή: ta.Nea.gr, 30/09/2021

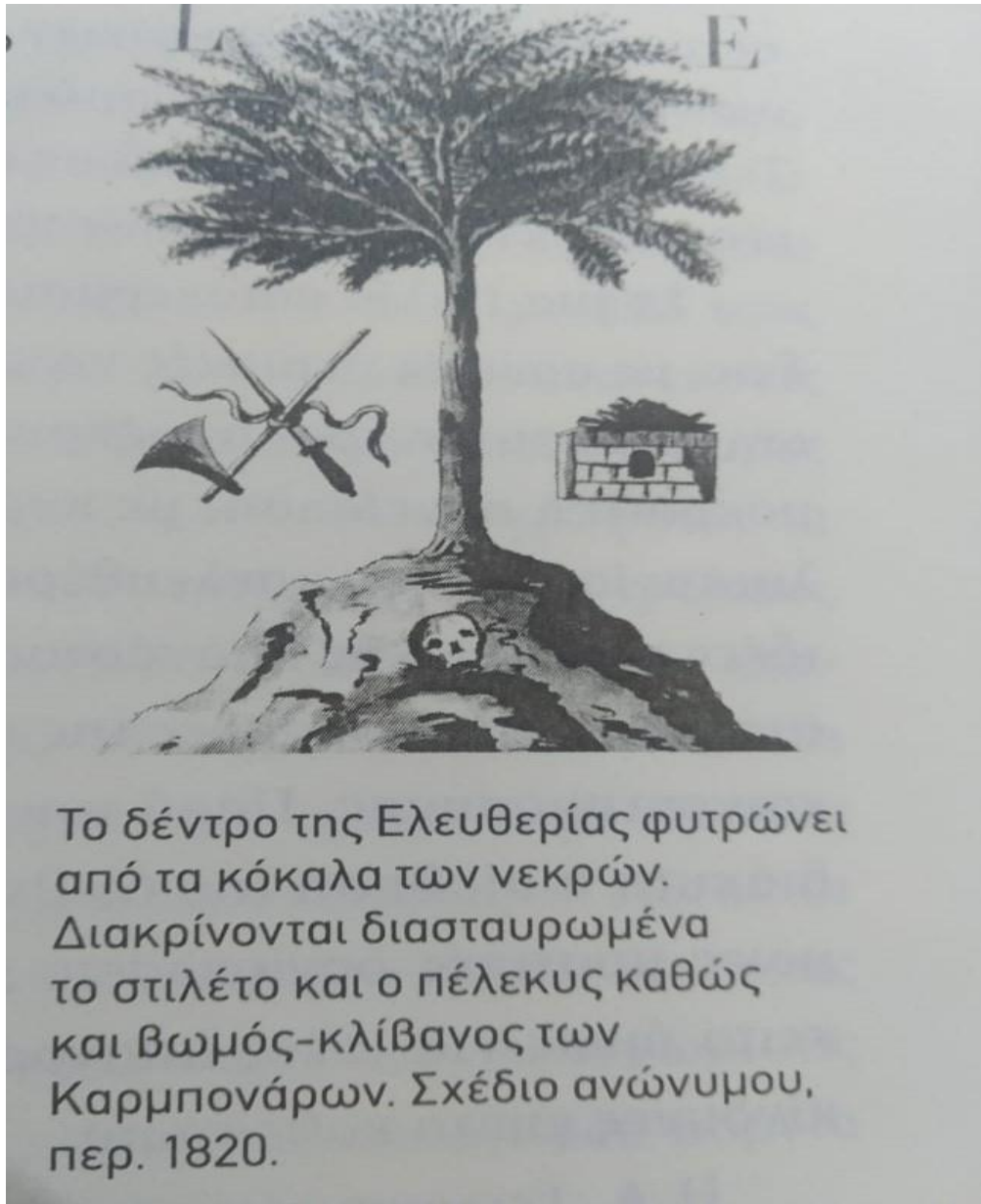

«Μυστικό αλφάβητο και σύμβολο Έκαρπονάρων, όπου διακρίνεται ο τεκτονικός διαβήτης και ο πελεκάνος, σύμβολο του 18^{ου} βαθμού (Πρίγκιψ Ροδόσταυρος < Ιππότης του Αετού και του Πελεκάνου) του Σκωτικού Τύπου, Από χειρόγραφο του 1815, MuseodelRisorgimento, Βενετία
 Πηγή: agefotostock, 30/09/2021

«Σημαία με σύμβολα της Φιλικής Εταιρείας, αλληγορικές παραστάσεις και επιγραφές, που έφερε το υπό τον Τζανετάκη- Γρηγοράκη σώμα της Ανατολικής μάνης κατά την πολιορκία και άλωση της Μονεμβασίας, 23 Ιουλίου 1821, Εθνικό Ιστοτικό Μουσείο».

Πηγή:pronews, 30/09/2021

Πηγή: «1821 + Μυστικές Εταιρείες», Εκδόσεις Αρχέτυπο σ.57

Περίληψη

Η Ελληνική Επανάσταση του 1821 αποτελεί αναμφίβολα κορυφαίο γεγονός της νεοελληνικής ιστορίας, που οδηγεί από το έθνος στην δημιουργία του έθνους κράτους. Γεννήθηκε μέσα από φιλελεύθερα ιδεώδη που έσπειραν οι διαφωτιστές και η Γαλλική επανάσταση. Είναι αποκύημα προετοιμασίας εκατοντάδων ανθρώπων που οργανώθηκαν μυστικά με σκοπό να πετύχουν το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, την ελευθερία του χειμαζόμενου ελληνικού λαού από τον Οθωμανικό ζυγό. Η μετακίνηση του ελληνικού πληθυσμού στα ανατολικά βρήκε πρόσφορο έδαφος στη δημιουργία των εταιρειών αυτών που η ένταξη επιφανών προσώπων και μη στους κόλπους τους, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μεταλαμπάδευση των ιδεών του Διαφωτισμού και εν γέννη των επαναστατικών ιδεών με απώτερο αποτέλεσμα την απελευθέρωση και την αναγνώριση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους.